

# ДЭЛХИЙД ТЭМҮҮЛЭХ ЭРДЭНЭС МОНГОЛ ДАРХЛАА



ҮНЭ 12,900₮



8 658 000 167 941 6









Shangri-La hotel

ULAANBAATAR



АРГА ХЭМЖЭЭ,  
ХҮЛЭЭН АВАЛТАА  
БИДЭНД ДААТГА

ЗАХИАЛГА БОЛОН ДЭЛГЭРЭНГҮЙГ:  
7702 9999 EXT. 6306

# МОНГОЛ, АНГЛИ ХЭЛЭЭР САР ТУТАМ



МОНГОЛ ШУУДАН  
ТҮГЭЭМЭЛ ШУУДАН  
-гаар дамжуулан  
захиалаарай

Улирлын  
захиалга  
30.000₮



Утас: 7011-5477, 7011-5476

[www.mongolianeconomy.mn](http://www.mongolianeconomy.mn)

**Mongolian  
Economy**

ҮҮСГЭН БАЙГУУЛАГЧ, ЭРХЛЭГЧ:  
Д.Бэхбаяр (9999 4248)

РЕДАКТОР:  
Н.Энхбаяр (9916 1303)

"ДЭЛХИЙ" СЭТГҮҮЛИЙН  
ОРЛОГЧ ЭРХЛЭГЧ:  
Б.Энхцэцэг (9009 9880)

АНГЛИ РЕДАКТОР:  
Жаклин Иветт Ийстриж

СЭТГҮҮЛЧИД:  
Г.Даваадорж  
Г.Орхон  
З.Цэлмэг  
Б.Мишээл  
Т.Сарангуя  
(Хятад дахь сурвалжлагч)

ОРЧУУЛАГЧ:  
М.Ариунзаяа

ДИЗАЙНЕР:  
Ш.Оюундарь

МАРКЕТИНГИЙН АЛБА:  
Б.Энхцэцэг (9009 9880)  
Ц.Оюун-Эрдэнэ (9915 6968)  
Г.Амарсайхан (9499 2389)

ХАЯГ: Улаанбаатар,  
Чингэлтэй дүүрэг, I хороо,  
Экспресс таур. 1101 тоот

ВЭБ: [www.mongolianeconomy.mn](http://www.mongolianeconomy.mn)

И-МЭЙЛ:

[info@mongolianeconomy.mn](mailto:info@mongolianeconomy.mn)

FACEBOOK: Mongolian Economy

TWITTER: EconomyMongolia

УТАС: 7011 5476, 7011 5477

15160 Улаанбаатар,  
Төв шуудан, ш/х-2762

СЭТГҮҮЛ ЗАХИАЛГА:

Монгол шуудан (Утас: 7007 8916)  
Түгээмэл шуудан (Утас: 7011 5015)



# Одоо цааш хурдтай явах цаг



Ерөнхий эрхлэгч  
Д.БЭХБАЯР

“Mongolian Economy” сэтгүүл “Эрдэнэс Монгол” компанитай хамтран энэхүү дугаарыг бэлтгэн уншигчдадаа хүргэж байна.

Байгуулагдаад 10 гаруй жил болж буй тус компани бодлого зорилгоо хэрхэн хэрэгжүүлж, үйл ажиллагаа нь ямар түвшинд хүрч, эрх зүйн орчин, хүний нөөцийн чадавх нь хэрхэн бүрдсэн зэрэг олон сэдвийг хөндсөн нийтлэл, ярилцлага бүхий тусгай дугаар хийхийг бид зорилоо. Өөрөөр хэлбэл, ямар алсын хараа, эрхэм зорилгын өөд тэмүүлж байгаа компани вэ гэсэн асуултад цогц хариулт өгөхийг хичээсэн юм.

“Эрдэнэс Монгол” бол нийт ард түмний компани гэж уг нэгдлийн удирдлага хэлж байна. Тийм учраас ард иргэд бид бодлого, үйл ажиллагаа, хэрэгжүүлж буй төслүүдийнх нь талаар тодорхой ойлголт мэдээлэл, мэдлэгтэй байх ёстой. Төрийн өмчийн мэдэлд буй компани учраас бодлого тодорхойлогчид ч мөн тодорхой ойлголт, мэдээлэлтэй байж бодлогын хувьд дэмжих учиртай.

“Эрдэнэс Монгол” нэгдэл өнөөдөр 13 охин компани, 2000 гаруй ажилтантай, Монгол Улсын уул уурхайн томоохон төслүүдийг нэгтгэсэн, олон улсын уул уурхайн том компаниудтай хамтран ажилладаг холдинг компани. Өнгөрсөн 10 гаруй жилийн хугацааны бодлогын алдаа онооноос авсан туршлагадаа тулгуурлан хөгжиж явсаар дэлхийн

хэмжээнд ажиллах бүтэц, бүрэлдэхүүний үндэс суурийг бий болгосон нэгдэл болж чаджээ.

Одоо цааш хурдтай явах цаг. Төслүүдээ хөдөлгөж, хөрөнгөө арвижуулж, улмаар Баялгийн сангийн орлогыг бүрдүүлэхэд анхаарч ажиллах цаг ирээд байна. Үүний тулд төрөөс эрх зүйн орчныг бүрдүүлж, хуулийн баталгаа бий болгох зайлшгүй шаардлагатай тулгарчээ. Дэлхий рүү харж ажиллах холдинг компани бие даасан хуультай байх асуудлыг тавьж байна. “Эрдэнэс Монгол” бол энгийн нэг төрийн өмчийн компани биш, олон улсын зах зээл рүү чиглэсэн том төслүүдийг нэгтгэн зангидаж, хөрөнгийг удирдаж, хөгжлийг авчрах холдинг компани юм.

Бодлого тодорхойлогчдын хувьд ч төрийн өмчийн компани гэсэн сэтгэлгээний хуучин өнцгөө өөрчилж, дэлхийн стандартаар, дэлхийн хэмнэлээр, дэлхий рүү Монгол Улсыг төлөөлөн гарах компани гэж харж, хөгжихөд нь бодитой бодлогоор дэмжиж ажиллах цаг иржээ.

Саяхан УИХ-ын Төсвийн байнгын хорооны гишүүдийн төлөөлөл “Эрдэнэс Монгол” компани дээр очиж, бодлого, үйл ажиллагаатай нь танилцсан нь маш чухал үйл явдал болсон гэж үзэж байна. УИХ-ын гишүүд зөв мэдээлэлтэй болж байж зөв бодлогоор дэмжинэ. Мөн хэвлэл мэдээллийнхэн бид ч зөв, бодитой мэдээллийг уншигчдадаа өгөх үүрэгтэй билээ.



## Төлөв 8

Дэлхийд тэмүүлэх Эрдэнэс Монгол дархлаа

## Баялгийн сан 12

Хөгжлийн шалгарал

## Хөгжил 16

П.Ганхүү: Олон талын оролцогчидтой хамтран "Эрдэнэс Монгол" компанийг хөгжүүлж байна

## Хийн хоолой 24

Монголчуудын мөрөөдөл биелэв

## Эрчим хүч 27

Шинэчлэлт хийх стратегиуд

## Ховор метал 30

Монгол Улсад газрын ховор элемент хэрэгтэй юу

## Нийгмийн хариуцлага 32

Тогтвортой хөгжлийг түүгээлэгч

## Хүний нөөц 34

"Эрдэнэс"-ийн нөөцийг удирдагчид

## Оюу толгой 38

Ц.Түмэнцогт: Зэсийн баяжмал боловсруулах үйлдвэр, цахилгаан станц зэрэг төсөл хэрэгжүүлэх шаардлагатай

## Нүүрс 42

Э.Номинчулуун: Уурхай маань дахиад 80-100 жил ажиллах нөөцтэй

## Эрчим хүч 44

Ц.Энхтүвшин: Шинэ цахилгаан станц Шивээ Овоогийн уурхайд онцгой ач холбогдолтой

## Авто зам 46

Л.Нямбаяр: Гашуунсүхайт автозамыг бүс нутгийн онцлох бүтээн байгуулалтаар шалгаруулсан

## Метан 49

Д.Амар: Энэ зуун бол метан хийн эрин үе юм

## Цөмийн эрчим хүч 51

Д.Далайжаргал: Хайгуулын үйл ажиллагаанд хөрөнгө оруулалт татаж, хамтран ажиллах боломжтой

## Кокс, ган төмөрлөг 54

Ц.Батболд: Кокс, ган төмөрлөгийн үйлдвэрийн бүтээн байгуулалт 2025 онд дуусна

## Хөрөнгийн удирдлага 56

Б.Ууганхүү: Хөрөнгө оруулалтын санг сонгодог утгаар нь хөгжүүлэх нь чухал

## Алт 58

Б.Ачитсайхан: Үнэт металл цэвэршүүлэх үйлдвэр стратегийн өндөр ач холбогдолтой

## Үнэт металл 60

Т.Мөнхбаяр: Баялгийн сангийн гол орлого бүрдүүлэгчдийн нэг байна

## Эрчим хүч 62

Ш.Доржрагчаа: Хүрэн нүүрсийг эцсийн бүтээгдэхүүн болгож, экспортыг төрөлжүүлнэ



"Эрдэнэс Монгол" компанийн эзэмшлийн ордууд

### СТРАТЕГИЙН ОРД

АСГАТ

6.4  
сая тн

ТАВАН ТОЛГОЙ

7.4  
тэрбум тн коксжсон нүүрс

БАГАНУУР

812  
сая тн нүүрс

ОЮУ ТОЛГОЙ

44.4  
сая тн зэс

ШИВЭЭ-ОВОО

617  
сая тн нүүрс

1903  
тн алт

Засгийн газрын тогтоолын дагуу  
"Эрдэнэс Монгол" ХХК-ийн мэдэлд ирсэн орд  
дундговь: [Салхит](#)

### Хүлээгдэж буй ордууд

БАЯНХОНГОР:

[Довжоот хяр](#)  
[Халзан](#)  
[Хүрэн цав](#)  
[Мухар хээр толгой](#)

ӨМНӨГОВЬ:

[Овоот хяр](#)  
[Өлзийт-Овоо](#)



**KLAY THOMPSON.**  
**TISSOT CHRONO XL.**  
A 45MM CASE.



**Official  
Watch  
of the NBA**



**T + TISSOT**

**#ThisIsYourTime**

Swiss Watch Shop 1 - Наран Молл /Хүүхдийн 100/, 2-р давхар  
Swiss Watch Shop 2 - Наран Центр /Улсын Их Дэлгүүрийн баруун талд/

**TISSOTWATCHES.COM**  
TISSOT, INNOVATORS BY TRADITION





# Дэлхийд тэмүүлэх Эрдэнэс Монгол дархлаа

Нэг монгол хүнд ногдох ДНБ-ий хэмжээг ирэх 10 жилд одоогийнхоос хоёр дахин нэмэгдүүлж, 8299 ам.долларт хүргэхэд уул уурхайн салбар тэргүүлэх үүрэгтэй оролцох төсөөлөл Монгол Улсын урт хугацааны бодлогын баримт бичиг “Алсын хараа 2050”-д бий.

Алсын энэхүү төсөөлөлдөө үе шаттай хүрэхээр төлөвлөж эхний ээлжинд Засгийн газрын ирэх

дөрвөн жилийн үйл ажиллагааны мөрийн хөтөлбөрт хэд хэдэн томоохон төслийг хөдөлгөхөөр төлөвлөсөн. Зэс, нүүрсний том төслүүдээ үргэлжлүүлэхээс гадна Асгатын мөнгөний ордыг эдийн засгийн эргэлтэд оруулах, Багануур, Шивээ-Овоогийн нүүрсний уурхайд өргөтгөл хийж, үйл ажиллагааных нь үр ашгийг дээшлүүлэх, Салхитын мөнгөний ордыг бүрэн хүчин чадлаар ашиглах, газрын ховор элементийн

эрэл хайгуулын хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх замаар эрдэс баялгийн нөөцийг арвижуулах, зэс хайлуулах болон үнэт металл цэвэршүүлэх үйлдвэрийг барьж байгуулах ажлууд ирэх дөрвөн

жилд эдийн засгийн өнгийг тодорхойлох юм. Богино хугацаанд өндөр үр өгөөж өгөх эдгээр төслөө урагшлуулахгүйгээр Монгол Улс урт хугацааны хөгжил, эдийн засгийн солонгорол ярих боломжгүй. Харин сонгуулийн үр дүнд засаглалын тогтвортой байдал, бодлогын залгамж халаа үргэлжлэх нөхцөл бүрдсэн нь өрийн дарамтад орсон өнөөдрийн Монгол Улсын хувьд том аз завшаан билээ.

Ажилгүйдэл, ядуурал гээд нийгмийн суурь асуудлаа шийдвэрлэж, улмаар хуримтлалтай, чинээлэг Монгол Улс болох зорилт тавьсан “Алсын хараа 2050” бодлогын баримт бичигт ДНБ-ий өсөлт, цалингийн дундаж, ажиллах хүчний урт хугацааны төсөөллийг зураглахдаа мега төслүүдийг оруулж тооцсон хувилбараар бас гаргасан байдаг. Одоогийн эрчээр ДНБ-ий хэмжээ 2030 он гэхэд 22.6 тэрбум ам.долларт хүрэх бол том төслүүдээ хөдөлгөснөөр 24.6 тэрбум ам.доллар болж нэмэгдэнэ гэсэн хүлээлт бий. Цаашлаад 2040, 2050 оны төсөөлөлд том төслүүдээ оруулж тооцсон хувилбар нь эдийн засаг хамгийн хурдтай тэлэхийг харуулж байгаа юм.

Одоогоор олборлох салбарт Оюутолгой, Таван толгойн амжилтын дайтай яваа төсөл хараахан алга. ►

Монгол Улсын хөгжлийн зураглалын 2050 оны төсөөлөлд том төслүүдээ оруулж тооцсон хувилбар нь эдийн засаг хамгийн хурдтай тэлэхийг харуулж байна



► Оюу толгойгоос олборлодог зэс, Таван толгойгоос тээвэрлэдэг нүүрс хоёр л Монгол Улсыг тэжээж, валютын урсгалыг залгуулж буй. Гэхдээ хөрөнгө оруулалтыг шийдэж чадвал хөдлөхөд бэлэн хэд хэдэн төсөл “Эрдэнэс Монгол” нэгдэлд бий.

Стратегийн орд газрууд, түүнийг дагасан дэд бүтэц, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарт төрийн төлөөллийг хэрэгжүүлэх эрх, үүрэг бүхий “Эрдэнэс Монгол” нэгдэлд өдгөө хараат болон охин 13 компани, төслийн дөрвөн нэгж бий. Үйл ажиллагааны чиглэлээр нь харвал зэс, нүүрс, уран, байгалийн хий, газрын тос, газрын ховор элемент, үнэт металлын хайгуул олборлолт, нэмүү өртөг бүтээж, экспортыг дэмжих дэд бүтэц, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарт том эрх ашигтай. Байгуулагдаад 13 дахь жилтэйгээ золгож байгаа тус компанийн замнал өнгөрсөн хугацаанд дардан байгаагүй. Ард түмний мэдэл дэх байгалийн баялгийг эргэлтэд оруулах, засгийн оролцоог хангах, мега төслүүдийг удирдах гээд том эрх ашгуудын тэнцвэрийг хангаж ажиллахдаа түүнийг дагасан олон эрсдэлд бүдэрч тээглэж явсан. Гэхдээ бүдэрсэн чулуу бүрээс авсан сургамж компанийг Монголоо төлөөлж дэлхийд өрсөлдөх амбийцад хөтлөв.

Сүүлийн жилүүдэд компанийн үйл ажиллагаанд мэдэгдэхүйц ахиц дэвшил гарчээ. Хуримтлагдсан их өр ширнээсээ салж, санхүүгийн үзүүлэлтүүдээ сайжруулж, үйл ажиллагаагаа улам тодорхой болгож, улс орныхоо дунд болон урт хугацааны хөгжлийн бодлоготой уялдсан стратеги баримтлан ажиллаж байна. “Эрдэнэс Монгол” ХХК-ийн Хөрөнгийн удирдлагын газрын захирал Б.Батмагнай “Санхүүгийн үзүүлэлтийн хувьд сүүлийн жилүүдэд нэгдлийн түвшинд нийт хөрөнгө болон ашигт ажиллагаа эрс нэмэгдсэн. 2019 оны байдлаар санхүүгийн тайлангаар хөрөнгийн хэмжээ 5.78 тэрбум ам.долларт хүрсэн” гэлээ. Том төслүүддээ хөрөнгө оруулалт татах, үйл ажиллагаагаа улам боловсронгуй болгохоор 2014 оноос санхүүгийн тайлангаа олон улсын аудитын байгууллагар баталгаажуулж ирсэн юм. Хоёр жилийн өмнө олон улсад итгэмжлэгдсэн Австралийн BDO компаниар зах зээлийн үнэлгээгээ хийлгэсэн ба “Эрдэнэс Монгол”-ын үнэлгээ 15.7 их наяд төгрөгт хүрч, зээлжих зэрэглэл нь B3 буюу “тогтвортой” гэсэн ангилалд багтсан байна.

Одоогоор “Эрдэнэс Монгол” нэгдлийн хэмжээнд Оюу толгой, Таван толгой, Багануур, Шивээ-Овоо

#### “Эрдэнэс Монгол” компанийн эзэмшлийн ордууд

### СТРАТЕГИЙН ОРД

АСГАТ

6.4

сая тн

ТАВАН ТОЛГОЙ

7.4

тэрбум тн коксжсон нүүрс

БАГАНУУР

812

сая тн нүүрс

ОЮУ ТОЛГОЙ

44.4

сая тн зэс

ШИВЭЭ-ОВОО

617

сая тн нүүрс

1903

тн алт

#### Засгийн газрын тогтоолын дагуу

“Эрдэнэс Монгол” ХХК-ийн мэдэлд ирсэн орд

ДУНДГОВЬ: [Салхит](#)

#### Хүлээгдэж буй ордууд

БАЯНХОНГОР:

[Довжоот хяр](#)

[Халзан](#)

[Хүрэн цав](#)

[Мухар хээр толгой](#)

ӨМНӨГОВЬ:

[Овоот хяр](#)

[Өлзийт-Овоо](#)

зэрэг уурхайн үйл ажиллагаа тогтвортой явж байна. Үйлдвэрлэлийн хүчин чадлын хувьд жилд 700-800 мянган тонн зэсийн баяжмал, 15-20 сая тонн коксжих нүүрс үйлдвэрлэж, экспортолдог бол дотоодын эрчим хүчний хэрэгцээнд зургаан сая тонн хүрэн нүүрс нийлүүлдэг.

Эрчимтэй хэрэгжиж буй төслүүдийн тоонд ураны хайгуул, Салхитын мөнгөний орд, Таван толгойн нүүрсний давхаргын метан хий олборлох төсөл, Гашуун сухайт автозамын болон Эрдэс баялгийн биржийн төсөл амжилттай урагшилж байна. ►

► Бусад төсөл нь судалгаа шинжилгээний болон ТЭЗҮ-ээ бэлэн болгож, хөрөнгө оруулалт татан төвлөрүүлэх үе шатандаа байна. Өөрөөр хэлбэл, өмнө нь компанийн үйл ажиллагаа, орлого, хөрөнгө оруулалт зөвхөн зэс, нүүрс гэсэн эрдэст төвлөрдөг байсан бол одоо төрөлжиж, солонгорч эхэлжээ.

Харин нэмүү өртөг шингээх экспортын хамгийн том төслийн нэг нь Шивээ-Овоогийн нүүрсний ордыг түшиглэн байгуулах 5280 МВт-ийн цахилгаан эрчим хүч үйлдвэрлэх “Шивээ-Энержи” цогцолбор. БНХАУ-ын “Стэйт Грийд” корпорацийн хамтран хэрэгжүүлж байгаа энэ төсөлд батлагдсан ТЭЗҮ-ээр 7.1 тэрбум ам.доллар шаардлагатай. Төсөл хэрэгжсэнээр манай

улсын хүрэн нүүрсийг цахилгаан эрчим хүч болгон өмнөд хөрш, Азийн бүс нутгийн улс орнуудад экспортлох юм. Нэмүү өртөг шингээх цогцолбор төслийн бас нэг нь Хятадын “Синостийль корпораци”-тай хамтын ажиллагааны ерөнхий гэрээний дагуу явуулж буй кокс, ган төмөрлөгийн үйлдвэрлэл. Дорноговь аймагт хэрэгжүүлэх энэ төслийн ажил сүүлийн нэг жилд амжилттай урагшилж, үйлдвэр барих газраа ч сонгоод буй.

Улсын гадаад валютын нөөцийг нэмэгдүүлэх, алт тушаалтыг дэмжих стратегийн зорилготой алт цэвэршүүлэх үйлдвэрийн ТЭЗҮ бэлэн болжээ. Жилд 50 тонн алт цэвэршүүлэх

хүчин чадалтай уг үйлдвэрийн төслийн ажил хөрөнгө оруулалт хийх сонирхолтой гаднын хөрөнгө оруулагч талуудтай хэлэлцээрийн түвшинд явж байна. Харин Монголын талын эзэмших хувьцааны санхүүжилтийн хувь хэмжээний асуудлаар Засгийн газрын түвшинд хэлэлцэн шийдвэрлэх юм.

Манай улсын зэсийн олборлолт нэмэгдэх хүлээлттэй байна. Одоогоор Эрдэнэт, Оюу толгойгоос жилд 1.4 сая тонн зэс олборлон экспортолж байгаа бөгөөд цаашид Оюу толгойн далд уурхай, Цагаан суваргын зэсийн орд ашиглалтад орсноор жилд дөрвөн сая тоннд хүрнэ гэсэн тооцоо бий. Тиймээс УУХҮЯ-наас онцгойлон анхаарч, жилд нэг сая тонн баяжмал боловсруулж, 257 мянган тонн катодын зэс, 5.8 тонн алт үйлдвэрлэх хүчин чадалтай зэс хайлах үйлдвэр барих ажлыг эрчимжүүлж, дэд бүтцийн асуудлуудыг шийдэж, урьдчилсан ТЭЗҮ боловсруулж батлаад байгаа билээ. Үүнээс гадна “Эрдэнэс Монгол” компанийн 50 болон түүнээс дээш хувийн эзэмшилд байдаг хараат болон охин компаниудын бусад төсөлд шаардлагатай хөрөнгө оруулалт хамгийн багадаа 300-400 сая ам.доллараар хэмжигдэж байгаа.

Нийгэм, эдийн засгийн онцгой ач холбогдолтой уул уурхай, дэд бүтцийн томоохон төслүүдийг хөдөлгөхөд, олон улсын зах зээлээс хөрөнгө оруулалт татахад Засгийн газрын дэмжлэг, баталгаанаас гадна улс төрийн тогтвортой байдал, компанийн засаглал туйлаас чухал. Өнөөдөр улс орнуудын өрсөлдөх чадвар, бизнесийн орчны үзүүлэлтээр Монгол Улс сүүл мушгидаг нь улс төрийн эрсдэл өндөр байгаагаар салшгүй холбоотой. Улс төрийг бизнесийн үйл ажиллагаанаас ангид байлгах бодлогыг олон улсын хөрөнгө оруулагчид биднээс байнга хүсдэг.

Ийм тогтвортой орчин бүрдүүлэхгүйгээр улс орны хөгжлийн дунд болон урт хугацааны зорилтыг биелүүлэх боломж байхгүй. Монгол Улсад үр өгөөжөө өгөх том төслүүдээ хөдөлгөхөд бидэнд урт хугацааны тогтвортой хөрөнгө оруулагчид хэрэгтэй нь зайлшгүй бөгөөд тэдний эрх ашиг, хөрөнгө мөнгө нь аюулгүй, баталгаатай байх орчныг бүх л түвшинд хангаж, дэмжих хэрэгтэй. Ингэж гэмээнэ дэлхийд гарах монгол компанийн дархлаа сайжирна, баталгаажина. ■

Компанийн үйл ажиллагаа, орлого, хөрөнгө оруулалт зөвхөн зэс, нүүрс гэсэн эрдэст төвлөрдөг байсан бол одоо төрөлжиж, солонгорч эхэлжээ



Багануурын уурхай



## Тоон мэдээ

## “ЭРДЭНЭС МОНГОЛ” ХХК

(2020 оны II улирал)

Охин болон  
хараат компани

13

Төслийн  
нэгж

4



## Хариуцлагатай уул уурхайн индекс

Шийдвэр



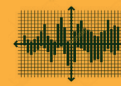
92%

Хэрэгжүүлэлт



92%

Мониторинг



80%

## Нийгмийн хариуцлага

## ▼ Ханган нийлүүлэгчид

1122

аж ахуйн нэгж

50

иргэн

▼ Орон нутгийн  
худалдан  
авалт

(2017-2019)

57.4

тэрбум төгрөг

▼ Орон нутгийн  
хөгжилд оруулсан  
хөрөнгө оруулалт

(2017-2019)

974.3

тэрбум төгрөг

## Хөрөнгө оруулалтаа хүлээж буй төслүүд (ам.доллараар)

Шивээ-Овоогийн 5280 МВт-ийн  
цахилгаан станц

7.1

тэрбум

Тавантолгойн цахилгаан  
станц

1

тэрбум

Кокс, ган төмөрлөгийн  
үйлдвэр

320

сая

Багануурын нүүрсний уурхайн  
өргөтгөл, шинэчлэл

178.5

сая

Асгатын мөнгөний  
орд

127

сая

Шивээ-Овоогийн нүүрсний уурхайн  
техникийн шинэчлэл

120

сая

Эрдэс баялгийн  
бирж

10

сая

## Үйлдвэрлэлийн хэмжээ (тонн)

Зэсийн  
баяжмал700-800  
мянгаМөнгөний  
баяжмал600  
мянгаКоксжих  
нүүрс15-20  
саяЭрчим  
хүчний нүүрс6.0  
саяНүүрсний  
тээвэр18  
сая

Эх сурвалж: "Эрдэнэс Монгол" ХХК

# Хөгжлийн шалгарал



“Голланд өвчин”, “Баялгийн хараал”-д нэрвэгдэхгүйн тулд түүхий эдийн илүүдэл орлогоо шингээх ухаалаг шийдэл нь баялгийн сан

Боломжоос давсан нөөцийг шингээх боломж физикийн хуульд байхгүй. Таван литрийн багтаамжтай саванд зургаан литр шингэн хийвэл сав дүүрч, нэг литр нь илүүдэл болж асгарна. Харин эдийн засагт илүүдлийг шингээх

боломж байдаг. Илүүдлээ шингээж чадсан улс хөгжсөн жишээ олон. Ялангуяа, манайх шиг байгалийн баялаг ихтэй улс орнууд “Голланд өвчин”, “Баялгийн хараал”-д нэрвэгдэхгүйн тулд түүхий эдийн илүүдэл орлогоо шингээх ухаалаг шийдэл олсон нь баялгийн сан юм.

Норвеги улс 1950-иад оноос газрын тосны асар их нөөцөө эдийн засгийн эргэлтэд оруулж эхэлснээр эдийн засаг нь “Голланд өвчин”-д нэрвэгдэж, түүхий эдийн хэт хамааралтай болж байв. Бодит багтаамжаас давсан орлогын улмаас эдийн засагт нь асар их халалт үүсч, эсвэл газрын тосны үнэ

унахад дагаад шок авч байсан учир илүүдэл орлогоо 1967 онд байгуулсан Тэтгэврийн сандаа хуримтлуулж эхэлжээ. Гэсэн ч “Голланд өвчин”-ий шинж тэмдэг арилсангүй. Тиймээс Norway Pension Fund Global-г байгуулж, өнөөх илүү мөнгөө “ад үзэж” эдийн засгаасаа бүр гаргах арга хэмжээ авч, шинэ санд хуримтлуулж эхэлсэн юм. Өөрөөр хэлбэл, бусад улс орны Засгийн газар, төв банк болон компаниудын өгөөж нь тодорхой үнэт цаас, үл хөдлөхийн салбарт хөрөнгө оруулах замаар өсгөж арвижуулж эхэлжээ.

Norway Pension Fund Global өнөөдрийн байдлаар 1.1 их наяд ам.долларын активтай дэлхийн хамгийн том баялгийн сан болоод байна. Норвеги улс 40-өөд жилийн турш байгалийн баялгаас үүдсэн эдийн засгийн олон сорилтыг даван туулсны эцэст илүүдэл орлогоо ухаалгаар удирдаж эхэлсэн нь энэ. Түүнээс хойш тус улс баялгийн засаглал хамгийн сайн хөгжсөн, иргэн бүртгээ байгалийн баялгаа тэгш хүртээж чаддаг, хүчирхэг эдийн засаг болов. Бусад улс орны хувьд ч суралцах сайн жишээ болон хувирлаа. ►



► Манай улс уул уурхайдаа түшиглэн шилжилтийн үеийн эдийн засгийн хүндрэлийг даван туулах явцдаа баялгийн сан байгуулах хэд хэдэн оролдлого хийж байсан. Өнгөрсөн хугацаанд байгалийн баялгийн өгөөжөөс иргэн бүрт хүртээх оролдлогууд нь ихэнхдээ бэлэн мөнгө тараах хэлбэрээр явж ирсэн. Тиймээс ч баялгийн өгөөж иргэдийн амьдралын чанарыг сайжруулах бус харин ч бараа бүтээгдэхүүний үнийг өсгөж, импортын худалдан авалтыг өрдөж, эдийн засагт халалт үүсгэж сайн биш саар үр дагавар ихтэй байсан.

### Шалгарлын үр дүн

Өдгөө дэлхий дээр баялгийн 122 сан байдаг бөгөөд нийт активынх нь хэмжээ 27 их наяд ам.доллараар хэмжигдэж байна. Энэ нь АНУ-ын эдийн засгаас 1.2 дахин, өмнөд хөршийн эдийн засгаас 1.9 дахин их хэмжээ юм. Баялгийн сангийн дийлэнх нь байгалийн баялгаас орлогын эх үүсвэрээ бүрдүүлдэг бол үлдсэн хэсэг нь валютын илүүдэл нөөцөө үр ашигтай, өгөөж нь тодорхой, урт хугацааны хөрөнгө оруулалтад хийх замаар сангийн хөрөнгөө өсгөж үржүүлдэг онцлогтой.

Байгалийн баялаггүй Сингапур зэрэг орны баялгийн сангууд хоёр дахь хувилбарын тоонд ордог. Эдгээр санг үүссэн зорилго, үйл ажиллагаа, хөрөнгийн зарцуулалтаар нь тогтворжуулалтын сан, хадгаламжийн сан, валютын нөөц хөрөнгө оруулалтын сан, хөгжлийн сан гэсэн дөрвөн төрөлд хуваадаг. Тогтворжуулалтын сан нь төсвийн сахилга батыг хангах зорилготой. Ашигт малтмалын үнэ өсөлттэй үед илүүдэл орлогыг хуримтлуулж, бууралттай үед хадгалсан хөрөнгийг хуваарилах зарчим баримталдаг. Харин валютын нөөц хөрөнгө оруулалтын сан нь гадаад валютын тодорхой хэсгийг тогтмол орлоготой үнэт цаас, гадаад валютын активд хөрөнгө оруулалт хийх замаар импортын бараа бүтээгдэхүүн худалдан авах, гадаад валютаар үнэт цаас гаргахад үйл ажиллагаагаа чиглүүлдэг байна. Хадгаламжийн сан нь ирээдүй үедээ зориулан нийтийн баялгийн өгөөжийг хуримтлуулах зорилготой.

Харин хөгжлийн сангийн хувьд эдийн засгийн төрөлжилт, стратегийн үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх, ядуурлыг бууруулах зэрэг нийгэм-эдийн засгийн зорилтыг хангадаг. Үйл ажиллагаа нь холдинг компанийн бүтэцтэй. Хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлэх, ард иргэдийн амьдралын чанарыг

### ДЭЛХИЙН ХАМГИЙН ТОМ 10 ҮНДЭСНИЙ БАЯЛГИЙН САН

|                                                                |                |
|----------------------------------------------------------------|----------------|
| Норвегийн тэтгэврийн сан                                       | \$1.1 их наяд  |
| Хятадын хөрөнгө оруулалтын корпорац                            | \$1.04 их наяд |
| Абу Дабигийн хөрөнгө оруулалтын газар                          | \$579.6 тэрбум |
| Кувейтийн хөрөнгө оруулалтын газар                             | \$533.6 тэрбум |
| Хонконгийн мөнгөний бодлогын зөвлөлийн хөрөнгө оруулалтын багц | \$528 тэрбум   |
| Сингапурын хөрөнгө оруулалтын корпорац                         | \$453.2 тэрбум |
| Темасек Холдинг                                                | \$417.3 тэрбум |
| Саудын Арабын нийтийн хөрөнгө оруулалтын сан                   | \$390 тэрбум   |
| Хятадын үндэсний баялгийн сан                                  | \$324.9 тэрбум |
| Дубайн хөрөнгө оруулалтын корпорац                             | \$305.2 тэрбум |

Эх сурвалж: [www.swfinstitute.org](http://www.swfinstitute.org)

дээшлүүлэх, улс орны ирээдүйн орлогын түвшнийг нэмэгдүүлэхийн тулд дэд бүтэц, хүний хөгжил, орон нутгийн үйлдвэрлэлийг хөрөнгө оруулалтаар дэмжих нь уг сангийн үндсэн үйл ажиллагаа юм.

Өдгөө Монгол Улс орлогоосоо Ирээдүйн өв сан болон Төсвийн тогтворжуулалтын санд хуримтлуулдаг. Ирээдүй хойчдоо зориулан нийтийн баялгийн өгөөжөө хадгалахаар 2016 онд Ирээдүйн өв сангийн тухай хуулийг баталж хэрэгжүүлж байгаа. Энэ нь олон улсын жишгээр хадгаламжийн зориулалттай бөгөөд АНУ-ын Аляска, Кувейт, Катарын баялгийн сангуудын үйл ажиллагаатай илүү төстэй.

Харин Төсвийн тогтворжуулалтын сан нь дэлхийн зах зээл дээр ашигт малтмалын үнэ уруудахад төсвийн тогтвортой байдлыг хангах зорилгоор ашиглах зориулалттай. Энэ төрлийн баялгийн сан Чили, Венесуэль, Казахстанд бий. 2020 оны байдлаар уг хоёр санд 1.2 их наяд гаруй төгрөг төвлөрөөд буй бөгөөд өсгөж арвижуулах, захиран зарцуулах эрх нь сангийн бодлого эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад бий. Онолын хувьд Монгол Улс баялгийн хэдэн ч сантай байж болох аж. Гэхдээ дээрх хоёр сангийн үйл ажиллагаа нь байгалийн баялгийн өгөөжийг иргэн бүр хүртэхэд зориулагдаагүй. Олон улсын жишгээр ийм үүргийг хөгжлийн сан гүйцэтгэдэг. ►

Байгалийн баялаг,  
уул уурхайн орлогоо  
ухаалгаар удирдах гэсэн  
манай улсын мөрөөдөлд  
энэ жил нэгэн ахиц гарлаа

Байгалийн баялаг  
суурилсан  
баялгийн сан

75

Ойрх Дорнод,  
Азийн  
орнууд

77%

Актив

\$8.8  
их наяд

Газрын тос, байгалийн  
хийн орлогоос

\$5.1 их наяд

Эрдсийн орлого

\$3.7 их наяд

#### ► Эргэлтийн цаг

Байгалийн баялаг, уул уурхайн орлогоо ухаалгаар удирдах гэсэн манай улсын мөрөөдөлд энэ жил нэгэн ахиц гарлаа. Үндсэн хуулийн нэмэлт өөрчлөлт болон “Алсын хараа 2050” урт хугацааны бодлогын баримт бичигт баялгийн сантай болохоор тусгасан юм. Баялгийн санг хөгжлийн сан загвараар байгуулж, эх үүсвэрийг нь эдийн засгийн эргэлтэд орсон стратегийн ач холбогдол бүхий ордуудад суурилж бүрдүүлэхээр урьдчилсан байдлаар ярилцаж байна. Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрт ч уул уурхайн том төслүүдээ эдийн засгийн эргэлтэд оруулан, үр өгөөжийг нь баялгийн сангаар дамжуулан иргэн бүртээ шударга, тэгш хүртээхээр тусгасан. Өргөн уудам газар нутагтай ч дэд бүтцийн хөгжил сул, хот ба хөдөөгийн ялгаа ихтэй нь Монгол Улсыг урт хугацааны хөгжлийн бодлогоо хэрэгжүүлж, нийгэм-эдийн засгийн зорилтуудаа хангахад амаргүй сорилтыг бий болгодог.

Уул уурхайн том төслүүдээ эдийн засгийн эргэлтэд оруулбал бүс нутаг идэвхжиж, түүнийг даган ажлын байр олноор бий болно. Үүний тод жишээ нь Оюу толгой, Таван толгойн хаялгыг даган хөгжиж буй говь нутаг билээ. Яг үүнтэй

адил баруун, зүүн, хил дагуух бүс, хоймор нутгуудын эдийн засгийн идэвхийг сэргээх боломж бий.

УИХ-ын ээлжит сонгуулийн үр дүнд өмнөх Засгийн газрын бодлого үйл ажиллагаа тогтвортой үргэлжлэх нөхцөл бүрдсэн нь дээр дурдсан эрх зүйн суурь бичиг баримтуудад тусгасан баялгийн сангийн бодлого биеллээ олох итгэл төрүүлж байна. Үндсэн Хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтөд хууль тогтоомжийг нийцүүлэх, түүнтэй холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай УИХ-ын 2 дугаар тогтоолд баялгийн сангийн хөрөнгийн удирдлагыг хараат бусаар бие даан хэрэгжүүлэх, олон нийтийн зохистой хяналтыг бий болгохоор тусгасан.

Хэрэв энэ тогтоолын үзэл санаа хөгжлийн зорилго бүхий баялгийн сангийн тухай хуульд биеллээ олбол “Алсын хараа 2050” бодлогын баримт бичигт тусгасан зорилтууддаа хүрэх маш том хөдөлгөгч хүч болно. Баялгийн сангийн хуулийг олон улсын жишигт нийцүүлэн баталснаар ирэх 10 жилд сангийн хөрөнгө арвижих суурь тавигдах юм.

Монгол Улсад одоо үйлчилж буй хууль тогтоомжоор баялгийн сангийн орлогыг бүрдүүлэх үүрэг “Эрдэнэс Монгол” нэгдэлд ногдож буй. УИХ-ын 2007 оны тогтоолын дагуу стратегийн ач холбогдол бүхий ордуудын тусгай зөвшөөрлийг “Эрдэнэс Монгол” эзэмшдэгийн зэрэгцээ компанийн үйл ажиллагааг ирээдүйд баялгийн сангийн орлогыг бүрдүүлэхэд чиглүүлж, холбогдох хууль тогтоомжийг боловсруулах Ерөнхий сайдын 2019 оны 11 дүгээр захирамж бий.

Харин дараагийн 10 жилд иргэдийнхээ аюулгүй байдал, тав тухтай амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлэх зам тээвэр, эрчим хүч, усны менежмент, харилцаа холбооны салбарууд, уул уурхай дагасан дэд бүтцийн том төслүүдийг санхүүжүүлэх замаар дотогшоо чиглэсэн хөрөнгө оруулалтын эх үүсвэр болгох юм.

Дэлхийн томоохон баялгийн сантай 35 орон 2008 онд Сантьягогийн зарчим, практикийг батлах тухай олон улсын конвенцыг батлан, түүнд тусгасан зарчмуудыг баялгийн сангийн үйл ажиллагаандаа дагаж мөрддөг.

Бид баялгийн сангийн хуулиа энэ зарчимд нийцүүлэн баталж, конвенцод нэгдэн орсноор үйл ажиллагаа нь ил тод, хараат бус, иргэдэд ►

Хуулиа Сантьягогийн практикт нийцүүлэн баталбал баялгийн сангийн хөрөнгийг компанийн сайн засаглалаар, улс төрөөс ангид удирдаж чадна



► өгөөжтэй, сайн засаглалаар явах боломжтой болох юм. Ерөөсөө Сантьягогийн зарчим, практикийг батлах тухай олон улсын конвенцыг батлах хүртэл дэлхий дээр үндэсний баялгийн санг хууль зүйн хувьд тодорхойлсон эрх зүйн баримт бичиг байгаагүй аж.

Тиймээс 2007 онд ОУВС-аас анх удаа тухайн үед байсан 100 орчим Үндэсний баялгийн сангийн эдийн засагт үзүүлж буй нөлөөллийг судалж, улмаар үр дүнд нь дээрх 24 зарчим бүхий конвенцыг баталсан юм. Конвенцын

томъёолсноор үндэсний баялгийн сан гэдэг нь тусгай зориулалтын хөрөнгө оруулалтын сан бөгөөд зөвхөн Засгийн газрын хяналт дор үйл ажиллагаа эрхэлнэ гэж заасан байдаг. Тиймээс одоо яригдаж буй тодруулбал, УИХ-ын намрын чуулганаар хэлэлцэх асуудлын 16 дугаарт бичигдсэн “Баялгийн сангийн тухай хууль”-ийг дээрх зарчмын дагуу баталбал олон улсад дархлаатай болно гэсэн үг. Ирэх 30 жилд дундаж давхаргыг хүн амын 80 хувьд хүргэх зорилтыг хангах нэг том энерги нь баялгийн сан юм. ■

## ҮНДЭСНИЙ БАЯЛГИЙН САНГИЙН ЭРХ ЗҮЙН БАТАЛГАА

### 1. ҮНДСЭН ХУУЛИЙН 6.2

*Байгалийн баялгийг ашиглах төрийн бодлого нь урт хугацааны хөгжлийн бодлогод тулгуурлаж, одоо ба ирээдүй үеийн иргэн бүрд эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрхийг нь баталгаажуулах, газрын хэвлийн баялгийн үр өгөөжийг Үндэсний баялгийн санд төвлөрүүлж тэгш, шударга хүртээхэд чиглэнэ.*

### 2. ҮНДСЭН ХУУЛЬД ОРУУЛСАН НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТӨД ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙГ НИЙЦҮҮЛЭХ, ТҮҮНТЭЙ ХОЛБОГДУУЛАН АВАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТУХАЙ УИХ-ЫН 2 ДУГААР ТОГТООЛ

*Үндэсний баялгийн сан нь хөгжлийн болон хуримтлалын сан байх бөгөөд стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалын ордын нөөц ашигласны төлбөр, төрийн өмчийн хувьцаа борлуулсны орлого, газрын тос, байгалийн хийн бүтээгдэхүүн хуваах гэрээний орлого, төрийн өмчийн хувьцааны ногдол ашиг, сангийн хөрөнгө оруулалтын цэвэр ашгийг Үндэсний баялгийн санд төвлөрүүлэх;*

*Сангийн хөрөнгийн удирдлагын компани уг сангийн хөрөнгийн удирдлагыг хараат бусаар бие даан хэрэгжүүлэх, компанийн болон сангийн удирдлагын сайн засаглалыг хэвшүүлэх, сангийн үйл ажиллагаанд олон нийтийн хяналтыг зохистой хэлбэрээр хэрэгжүүлэх бөгөөд сангийн хөрөнгийн үр өгөөжийг одоо*

*ба ирээдүй үеийн иргэддээ хүртээхдээ тэгш байдал, шударга ёсны зарчмыг дээдлэх, сангийн хөрөнгийн удирдлагын компанийн давуу эрхийн хувьцааны ногдол ашиг олгох;*

### 3. “АЛСЫН ХАРАА 2050” УРТ ХУГАЦААНЫ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

*Эдийн засгийн төрөлжилт, инновац, шинэ технологи, хүний хөгжил, ногоон хөгжлийн зорилтуудыг дэмжих чадавхтай олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн баялгийн санг бий болгоно.*

*1-р үе шат (2020-2030): Үр ашигтай хөрөнгө оруулалт*

*2-р үе шат (2031-2040): Нийгэм, эдийн засгийн зорилтыг хангуулагч сан байна*

*3-р үе шат (2041-2050): Олон улсын хүлээн зөвшөөрөгдсөн үндэсний баялагийн сан байна*

### 4. ЗАСГИЙН ГАЗРЫН 2020-2024 ОНЫ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ХӨТӨЛБӨР

*3.2.9 Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтийг хэрэгжүүлж, уул уурхайгаас олох үр шимийг Баялгийн сангаар дамжуулан иргэн бүрд тэгш, шударга хүртээх тогтолцоог бүрдүүлнэ.*

*Эх сурвалж: Legalinfo.mn*

## Хөгжил

# П.Ганхүү: Олон талын оролцогчидтой хамтран "Эрдэнэс Монгол" компанийг хөгжүүлж байна



*"Эрдэнэс Монгол" ХХК-ийн гүйцэтгэх захирал П.Ганхүүтэй ярилцлаа.*

**–“Эрдэнэс Монгол” ХХК манай уул уурхайн салбарын томоохон төслүүдийг нэгтгэсэн нэгдэл. Бид уг нэгдлийг хэрхэн харж, ямар ойлголттой явах ёстой вэ?**

–“Эрдэнэс Монгол” нь уул уурхайн ордуудыг эдийн засгийн эргэлтэд оруулах, төрийн хувь эзэмшлийг үр өгөөжтэй явуулах зорилготой 2007 онд байгуулагдсан компани. Монголын нийт ард түмний компани гэж хэлж болно. Давуу эрхийн нэг ширхэг хувьцааг иргэн бүртээ эзэмшүүлнэ гэсэн Засгийн газрын шийдвэр ч гарсан байдаг. Нийт ард түмний эзэмшлийн компани гэдэг утгаар байгалийн баялгийн үр шимийг тэгш хүртээмжтэй байлгах, шударга, ил тод, эдийн засгийн механизмыг бүрдүүлж ажиллах онцгой үүрэгтэй компани. Мөн уул уурхайн төслүүдийг үр ашигтайгаар хөгжүүлэх зорилготой уул уурхайн томоохон төслүүдийг нэгтгэсэн холдинг компани.

**–Дэлхийд Монголын нүүр царай болон ажиллах компани гэж ойлгож байгаа. Дэлхийтэй хэрхэн холбогдож ажиллаж байна вэ. Бүс нутгийн болон Зүүн хойд Азийн хөгжилд ямар байдлаар нөлөөлж, туршлагыг хэрхэн нэвтрүүлж ажиллах вэ?**

–Бид өнгөрсөн хугацаанд уул уурхайн зарим бодитой төслөө хөдөлгөхөд анхаарч ажилласан. Тухайлбал, Оюутолгой, Тавантолгой төслүүдийг удирдан хэрэгжүүлж, тулгарсан асуудлыг шийдвэрлэх, өөрөөр хэлбэл, гацаанаас гаргахыг нь гаргаж, бойжуулахын төлөө зүтгэсэн он жилүүд өнгөрсөн байна. Мөн олон улсын зах зээлээс хөрөнгө оруулалт татахад бодлого, үйл ажиллагаагаа чиглүүлж ирлээ.

Бүс нутгийн хамтын ажиллагаанд бид маш идэвхтэй оролцох ёстой. Хэд хэдэн чиглэлээр хамтарч оролцох төслүүд манайд байгаа. Тухайлбал, эрчим хүчний экспортын Шивээ-Энержи төсөл. ТЭЗҮ нь гарчихсан, том хэмжээний цахилгааны станцыг барьж, эрчим хүчийг Хятад улс руу экспортлох төсөл. Энэ чиглэлээр Хятад улсын төрийн өмчийн дамжуулах сүлжээний хамгийн том “Стэйт Грийд” компанитай хамтран ажиллаж байна. Мөн сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрийн нөөцөөр баялаг орны хувьд СЭХ-ний том чадлын ►



► станц байгуулах, цэвэр эрчим хүчний экспортын чиглэлээр хамтын ажиллагаанд оролцоод явж байгаа. Өнгөрсөн жил ОХУ-ын “Роснефть” компанитай санамж бичигт гарын үсэг зурсан.

Бүс нутгийн хамтын ажиллагаанд нэмүү өртөг шингэсэн экспортын бүтээгдэхүүн нийлүүлж оролцох нь маш чухал байна. Бүтэн эсвэл хагас боловсруулсан ямар нэг бүтээгдэхүүнийг олон улсын үйлдвэрлэлийг сүлжээнд нийлүүлэхийн төлөө явах ёстой гэсэн үг.

**-Манай улсад энэ чиглэлээр ямар боломж харагдаж байна вэ?**

-Эрдсийн түүхий эдүүдээ боловсруулалт хийгээд энэ сүлжээнд оролцвол боломжууд гарч ирнэ гэж харж байгаа. Зүүн Хойд Азийн хөгжил, хамтын ажиллагаанд эрчим хүчний чиглэлээр нэмүү өртөг шингэсэн, экспортын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж оролцох боломжтой. Нэмүү өртөг шингэсэн бүтээгдэхүүний нэг хэсэгт л оролцож чадвал энэ нь тодорхой бизнес болж явах учиртай юм. 100 ширхэг детальтай бүтээгдэхүүний 1-2-ыг л манайх хийж нийлүүлдэг байх хэрэгтэй. Үүний төлөө бид зорих ёстой.

Машины бүх төрлийн агаар цэвэршүүлдэг шүүлтүүрт идэвхжүүлсэн нүүрс ордог.Тэгвэл нүүрсний нөөц арвинтай улс нүүрсээ хагас болон бүтэн боловсруулаад энэ сүлжээнд оролцёё. Улсаараа оролцоод явъя. Бид өнөөдөр коксжих нүүрс, төмөр нийлүүлж байгаа. Мөн гангийн тодорхой хэмжээний боловсруулалт хийж байна. Үүнээс гадна өөр бүтээгдэхүүн нийлүүлэх талд анхаарах нь зөв гэж үзээд байгаа юм.

**-“Эрдэнэс Монгол” бол хөрөнгийн удирдлагын компани. Хөрөнгийн удирдлагын компанийн бүтэц бүрэлдэхүүн, хүний нөөцийн бүрдэлт таны бодсон хэмжээнд байж чадаж байна уу?**

-Хувийн хэвшилд хөрөнгийн удирдлагын чиглэлээр ажилладаг, гадаад, дотоодын зах зээлд хөрөнгө мөнгө босгодог, бодитой үр өгөөж бий болгодог боловсон хүчин цөөнгүй бий болсон. Манайх энэ чиглэл рүү явж байгаа. Хариуцлагыг сайжруулах, бүтээмжийг дээшлүүлсэн тогтолцоог бий болгоход анхаарч байна. Мэргэжлийн чадавхтай хүмүүс л хөрөнгө удирдана шүү дээ. Үүний тулд ЭМГЛ өөрөө хөрөнгөтэй байх ёстой. Манай компанийн анхлан байгуулагдахдаа тавьж байсан хөрөнгөтэй болгоё, боловсон хүчний нөөц бүрдүүлэе, холдинг компани болно гэсэн

том зорилго явц дунд саармагжсан. Хөрөнгөгүй, мөнгөгүй компани хэчнээн том зорилго тавиад явахгүй. Уул уурхайн компани бол өөрийн лиценз, эзэмшил хөрөнгөтэй байж гадаад, дотоодын зах зээлд нүүр бардам ажиллана.

Харин сүүлийн хоёр жилд Ерөнхий сайд У.Хүрэлсүхийн зүгээс маш том дэмжлэг үзүүлсэн. “Эрдэнэс Монгол”-ыг хөрөнгөтэй болгосон. Хэд хэдэн ордын лиценз, компаниудын хувийг шинээр нэмж эзэмшиж байна. Дараагийн шатны бодлого хэрэгжүүлэх нөхцөл бүрдсэн. Хөрөнгөө яаж, хэрхэн удирдах талаар ярих боломжтой болсон гэсэн үг. Одоо харин хөрөнгөө хэнээр, хэрхэн яаж удирдуулах вэ гэсэн асуудал гарч ирсэн. Боловсон хүчний нөөц тодорхой хэмжээнд бүрдсэн.

Төрийн өмчийн компанид урьд өмнө нь байгаагүй чадавхтай боловсон хүчний нөөц манайд дөрвөн хүн тутмын нэг нь байна. Хөрөнгийн удирдлага, олон улсын санхүү, хүний нөөцийн чиглэлээр гадаад дотоодод төгссөн том төсөл хэрэгжүүлэхэд оролцсон, туршлага хуримтлуулсан мэргэ-жилтэн цөөхөн ч гэсэн бий. Гэхдээ чадавхтай боловсон хүчний нөөц хангалттай биш. Цаашид энэ чиглэлээр ажиллах шаардлагатай. Хөрөнгөтэй болсон, одоо яаж удирдах вэ гэдэг нь тийм ч амар ажил биш. Хамгийн том тулгамдсан асуудал энэ болж байна. Гадаад дотоодод төгссөн, мэргэжлийн ур чадвартай мэргэжилтнүүдийг судалж, боловсон хүчний нөөц бүрдүүлэх хэрэгтэй. Өмнө нь сонголтгүй байсан шүү дээ. Одоо бол сонголт бий болж. Дээр нь олон улсын түвшинд ажиллаж буй залууст улс орныхоо төлөө сурсан мэдсэнээ зориулах, өөрийгөө сорих том боломж гарч ирж байна.

“Эрдэнэс Монгол” нэгдэл нь дэлхийн хамгийн том уул уурхайн компаниудтай хамтарч ажиллаж байна. Тухайлбал, дэлхийд нэртэй "Рио Тинто" компани байна. Ураны чиглэлээр ажилладаг дэлхийн нэг номерын компани бол Францын “Орано”, Гүний уурхайн хамгийн сүүлийн үеийн технологитой Оюутолгой уурхай, Хятадын цахилгаан дамжуулах томоохон шугамуудыг эзэмшдэг төрийн өмчийн хамгийн том "Стэйт Грийд" компани байна. Хамгийн сүүлд дэлхийн номер нэг байгалийн хийн "Газпром" компани ороод ирлээ. Ийм аваргуудтай ажиллаад ирэхээр боловсон хүчний асуудал гарч ►

“Эрдэнэс Монгол” бол Монголын уул уурхайн хамгийн том холдинг компани гэсэн эхний мессэж дэлхийд хүрсэн

► ирж байгаа юм. Бид дотоодын компаниудтай төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн зарчмаар, мөн гадаадын хөрөнгө оруулагчид зэрэг олон талын оролцогчидтой хамтраад “Эрдэнэс Монгол” компанийг хөгжүүлж ажиллаж байна.

Нөгөө талаар эрдсийн төрөлжилт манайд байна. Алт, зэс, мөнгө, төмөр хүдэр, газрын ховор элемент, байгалийн хий, метан гэх мэт. Оролцогчид нь мөн л дэлхийн компаниуд. Нэг талд дэлхийн компаниуд, нөгөө талд гадаад дотоодын хөрөнгө оруулагчид, бүс нутгийн түвшний оролцогчид гээд олон төрлийн оролцогчдын сонирхлыг зохицуулсан удирдлагаар хангах болж байна. Ийм нэгдлийг удирдах, мөн дотор нь ажиллах нь хариуцлага, бас боломж юм.

**–“Эрдэнэс Монгол” нэгдэл дэлхийд хэр танигдаж байгаа вэ. Сингапурын Темасек, Казахстаны Самрук Казына, ОХУ-ын Газпром, Францын Арева гэдэг шиг?**

–Эхний мессежүүд явж эхэлсэн. Рио Тинтогийн Оюутолгой төсөл дээр Монголоос “Эрдэнэс Монгол”, Францын “Арева” /Орано/, компанийн төсөл дээр Монголоос “Эрдэнэс Монгол”, ОХУ-ын Газпромтой хамтран ажиллах компани Монголоос “Эрдэнэс Монгол” гэхээр дэлхийн уул уурхайн салбарт манай нэр тодорхой түвшний, гэхдээ бүр томчуудын хүрээнд сонсогдож, яригдах болсон. Энэ бол бидний бахархал.

Дэлхийн хэмжээний төслүүдэд сонгогдоно гэдэг нь том боломж. Байгалийн хийн хоолойн төсөл бол бүс нутгийн төсөл. “Газпром” компанийн удирдлагууд “Эрдэнэс Монгол” Монголын хамгийн том холдинг компани юм байна. Сонгогдсонд баяртай байна. Та нар азтай байна. Бид дэлхийн нэг номер шүү. Хамтраад ажиллахдаа таатай байх болно” гэж хэлсэн. Энэ үг л биднийг тодорхойлж, бас хариуцлагыг ч ухамсарлуулж байгаа юм.

Бүс нутгийн хэмжээнд эрчим хүч, сэргээгдэх эрчим хүчний төслүүд дээр Хятад, Япон, Солонгосын мөн л том компаниудтай хамтран ажиллаж байна.

**–Дэлхийн томчуудтай харилцаж хамтран ажиллаж эхэлжээ. Алсыг харсан маш том зорилгын өөд явж буй толгой компани өнөөдөр хэдэн ажилтантай байна вэ? Данхгар бүтэцтэй, олон хүнтэй гэсэн шүүмж бодлого тодорхойлогчдын зүгээс хэлээд байгаа.**

–Харах өнцөг гэж бий. Сүүлийн хоёр жилд компанийн бизнесийн үйл ажиллагаа хоёр дахин

нэмэгдсэн. Үйл ажиллагааны цар хүрээг харах ёстой л доо. Бүтэц нь данхгар гэсэн шүүмж явсан. Анхаарах ёстой. Толгой компани 88 ажилтантай. Гэхдээ явуулж буй үйл ажиллагааны бүтэцтэй харьцуулахад 88 хүн гэдэг том тоо биш. Жижиг, дунд энгийн компанид байх ёстой хүний нөөцийн тоо явсаар 40-50 хүрчихдэг. Тооны асуудал нэгдүгээрт биш юм аа. Холдинг компани гэж харах нь зөв. Засгаас хөрөнгийг удирдах, том төслүүдийг явуулах хэмжээний боловсон хүчний нөөц бүрдүүлж ажиллах чиглэл өгсөн. Тэр хүрээнд ажиллаж байгаа.

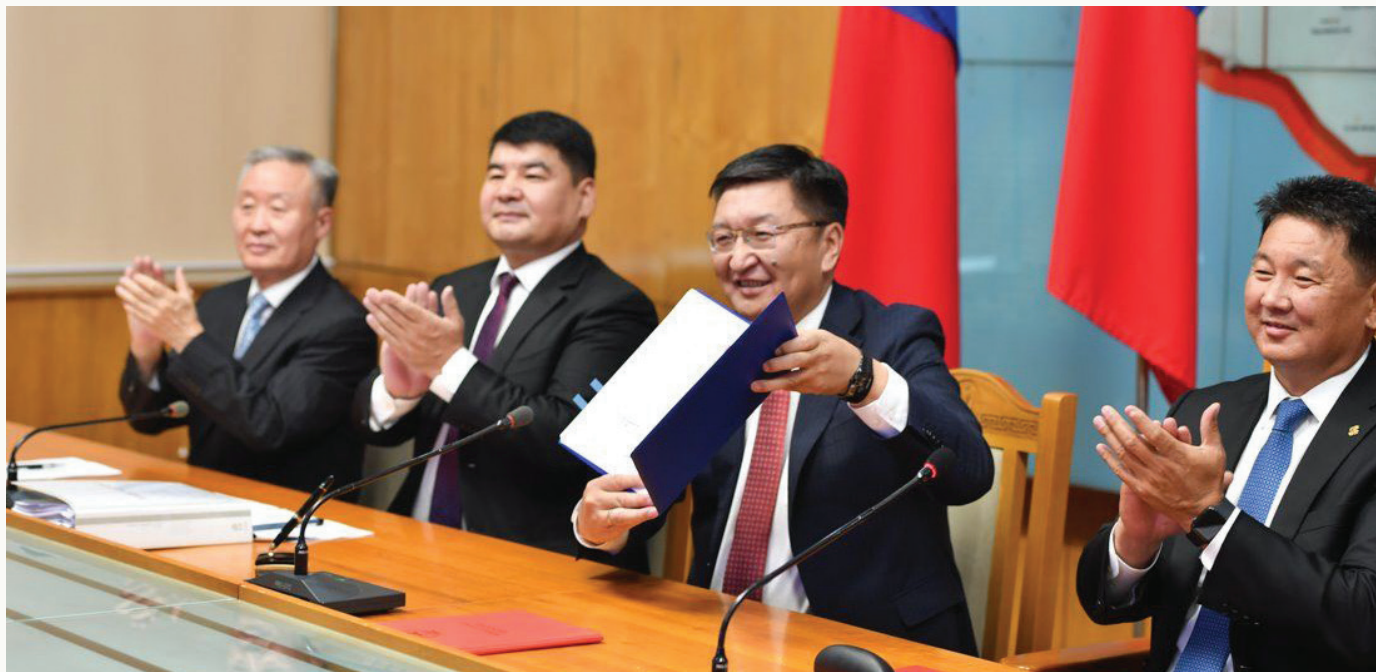
Харин толгой бүтэц дотор буй ажилтны чадавх ямар байна гэдэг нь өөрөө жинхэнэ асуудал. Бид одоо хүмүүсээ сургана, чадавхжуулна гэхээр хугацаа байхгүй. Засгаас хэрэгжүүлж буй гол хэдэн бодлого байгаа. “Эрдэнэс Монгол” холдинг компанийг дэлхийд гаргах, баялгийн үр өгөөжийг зохистой удирдаж, өсгөж үржүүлэх, дотоодынхоо төслүүдийг хөдөлгөх гээд том ажлууд хүлээж байна. Энэ ажлууд биднийг хүлээхгүй. Улс орны эрчимтэй хөгжлийн маш том бодлого явж байхад бидний амин хувиа бодсон эрх ашиг байх боломжгүй.

**–Төрөөс танай компанийг бодлого, үйл ажиллагаа явуулах боломжийг бүрдүүлж өгч чадсан уу? Хууль эрх зүйн орчин хэр бүрдсэн бэ?**

–Төрөөс ялангуяа сүүлийн хоёр жилд маш сайн дэмжсэн гэдгийг дээр хэлсэн. “Эрдэнэс Монгол” шиг хэмжээний ийм том зорилго тавиад, дээр нь ийм том бүтэц бүрэлдэхүүнтэй нөхцөлд төрийн дэмжлэг байхгүй бол явахгүй шүү дээ. Гэхдээ төрийн өмчийн холдинг компани гэдэг утгаар эрх зүйн орчин хангалттай сайн бүрдээгүй. Нэг талаас манай компанид маш том үүрэг даалгавар өгчихөж байгаа юм. Энэ том төслийг хөдөлгө, орлогоор нь тэтгэврийн зээлийг тэглэнэ гэдэг ч юм уу. Тэгвэл нөгөө талд үйл ажиллагаа явуулах эрх зүйн орчныг сайтар бүрдүүлж өгөх учиртай.

Төрийн өмчийн компаниудын ерөнхий зохицуулалтын эрх зүйн орчин байна. Гэхдээ зарим зүйл дээр “Эрдэнэс монгол” нэгдэлд тусгайлсан эрх зүйн орчныг бүрдүүлж өгөх шаардлагатай байгаа. Манай компанийг төрийн өмчийн засвар арчлалтын нэг аймгийн жижиг компаниа адилхан хуулийн зохицуулалтаар явуулж болохгүй. Төрийн өмч гэдэг утгаар нэгдсэн зохицуулалт байх ёстойг би үгүйсгээгүй. Мөн эрх ямба эдлэхийг хүсээгүй. Бодлого, цар хүрээтэй нь уялдсан хуулийн зохицуулалт хэрэгтэйг л хэлээд байгаа хэрэг. ►





Байгалийн хийн хоолой барих төслийг хэрэгжүүлэх хүрээнд төслийн ТЭЗҮ боловсруулах Монгол, Оросын хамтарсан тусгай зориулалтын компанийг байгуулах баримт бичгийг үзэглэв (2020.08.25).

► Манай компани энэ чиглэлээр Засгийн газарт санал хүргүүлсэн. Бусад улсад бол холдинг компани тусдаа хуультай байдаг. Сингапурчууд "Темасек"-ийн эрх зүйн орчныг тусгайлан бүрдүүлж, Үндсэн хуулиараа баталгаажуулж хамгаалсан байдаг бол Казахстаны Самрук Казына бие даасан хуулийн хүрээнд ажилладаг.

**-Сэтгүүлчийн хувьд улстөрчид, бодлого тодорхойлогчид “Эрдэнэс Монгол” нэгдлийг харах өнцгөө өөрчлөх шаардлагатай гэж хардаг. Учир нь хуучин сэтгэлгээгээр төрийн өмчийн л компани юм чинь бид дураараа загнах ёстой гэдэг ч юм уу, эсвэл өөрийн хүмүүсийг шахах, мөн өөр шахалт дарамт үзүүлэх үзэгдэл байсаар байгаа шүү дээ. Энэ сэтгэлгээ амь бөх оршсоор байвал “Эрдэнэс монгол” дэлхийн хэмжээнд үйл ажиллагаа явуулж, дэлхийн стандартаар ажиллана гэхэд эргэлзээтэй санагдаад байна л даа.**

-Бие даан ажиллах эрх зүйн орчныг бүрдүүлж өгснөөр энэ бүх асуудал байхгүй болох юм. Манай компанид онцгой давуу гэхээсээ илүүтэй хийх гэж байгаа ажил, үүрэг хариуцлагатай нь дүйцэхүйц орчныг бүрдүүлэх нь чухал байна. Том хариуцлага үүрүүлчихээд нөгөө талд нь хариуцлагаа хүлээж

ажиллах нөхцөлийг бүрдүүлж өгөхгүйгээр шахах шаардаад байж болохгүй. Том төслүүд хүнээс хамаардаг нь бага, явах механизмыг нь бүрдүүлж өгөх нь хамгаас чухал байдаг.

Цаашдаа ч улс төрийн хүрээний дэмжлэг маш их хэрэгтэй байх болно. Тиймээс нэгдсэн ойлголтод хүрэх ёстой. Бидний хувьд ч ажлаа зөв ойлгуулах шаардлагатай. Том ажлыг томоор харж, томоор дэмжиж, томоор зүтгүүлж байж явна. Сүүлийн үед улстөрчид манай компанийг сонирхоод байгаа нь их сайн. Сайн, муугаар ярьж хэлэхдээ гол нь биш сонирхож байна гэдэг нь их чухал гэж би бодож байгаа. Ер нь хүмүүс энэ ямар бодлоготой, ямар алсын хараа руу явж, юу хийгээд байгаа компани юм гэж сонирхсоноор тодорхой хэмжээний ойлголт, мэдээлэлтэй болох юм.

**-Уул уурхай, дэд бүтцийн томоохон төслийг, олон охин компанийг нэгтгэн удирдан чиглүүлэх бодлогод, хэрэгжилтэд ямар хүндрэл учирч байна вэ?**

-Манай ихэнх төсөл гарааны түвшинд байгаа. Хөдлөхөд бэлэн төслүүд бий ч санхүүжилтын эх үүсвэр дутагдалтай байна. Энэ бол том хүндрэл. Ирээдүйд ашигтай ч эхлүүлэхэд нэлээд хөрөнгө мөнгө хэрэгтэй болдог шүү дээ. Хөрөнгийг удирдах ►



ОХУ-ын “УЗТМ – КАРТЭКС” ХХК УК-тай Түншлэл, хамтын ажиллагааны тухай санамж бичигт гарын үсэг зурлаа

- ▶ зохицуулалтын механизмуудаа хийж чадсан, одоо төслүүдээ хөдөлгөх л шаардлагатай. Энэ чиглэлээр ажиллаж байна. Мэдээж мега төсөлд учирдаг хүндрэлүүд бол бий.

**-Ямар гол төслүүдээ түлхүү анхаарч байна вэ?**

-Хамгийн богино хугацаанд ашиг өгөх төслүүдээ эхэлж хөдөлгөнө. Бид хөрөнгө оруулалтын төслүүдээ тодорхойлохдоо эдийн засаг, санхүүгийн нарийвчилсан үнэлгээ хийж эрэмбэлсэн. Аль нь эхлээд богино хугацаанд, аль нь урт хугацаанд хэрэгжих юм гэж ангилсан. Гэтэл өнөөдрийн нөхцөл байдал өөр болчихлоо. Ковидоос болоод дэлхийн эдийн засаг ч тодорхойгүй байдалд байна. Хөрөнгө оруулагчид хаашаа мөнгөө хийх вэ гэдгээ анхааралтай ажиглаж байна.

Хамгийн аюул багатай, өгөөж ихтэй төсөл бол алт-мөнгөний төсөл. Сүүлийн долоон жилд алтны үнэ нэлээд өссөн. Онцлог нь анхны хөрөнгө оруулалт өндөр биш, хөрөнгө оруулалтын эргэн төлөх хугацаа богино, ашигт ажиллагааны түвшин өндөр. Үнийн мөчлөг нь ч өнөөдөр таатай байна. Тиймээс алт, мөнгөний төслүүдээ явуулж, санхүүгийн хувьд тодорхой эс үүсвэр бүрдүүлээд тэр эх үүсвэрийг бусад төслөө санхүүжүүлэхэд зориулахаар ажиллаж байна. Манай нэгдлийн мэдэлд алтны зургаа,

мөнгөний дөрвөн орд бий. Харин хугацаа орсон, их хэмжээний хөрөнгө оруулалт шаардагдах төслүүдээ өнөөгийн нөхцөлд хөдөлгөнө гэдэг бол хүндрэлтэй.

**-“Эрдэнэс Монгол” нэгдэл үйл ажиллагаа-ныхаа бараг 70 орчим хувийг ирээдүйд хэрэгжүүлэх ажлуудын бэлтгэлийг хангахаар зорьж ажиллаж байгаа. Бэлтгэл хэр базааж байна вэ?**

-Бидний гол зорилго тодорхой. Хөрөнгө босгох. Дотоодын зах зээлээс хөрөнгө мөнгө босгох нь хязгаарлагдмал. Тиймээс олон улсын зах зээл рүү хандсан тодорхой ажлууд хийж байна. Бэлтгэлээ маш сайн базаах ёстой. Хөрөнгийн биржийн шаардлагуудыг сайтар биелүүлэх нь эхний шалгуур. Санхүүгийн хувьд ил тод, олон улсын аудитын компаниар санхүүгийн аудит хийлгэх, сайн засаглалтай байх гэх мэт.

Холдинг компанийн нэгдсэн санхүүгийн тайланг олон улсад нэр хүндтэй санхүүгийн том компаниар өнгөрсөн гурав, дөрвөн жилд хийлгэж ирсэн. Засаглалаа сайжруулах чиглэлээр АХБ-ны төсөл хэрэгжүүлээд явж байна. Холдинг компанийг удирддаг олон улсын схемүүдийг оруулж ирж байгаа. Энэ бүгд дэлхийн зах зээлээс хөрөнгө босгох ажлын эхлэл суурь юм. Тодорхой төслүүд дээр тухайлан хөрөнгө босгоход ч анхааран ▶



► ажиллаж байна. "Эрдэнэс Монгол" олон улсад нэр хүндтэй том компаниар санхүүгийн аудит хийлгэж ирсэн. Энэ бол төрийн өмчит компаниудын хувьд том өөрчлөлт. Санхүүгийн ил тод байдлыг хангаж ажиллаж байна гэсэн үг.

**-Дэлхийн нэртэй компаниудаар санхүүгийн аудит хийлгээд явж байхад улстөрчид "Эрдэнэс Монгол"-ыг хардах сэрдэх хандлага гаргаж байгааг юу гэж ойлгох вэ?**

-Ил тод, нээлттэй байж, хардлага төрүүлэхгүй байх ёстой. Хөрөнгө оруулагчид ил тод, нээлттэй төсөлд хөрөнгө оруулна. Тэд тухайн компанийн дотоод процессыг сайн мэдэхгүй учраас олон улсад нэр хүндтэй аудитын компанийн тайлан, дүгнэлтэд итгэж хөрөнгө оруулах эсэхээ шийддэг. Тэгэхээр бид олон улсын хэллэгээр хууль журмын дагуу ил тод нээлттэй явж байж хөрөнгө оруулагчдын итгэлийг хүлээнэ. Түүнээс бид өөрсдийгөө хэчнээн сайн магтаж, сурталчлаад нэмэргүй.

Улстөрчдийн хардлага их байдаг. Аудитын компанийн хувьд олон улсын түвшинд үйл ажиллагаа явуулдаг учраас хариуцлага гэж байгаа. Хариуцлагын баталгаа нь нэр хүнд нь болж буй тул нэр хүндээ сэвтээх тухай бодохгүй. Асуудал гарвал байгаагаараа гарна, байхгүй бол байхгүйгээрээ л гарна. Зөвхөн Монголтой харилцдаг компаниуд биш шүү дээ. Манай хүмүүстэй хуйвалдана гэсэн ойлголт ч байхгүй. Нэр хүндээ сэвтээх нь тэдний хувьд байж боломгүй асуудал.

**-Хувийн хэвшилд байсан уул уурхайн зарим орд газар "Эрдэнэс Монгол" нэгдэлд ирсэн. Тухайлбал, Салхитын мөнгөний орд. Энэ нь хоёр талтай харагдаж буйг хүмүүс хэлдэг. Нэг талаас төр өмчөө өөрийн мэдэлд авч өөрөө менежмент хийж, эдийн засгийн эргэлтэд оруулж, иргэддээ ашгийг хүртээх зорилгыг дэмжиж байгаа. Нөгөө талд хувьд байсан лиценз, орд газрыг төр шууд мэдэлдээ авч байгааг буруушааж байгаа. Та үүнд тайлбар хийнэ үү.**

-Гадаад, дотоодын хувийн ч бай, төрийн ч байсан тухайн улсын хуулийн дагуу л ажиллах ёстой. Тодорхой асуудалтай орд газруудаа төр мэдэлдээ аваад эргэлтэд оруулж, үр өгөөжтэй ажиллуулж, ашгийг иргэддээ хүртээх гэдэг л бодлого. Тухайлбал, Салхитын мөнгөний ордыг төр авч, ажиллуулаад орлогоосоо улс орныхоо хөгжлийн төлөө зүтгэж ирсэн ахмадууддаа хүртээхийг зорьсон. Монгол Улсын Аюулгүйн зөвлөлийн шийдвэрийн дагуу УИХ-аас хууль баталж, тэр хүрээнд Засгийн газрын тогтоол гарч хэрэгжсэн

"Эрдэнэс Монгол" нэгдэл нь дэлхийн хамгийн том уул уурхайн компаниудтай хамтарч ажиллаж байна. Тухайлбал, дэлхийд нэртэй Рио Тинто, дэлхийн нэг номерын ураны компани Францын "Арева" /Орано/, Хятадын цахилгаан дамжуулах томоохон шугамуудыг эзэмшдэг төрийн өмчийн хамгийн том Стэйт Грийд компани байна. Хамгийн сүүлд дэлхийн номер нэг байгалийн хийн Газпром компани ороод ирлээ

бодлого. Энэ хүрээнд ахмадуудын зээлийг тэглэж, баялгийн өгөөж хүртээх үүрэг даалгаврыг засгаас манай компанид өгсөн.

Асуудалтай ордуудыг төр аваад үйл ажиллагааг нь сайжруулж, эх үүсвэр бий болгоод явж байгаа нь төр муу менежер гэдэг ойлголтын эсрэг мессеж боллоо гэж үзэх үндэстэй. Түүнээс үйл ажиллагаа нь хэвийн орд газруудын лицензийг төр булааж авсан зүйлгүй. Стратегийн биш, хэн ч мэддэггүй ордууд шүү дээ. Салхитын мөнгөний ордыг төр авснаар өнөөдөр үйл ажиллагаа нь ямар явж байна, ямар эх үүсвэр гарч байна гэдгийг тооцох нь зөв. Тэгэхээр баялгийн хүртээмжтэй байдал, нэгдсэн удирдлагад тодорхой асуудлууд байжээ гэж үзэх үндэс байгаа юм. Ийм орд газрууд манайд олон бий.

**-Танай компани баялгийн сангийн менежмент хийх том ажилтай болсон. Монгол Улсад тохирсон баялгийн сангийн менежментийг хийх арга замд хэр суралцаж, туршлага судалж, ажиллаж байна вэ? Бид ямар баялгийн сантай байхаар дүр зураг бууж байна вэ?**

-Үндсэн хуулинд баялгийн санг бий болгож, баялгийн тэгш хүртээмжтэй байх нөхцөлийг бүрдүүлнэ гэсэн үндсэн суурь зарчим тусгагдсан. Энэ санг бий болгох бэлтгэл ажлыг хийж байна. Олон улсын туршлагыг улсаараа 10 гаруй жил судаллаа. Манай компанийг байгуулахдаа л Сингапурын Темасек, Норвегийн санг судалж эхэлсэн. Сайн болон муу жишээ олныг судалсан. Ямар хувилбараар байгуулах вэ гэдэг их чухал. Аливаа сангийн хамгийн чухал бодлого орлогыг хаанаас бүрдүүлэх вэ гэсэн асуултад хариу өгөхөд оршдог. Гэтэл бид өнөөдөр орлого хэрхэн олохоо ►

► шийдээгүй байж зарцуулалт ярьж маргалдаад эхэлчихсэн. Орлого бүрдүүлсний дараа хуваарилж, зарцуулах асуудлыг ярих ёстой.

Дэлхийн томоохон тухайлбал, Арабын орнууд, Казахстан, Сингапур, Норвегийн сангууд нь газрын тос, байгалийн хий гэсэн томоохон ордууд дээр суурилсан учраас богино хугацаанд босоод ирсэн. Хөрөнгийн эх үүсвэр маш хурдан бүрдэнгүүт бусад төсөлдөө хөрөнгө оруулалт хийж, сангаа томруулсан дүр зураг харагддаг. 2000 оноос хойш дэлхийд 30 орчим байгалийн баялгийн сан шинээр байгуулагдсан. Энэ нь байгалийн баялгийн түүхий эдийн үнийн мөчлөг хэлбэлзлийн үед эх үүсвэрээ хадгалах, нөгөөтэйгүүр байгалийн баялгийн өгөөжийг нэг санд төвлөрүүлэн удирдах бодлоготой холбоотой. Зөвхөн манайх биш,

дэлхийн улс орнууд бүгд ярьж байна. Моодонд орж буй сэдэв л дээ.

Монгол Улсын хувьд Ирээдүйн өв сан гэж бий. Байгалийн баялгийн нөөц ашигласны төлбөрөөс орлого бүрдүүлдэг сан. Ирээдүй рүү, мөн зарим хэсгийг гаднын зах зээл рүү чиглүүлэе гэсэн зорилготой хуримтлалын сан. Өнөөдөр тодорхой эх үүсвэртэй болчихсон, ирээдүй үедээ өв үлдээх зорилттой ажиллаж байгаа. Харин одоо баялгийн сангийн хэлбэртэй Хөгжлийн сангийн тухай ярьж байна. Санд

төвлөрсөн орлогыг дотоодын уул уурхай, түүнийг дагасан дэд бүтэц, үйлдвэрлэлийн салбарт зарцуулах ёстой. Мөн эдийн засгаа төрөлжүүлэхэд зориулах шаардлага байна. Тухайлбал, ХАА-н том төслүүдийг төсвөөс санхүүжүүлэхэд амаргүй байна. Хөгжлийн томоохон төслүүдийг баялгийн сангаас санхүүжүүлдэг байж гэсэн ийм л зорилготой сан. Сангийн хөрөнгийг бий болсны дараа өсгөж үржүүлэн удирдах нь мэргэжлийн багийн хийх ёстой ажил.

”Эрдэнэс Монгол” нэгдэл энэ сангийн дийлэнх орлогыг бүрдүүлэх үүрэгтэй. Манай улс одоогийн байдлаар зэс, алт, төмөр нүүрсний нөөцөөр арвин. Баялагтай бол баялагтай. Гэхдээ манай баялаг өвөрмөц онцлогтой. Цаг хугацаа нэлээд ордог, газрын тос, байгалийн хий гэх мэт

бусад баялагтай харьцуулахад орлого нь удаан хугацаанд хуримтлагддаг онцлог бүхий баялагтай улс. Цаг хугацаа, өгөөжийн хувьд ийм онцлогтой байгалийн баялгийн өгөөжөөр сангийн орлогыг бүрдүүлэх гэж байна. Баялгийн сангийн механизм бүрдүүлэх эрх зүйн орчныг өнөөдөр бий болгохоор ажиллаж байна.

**-Баялгийн сангаа сайн хөгжүүлсэн ямар жишээ байна вэ?**

-Бид нөхцөл байдлаа харах ёстой. Шууд л Темасек, Норвегийн сан шиг гэж яриааргүй байна. Энэ сангууд 40-50 жилийг даван туулж ирсэн. Манайхтай төстэй нь Казахстаны Самрук, Казына гэсэн хоёр сан нийлж, 2007 онд байгуулагдсан Үндэсний баялгийн сан юм. Уул уурхай, дэд бүтэц, эрчим хүчний төслүүдийг нэгтгэсэн 24 охин компанитай холдинг. Тэд юун дээр алдаж онов гээд бид судалж байгаа. Бүх төслийг цуглуулаад явна гэж харахгүй байна. Дэлхийн банкны тайланд ч дурдсан нь бий. Баялгийн санг богино хугацаанд өгөөжөө өгөх төслөөс эхлэх хэрэгтэй. Урт хугацааны төслүүд та бүхнийг хүлээхгүй шүү дээ гэж. Өндөр өгөөжтэй төслүүдэд хөрөнгө оруулах гэхээр тэр нь манайд алт, мөнгөний орд газрууд байгаа юм.

Сингапурын Темасек шиг болохын төлөө бид цаашид зорих ёстой. Үүний тулд боловсон хүчний чадавх, нээлттэй байдал, үр өгөөжтэй менежмент шаардлагатай. Темасекийн хувьд бие даасан байдлыг нь хуулиар сайтар хангаж, баталгаажуулж, ажиллах нөхцөлийг нь бүрдүүлсэн байдаг. Төрийн оролцоо багатай байх, мөн үүнийг дагасан хариуцлага, өөрөөр хэлбэл, том эрх мэдэл аваад ажиллаж буй бол хариуцлагын тогтолцоог нь ч бас сайн хийж өгсөн. Боловсон хүчний бодлого нь чадвартай мэргэжилтнийг сонгон шалгаруулж авдаг системийг бүрдүүлсэн учраас амжилттай явж байна. Бид Темасек шиг болохын тулд тодорхой шат даваанууд туулна. Үүнийг өнөөдөр ойлгож байгаа нь чухал

Нөгөө талд улс төрийн хүсэл зориг гэж байна. Тэгвэл манайд улс төрийн ч, эдийн засгийн ч тохироо нь бүрдэж байгаа үе гэж хараад байна. Улс төрийн хүсэл зориг байхгүй бол хэчнээн эдийн засгийн нөхцөл нь бүрдээд түүхий эдийн үнийн мөчлөг нь өндөр байгаад явдаггүйг бид мэднэ. Бид өнгөрсөн 30 жилд хэрхэн явж ирэв, оносон нь юу байна, алдсан нь юу байна, ялангуяа уул уурхайн салбар хэр хөгжив гэдгээ үнэлж, цэгнэх ►

Бид алт, мөнгөний төслүүдээ явуулж, санхүүгийн хувьд тодорхой эс үүсвэр бүрдүүлээд тэр эх үүсвэрийг бусад төсөлдөө зориулахаар ажиллаж байна. Манай нэгдлийн мэдэлд алтны зургаа, мөнгөний дөрвөн орд бий.



► цаг болсон.

**-Манай улсад хурдацтай хөгжих сайхан боломжууд тохиосны нэг нь ОХУ хийн хоолойгоо Монголоор дамжуулах эхний гэрээ хэлэлцээрт гарын үсэг зурсан явдал. Энэ бол бүс нутгийн хөгжлийн хувьд ч, манай улсын геополитик бодлогын хувьд ч том боломж бас**

дөт, хямд зардлаар барина гэсэн хүсэлтийг ОХУ-д байнга тавьж ирсэн. Өнөөдөр монголчуудын мөрөөдөл бодит болж, хийн хоолой манай нутгаар дайрахаар болж байна. Одоо ТЭЗҮ-ийг хийж эхэлсэн. Энэ сэдвээр янз бүрийн өнцгөөс ярих нь зөв. Гэхдээ биднээс хамаарал багатай, худалдан авагч талаас дийлэнх нь хамаарах төсөл.



Эрдэнэс Монгол нэгдлийн ТУЗ Багануурын уурхай дээр. 2020.10 сар

### давуу тал. Үүнийг хэрхэн харж байна вэ?

-Монголчууд өнгөрсөн 100 жилийн хугацаанд бүс нутгийн дэд бүтцийн хоёр том төсөлд гарын үсэг зурсан. Нэг дэх нь Монгол, Оросын хувь нийлүүлсэн “УБТЗ” байгуулах Засгийн газар хоорондын хэлэлцээрт Монголын талаас Ерөнхий сайд Маршал Х.Чойбалсан УБТЗ байгуулах гэрээнд 1949 онд гарын үсэг зурсан. Бүс нутаг дамжсан төмөр замын төсөл байсан. Хойд хөршийн хувьд төмөр замын бүтээн байгуулалт хийснээр 120 жил улс орны эдийн засгийг нь хөгжүүлж, ард иргэдэд нь үр өгөөжөө өгч ирсэн бол манайд 70 жил хөгжлийн суурь хүч болж ирсэн билээ.

Хоёр дахь том төсөл бол Ерөнхий сайд У.Хүрэлсүх Сибирийн хүч-2 байгалийн хийн хоолойг Монголоор дамжуулах гэрээнд 2019 онд гарын үсэг зурлаа. Том үйл явдал. Бүс нутгийг хамарсан сайтар тооцоолж оролцох ёстой том төсөл. Бид 1990-ээд оны үед хийн хоолойг манай улсын газар нутгаар дамждаг болоосой гэж мөрөөддөг байсан. 2000-гаад оны үед манайхаар дайруулвал яасан юм бэ, газар нутгийн хувьд ойр

Манай улсаар дамжих хийн хоолойн нийт урт нь урьдчилсан тооцоогоор 4500 км. ОХУ-аар 2800, Монголоор 980, Бээжинд 565 км яваад очно. Энэхүү том төсөлд багагүй хугацаа шаардагдана. Гэхдээ эхлүүлж байгаа нь хамгаас чухал юм.

### -Манай улсад ямар үр өгөөж орж ирэх вэ?

-Дамжин өнгөрүүлсний төлбөрт жилдээ тэрбум ам.доллар болох урьдчилсан тооцоо бий. Хийн хоолойн хамгийн гол асуудал нь аюулгүй ажиллагаа. Тухайн орны улс төрийн тогтвортой байдал аюулгүй ажиллагаанд онцгой нөлөөлнө гэж үздэг. Манай улс төрийн тогтвортой байдал шийдвэрт эерэгээр нөлөөлсөн нь мэдээж. Ийм онцлог шинжүүдээр хийн хоолой манай газар нутгаар дамжин өнгөрөхөөр боллоо.

Дэлхийн болон бүс нутгийн томоохон төслүүд хэрэгжих боломж нөхцөлүүд, мөн улс төрийн хүсэл зориг, тохироо ч ийн бүрдэж байгааг би хувьдаа улс орон маань хөгжлийн дараагийн шатандаа гарах эргэлтийн цэг дээр ирчихээд байна гэж харж байгаа. Ийм итгэл үнэмшил маань улам бүр батжсан. Бид энэ боломжийг алдаж болохгүй. ■

## Хийн хоолой

Монголчуудын  
мөрөөдөл биелэв

“Сибирийн хүч-2” хийн хоолойн транс-Монголын чиглэл

Дэлхийн хамгийн том байгалийн хий экспортлогч, дэлхийн хоёр дахь том эдийн засагтай орны хооронд холбогдсон анхны хийн хоолой 2019 оны арванхоёрдугаар сард ашиглалтад орсон. Орос, Хятадын удирдагчид энэ хамтын ажиллагаагаа “Зөвхөн дэлхийн эрчим хүчний зах зээлд төдийгүй хоёр улсын харилцаанд түүхэн үйл явдал” хэмээн онцолж байлаа.

2014 онд Оросын төрийн мэдлийн “Газпром” компани, “Хятадын Үндэсний газрын тос, байгалийн хийн корпораци” (CNPC)-ийн хооронд жилд 38 тэрбум куб.метр байгалийн хийг 30 жилийн хугацаатай нийлүүлэх 400 тэрбум ам.долларын хэлэлцээрийг хийсэн байдаг. Ийнхүү бүтээн байгуулалтын ажил таван жилийн хугацаанд үргэлжилсний эцэст Оросын Зүүн

хязгаараас Хятадын хил хүртэл 3000 км үргэлжлэх “Сибирийн хүч-1” хоолой Шанхайгаас татсан 3500 км урт хоолойтой холбогдсоноор Орос, Хятадын анхны хийн хоолойн тээвэрлэлт эхэлсэн билээ.

Манай хоёр хөршийн хооронд байгалийн хийн бизнес яригдаж эхэлснээс хойш бараг 20 гаруй жилийн дараа бодитой ажил хэрэг болсон нь энэ. Өнгөрсөн хугацаанд хоёр хөршийнхөө уг яриа хэлэлцээнд Монгол Улс өөрийн нутаг дэвсгэрээр дамжуулан хийн хоолой байгуулах санаачилгыг гарган, улстөрийн бүхий л түвшинд идэвхтэй илэрхийлж ирсэн юм. 1990 оноос хойш Монгол Улсын хувьд хийн хоолойг газар нутгаараа дайруулж тээвэрлүүлэх нь том мөрөөдөл байлаа. Харин энэ мөрөөдлийг бодитой болгохын төлөө Монголын тал 10 гаруй жил ОХУ-д санал хүсэлт тавьсаар ирсэн түүхтэй. ▶



## ► Хий дамжуулах санаачилга биеллээ олов

2018 онд ОХУ-ын Владивосток хотод зохион байгуулагдсан Дорнын Эдийн засгийн чуулганы үеэр Монгол Улсын Ерөнхийлөгч Х.Баттулга, “Сибирийн хүч-2” хийн хоолойг Монгол Улсаар дамжуулахыг санал болгов. Дараа нь 2019 онд ОХУ-ын Ерөнхийлөгч Владимир Путин Монголын энэхүү саналыг дэмжиж, харин Хятадын удирдагч Ши Жиньпин уг асуудлыг анхааралдаа авахаа илэрхийлжээ. Харин 2019 оны арванхоёрдугаар сарын 3-6-нд Монгол Улсын Ерөнхий сайд У.Хүрэлсүх ОХУ-д айлчлах үеэр уг санал бодитой яригдаж, хоёр тал байгалийн хийг Монгол Улсаар дамжуулан байгуулах ажлыг хамтран судлах санамж бичигт гарын үсэг зурсан юм.

Ийнхүү Орос, Хятадын хооронд тавьсан анхны “Сибирийн хүч-1” хийн хоолой ашиглалтад орох үеэр “Сибирийн хүч-2” хоолойг Монголоор дамжуулан барих шийдвэрийг албан ёсоор гаргасан. Үүний дараа 2020 оны наймдугаар сарын 25-нд “Газпром” компанийн удирдах зөвлөлийн дарга Алексей Миллер, Монгол Улсын Ерөнхий сайд У.Хүрэлсүхтэй хийн хоолой тавих техник-эдийн засгийн үндэслэлийг (ТЭЗҮ) боловсруулах хамтарсан компани байгуулах санамж бичигт гарын үсэг зурсан байдаг.

Орос, Хятадын хувьд хийн хоолойн хамтын ажиллагаа нь эрчим хүчний эдийн засгийн үр ашгаас гадна хоёр талын харилцаанд түүхэн ач холбогдолтой үйл явдал гэдгийг төрийн тэргүүнүүд онцолсон. Тэгвэл Монгол Улсын хувьд ч хоёр хөрштэйгээ харилцааныхаа хамгийн таатай, дээд түвшинд буюу аль алинтай нь иж бүрэн стратегийн түншлэлийн харилцаанд хүрсэн үед гурван улсын хамтарсан дэд бүтцийн томоохон төслийг өөрийн газар нутгаар дайруулах тохиролцоонд хүрлээ.

“Сибирийн хүч-2” хоолойн асуудлаар ирэх арваннэгдүгээр сард зохион байгуулагдах ШХАБ-ын уулзалтын үеэр болох Орос-Хятад-Монгол гурван талт уулзалтын үеэр төрийн тэргүүнүүд хэлэлцэх товтой байна.

## Шинэ “Сибирийн хүч-2”

2030 онд ашиглалтад оруулахаар төлөвлөж буй Орос-Хятадын хамтарсан хоёр дахь хийн хоолой Оросын Арктикийн бүс нутагт орших Ямалын Хойгоос Хятадын зүүн болон төвийн мужууд руу 50 тэрбум куб.метр байгалийн хий тээвэрлэнэ. Уг

хоолойг өнгөрсөн таван жилийн турш “Газпром” болон Хятадын тал Алтайн маршрут буюу Хятадын баруун хэсэгтэй хиллэдэг Оросын хил дагуух уулархаг нутгаар дамжуулахаар хэлэлцэж ирсэн. 2014 оны арваннэгдүгээр сард “Газпром” болон “СНПС”, хоёр дахь хийн хоолойг Алтайн чиглэлээр байгуулах харилцан ойлголцлын санамж бичигт гарын үсэг зурж байв. Харин “Сибирийн хүч-2” төслийг транс-Монголын чиглэлээр тээвэрлэх болсон гол шалтгааныг Орос-Хятадын хооронд хий дамжуулах хоолой байгуулах хамгийн дөт зам гэж онцолж буй.

Сибирээс Монголын хонгилоор газрын тосны болон байгалийн хийн хоолой тавихад ихэнх нь тал газраар явах тул харьцангуй хямд өртөгтэй, бас Бээжин болон бусад том хотуудад хүрэхэд хамгийн богино зам туулна. Харин өмнөх Алтайн чиглэлийн хувьд харьцангуй урт буюу 6700 км, манай Алтай Таван Богдын цаагуур явах бүс нутаг нь байгалийн саад бэрхшээл ихтэй, газар хөдлөлтийн идэвхтэй бүс таарч буй. Мөн Шинжаан-Уйгарын улс төрийн тогтворгүй байдал, ЮНЕСКО-ийн дэлхийн өвд бүртгэгдсэн Уколын дархан цаазтай газар байрладаг гэж Оросын тал тайлбарлаж байна.

Нөгөө талаас Орос, Хятадын хооронд тавьж буй хоёр дахь хоолойн бүтээн байгуулалтын дийлэнх нь буюу бараг 4000 гаруй км үргэлжлэх хоолой нь ОХУ-ын нутаг дэвсгэрт байгуулагдана. Оросын хувьд байгалийн хийн гол нөөцийг бүрдүүлж буй дөрвөн том орд болох Ямал (26.5 их наяд метр куб), Уренгойск (1.2 их наяд метр куб), Красноярск (0.9 их наяд метр куб), Ковыктинск (2.7 их наяд метр куб) ордуудыг хоолойгоор холбож нийлүүлэлтийн сүлжээнийхээ найдвартай байдал болон хүчин чадлыг нэмж буйгаас гадна уг бүтээн байгуулалтаар давхар Сибирийн бүс нутгаа хийгээр хангах зорилготой.

“Сибирийн хүч-2” хоолойн бүтээн байгуулалт өмнөх нэг их наяд ам.долларын өртөгтэй “Сибирийн Хүч-1”-ээс илүү үнэтэй буюу 1.3-1.5 их наяд ам.долларын хооронд, үүнээс ч илүү нэмэлт хөрөнгө оруулалт шаардлагатай болох талаар Газпромын мэргэжилтнүүд хэлж байгаа. Хэдийгээр “Сибирийн Хүч-2” төсөл нь 2030 онд баригдаж дуусах төлөвлөгөөтэй байгаа боловч, Хятадтай байгалийн хийн үнэ дээр тохиролцоо хийх асуудлаас үүдэн хойшлогдож болзошгүй аж. Учир нь “Сибирийн хүч-1” хоолой удаан хугацаанд ►

- ▶ хүлээгдсэн нь мөн л хоёр тал үнээ тохиролцох гэж удсантай холбоотой. Гэхдээ, өсөн нэмэгдэж буй Хятадын хэрэглээ, асар их байгалийн нөөцтэй хоёр том гүрний ашиг сонирхол, урт хугацааны түншлэл аль хэдийн гараанаас гарсан.

### Хийн хоолойн өгөөж

Монгол Улсын газар нутаг дээгүүр 1000 орчим км үргэлжлэх хийн хоолойг ямар маршрутаар байгуулах нь одоогоор тодорхой болоогүй байна хэмээн “Эрдэнэс Монгол” ХХК-ийн дэргэдэх “Эрдэнэс газ” төслийн нэгжээс мэдэгдсэн. ОХУ-ын хамгийн том төрийн мэдлийн “Газпром” компани, дэлхийн гурав дахь том газрын тосны компани болох CNPC-тай хамтран хийн хоолойн бүтээн байгуулалтын ажилд Монгол Улсыг төлөөлөн “Эрдэнэс Монгол” ХХК хариуцан ажиллана.

Харин хийн хоолойн ТЭЗҮ-ийг гаргах, барьж байгуулах, цаашид ашиглалтын ажлыг хариуцах зэргийг Оросын 100 хувь хөрөнгө оруулалттай тусгай зориулалтын компанийг шинээр байгуулах юм. “Газпром” компанийн вэбсайтад тавьсан “Сибирийн хүч-2” төслийн газрын зургаас харвал хийн хоолой Монголоор дайран гарч, Бээжингийн баруун хэсэгт хүрэх төсөөлөлтэй байна. Мөн УБТЗ-ын гол шугамын дагуу буюу 1060 км урттай барих хувилбар ч яригдаж буй. Мэдээж бүтээн байгуулалтын ажлыг дагаж тухайн бүс нутагт

хөгжил, эдийн засгийн боломжууд бүрдэнэ. Тиймээс ч олон улс судлаач, дипломатч Д.Баярхүү, Монголын газар нутгаар дайруулах хийн хоолойг хэд хэдэн маршрутаар тооцож үзэх хэрэгтэй гэж хэлсэн. Тэрбээр, манай баруун аймгуудаар хийн хоолойг дайруулбал баруун бүсийн хөгжлийг дэмжихийн зэрэгцээ Шинжаан, Ганьсу руу гаргавал мөн л Хятадын баруун бүсийн хөгжилтэй хөл нийлүүлэх боломж бүрдэнэ гэж ярьсан юм.

Мэдээж хийн хоолойн тээврээс хүртэх эдийн засгийн гол өгөөж нь транзит тээврийн хөлс байх болно. Транзит тээвэр хийдэг Тунис, Марокко, Словак, Польш, Украин, Беларусь зэрэг өөрийн нутгаар хийн хоолой дамжуулж байгаа олон орон байдаг. Жишээ нь, 2018 онд Украин Оросоос Европ руу 86 тэрбум куб.метр хий дамжуулж, түүнээсээ гурван тэрбум ам.долларын орлого олсон бол Беларусь хий болон нефть дамжуулснаар 1.58 тэрбум ам.доллар олсон.

Тэгвэл “Эрдэнэс Газ” төслийн нэгжээс гаргасан танилцуулгад дурдсанаар, урьдчилсан байдлаар байгалийн хийн хоолой баригдсанаар жилд нэг тэрбум орчим ам.долларын дамжуулалтын төлбөр улсын төсөвт орно гэсэн байна. Хийн хоолойн барилгын үед 3700 орчим хүн ажиллаж, ашиглалтын явцад 1300 гаруй хүн байнгын, 5000 гаруй хүн дам ажлын байртай болно гэж урьдчилан тооцоолжээ. Цаашлаад хийн хоолойн бүтээн байгуулалтын ажил дууссаны дараа байгалийн хий нийлүүлж эхэлбэл, агаарын бохирдол ихтэй Улаанбаатар хотын нүүрсний хэрэглээг хийнд шилжүүлэх боломж бүрдэнэ. Харин Монгол Улсаас ОХУ-д суух Онц бөгөөд Бүрэн эрхт Элчин сайд асан Л.Хангай, “Энэ хоёр улстай интеграцид орж буй нь Монголын эдийн засагт томоохон үр өгөөж, боломжийг авчирч байгаа юм.” хэмээн онцолсон.

Хийн хоолойн бүтээн байгуулалтыг өнгөрсөн түүхтэй харьцуулбал, Орос-Монголын хамтарсан УБТЗ-ыг тавьж байснаас хойш нэгэн жарны дараа Монгол Улсад хийгдэх бүс нутгийг холбосон томоохон транзит сүлжээ болно. Цаашлаад хийн хоолойн хамтын ажиллагааны энэхүү итгэлцэл, хөрсөн дээр суурилан гурван улсын хооронд хэрэгжүүлэхээр тохироод буй эдийн засгийн коридорын бусад томоохон төсөл урагшлах үндэс суурь тавигдаж байна. ■

### ТОВЧХОНДОО:

1949 оны зургаадугаар сарын 6-ны өдөр Монгол Оросын хувь нийлүүлсэн “Улаанбаатар төмөр зам” нийгэмлэгийг байгуулах Засгийн газар хоорондын хэлэлцээрт Монголын талыг төлөөлж Ерөнхий сайд Маршал Х.Чойбалсан, Зөвлөлтийн талыг төлөөлж Онц бөгөөд бүрэн эрхт элчин сайд Ю.Приходов нар гарын үсэг зурж байв. Ингэснээр Орос, Хятад хоёр Монголоор дамжин төмөр замаар холбогдох эхлэл тавигдсан.

Тэгвэл гурван улсыг хамарч, бүс нутгийг холбосон хоёр дахь том төсөл нь “Сибирийн хүч-2” хийн хоолойн бүтээн байгуулалт болно. Төслийг хэрэгжүүлэхээр Монгол, Оросын хамтарсан тусгай зориулалтын компанийг байгуулах баримт бичигт Монгол Улсын Засгийн газрыг төлөөлж Монгол Улсын Шадар сайд Я.Содбаатар, ОХУ-ын Засгийн газрыг төлөөлж “Газпром” НХН-ийн Удирдах зөвлөлийн дарга А.Б.Миллер нар 2020 оны наймдугаар сарын 25-ны өдөр гарын үсэг зурсан.

## Эрчим хүч

## Шинэчлэлт хийх стратегиуд



## “Багануур” ХК



Багануурын хүрэн нүүрсний орд нь Улаанбаатар хотоос 130 км зайд оршдог. Тус орд нийт гурван ашиглалтын тусгай зөвшөөрөлд хуваагдсан байдгаас “Багануур” ХК хоёр зөвшөөрлийг эзэмшдэг.

Компани 1995 онд хувьчлагдсан, нийт хувьцааны 75 хувийг төр буюу “Эрдэнэс Монгол” ХХК, 25 хувийг иргэд эзэмшдэг. 2015 онд ордын нөөцийг олон улсын JORC стандартын дагуу шинэчлэн 812 сая тонн гэж тогтоожээ. Үйлдвэрлэлийн жилийн хүчин чадал дөрвөн сая тонн бөгөөд дотоодын хэрэглэгчдийн нүүрсний хэрэгцээнээс хамаарч 3.6-3.8 сая тонн нүүрс олборлодог. Одоогийн хүчин чадлаараа 200 жилийн нөөцтэй.

“Багануур” ХК-ийн 2017-2020 оны хагас жилийн нүүрс борлуулалтын үзүүлэлт (сая.тн)

| Он      | Төлөвлөгөө | Гүйцэтгэл | Гүйцэтгэлийн хувь |
|---------|------------|-----------|-------------------|
| 2017 он | 3,800.0    | 4,039.2   | 106%              |
| 2018 он | 4,150.0    | 4,255.6   | 103%              |
| 2019 он | 4,100.0    | 4,110.0   | 100%              |

## “Шивээ-Овоо” ХК



Шивээ-Овоогийн хүрэн нүүрсний орд Говьсүмбэр аймгийн Шивээговь сумын нутагт оршдог. 1995 онд төрийн өмч давамгайлсан “Шивээ-Овоо” ХК болгожээ. Нийт хувьцааны 90 хувийг төр буюу “Эрдэнэс Монгол” ХХК, 10 хувийг иргэд эзэмшдэг.

Шивээ-Овоогийн нүүрсний орд нь нийт 295 мянган га талбайг хамардаг, нийт 2.7 тэрбум тонн нүүрсний нөөцтэй. Ногоон тойром, Өехийн цагаан, Шинэ-Усны хэсэг гэсэн гурван үндсэн хэсгээс бүрдэх тус ордын Шинэ-Усны хэсэгт “Эрдэнэс Монгол” ХХК ашиглалтын гурван тусгай зөвшөөрөл эзэмшдэг. Шинэ-Усны хэсгийн эдийн засгийн үр ашигтай нөөцийг 617 сая тонн гэж шинэчлэн тогтоосон. Үйлдвэрлэлийн жилийн дундаж хүчин чадал нь хоёр сая тонн, ойролцоогоор 300 жилийн нөөцтэй.

“Шивээ-Овоо” ХК-ийн 2017-2020 оны нүүрс борлуулалтын үзүүлэлт (сая.тн)

| Он      | Төлөвлөгөө | Гүйцэтгэл | Гүйцэтгэлийн хувь |
|---------|------------|-----------|-------------------|
| 2017 он | 1,950.0    | 2,020.0   | 104%              |
| 2018 он | 2,000.4    | 1,963.1   | 98%               |
| 2019 он | 2,000.2    | 2,009.8   | 100%              |



## Нүүрс борлуулалтын хэмжээ, 2019 он (худалдан авагчаар, сая.тонн)

| Багануур ХК | ДЦС4 ТӨХК | ДЦС3 ТӨХК | ДЦС2 ТӨХК | ДДЦС  | ЭДЦС | БНДС | Амгалан ДС | Бусад | Нийт |
|-------------|-----------|-----------|-----------|-------|------|------|------------|-------|------|
|             | 1790.1    | 1331.5    | 240.5     | 106.5 | 24.4 | 61.6 | 92.4       | 558.1 | 4259 |

| Шивээ-Овоо ХК | ДЦС4 ТӨХК | Амгалан ДС | ДЦС2 ТӨХК | Налайх ДС | УБТЗ | Чандмань илч | Бор-Өндөр УБҮ | Чандмань бадрал ХХК | Бусад | Нийт   |
|---------------|-----------|------------|-----------|-----------|------|--------------|---------------|---------------------|-------|--------|
|               | 1594.3    | 94.2       | 24.2      | 34.4      | 40   | 32.3         | 26.2          | 15.2                | 100.6 | 1961.4 |

Хоёр уурхайн хувьд 1997, 1998 онд Дэлхийн банк болон Япон улсын Засгийн газрын урт хугацааны хөнгөлөлттэй зээлээр парк шинэчлэлт хийж, хүчин чадлыг нэмэгдүүлснээс хойш техникийн дорвитой шинэчлэлт хийгдээгүй

► “Багануур”, “Шивээ-Овоо” ХК нь Монгол Улсын дотоодын нүүрсний хэрэглээ, эрчим хүчний нүүрсний гол эх үүсвэрийг бүрдүүлдэг, тэр дундаа улаанбаатарчуудыг цахилгаан, дулаанаар хангадаг хоёр гол уурхай. “Багануур” ХК нүүрсний хэрэглээний 60 хувь, эрчим хүчний нүүрсний 70 хувийг, харин “Шивээ-Овоо” ХК төвийн эрчим хүчний нүүрсний хэрэглээний 20 хувийг хангаж байна. Эдгээр компани өр төлбөртөө баригдсан хэмээн шүүмжлүүлдэг ч угтаа, тонн тутамдаа 5000 гаруй төгрөгийн алдагдалтай үнээр нүүрсээ нийлүүлж, хуучин Зөвлөлтийн үеийн хоцрогдсон техник, хэрэгслүүдээ засаж сэлбэн, өөрсдийн нөөц бололцоонд тулгуурлан ажилласаар ирсэн.

“Эрдэнэс Монгол” ХХК 2013 оноос тус хоёр компанийн төрийн мэдлийн хувийг хариуцан ажиллах болсон бөгөөд Багануурын хүрэн нүүрсний ордын ашиглалтын нэг, Шивээ-Овоогийн хүрэн нүүрсний ордын ашиглалтын гурван лицензийг эзэмшдэг.

“Багануур” ХК-ийн урт хугацааны буюу уурхайн хаалт хүртэлх техник эдийн засгийн үндэслэл (ТЭЗҮ)-ийг 2016 онд хийж, уурхайн хүчин чадлыг 2018 онд 6.5 сая тонн, 2019 онд найман сая тонн, 2020 онд 10 сая тонн хүртэл нэмэгдүүлэхээр тооцсон байдаг. Харин Шивээ-Овоогийн уурхайн ТЭЗҮ-ийг 2019 онд шинэчилж, хүчин чадал нь жилийн 4.5 сая тонн болсон. Уурхайнууд ийнхүү бүрэн хүчин чадлаараа ажиллахын тулд техникийн шинэчлэлтийг үе шаттайгаар үргэлжлүүлэх нь чухал. Тиймээс “Эрдэнэс Монгол” ХХК Сангийн яамтай хамтран Японы Олон улсын хамтын ажиллагааны банк (JBIC)-ны экспортын зээлийн шугамын санхүүжилтээр хоёр уурхайн техник, технологийн шинэчлэлтийг үе шаттайгаар явуулж эхлээд байна.

Багануур, Шивээ-Овоогийн нүүрсний уурхайн техник, тоног төхөөрөмжийг үе шаттайгаар шинэчлэхэд толгой компанийн зүгээс жил бүр 3-4 тэрбум төгрөгийг хөрөнгө оруулалт хэлбэрээр зарцуулж байгааг “Эрдэнэс Монгол” компанийн удирдлага онцолсон.

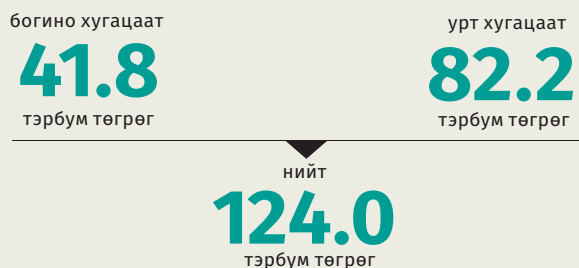
Цаашид JBIC-ийн зээлийн санхүүжилтээр уурхайнуудын техник, технологийн шинэчлэлтийг үргэлжлүүлэн хийнэ. Харин нүүрсний үнийг тодорхой үе шаттай нэмэгдүүлж, олборлолт 2020-2021 онд дөрвөн сая, 2022-2025 онд 4.8 сая тоннд хүрсэн тохиолдолд зээлийн эргэн төлөлтийг хийх нөхцөл бүрдэнэ гэж тооцжээ. Үүнээс гадна уг зээлийн санхүүжилтээр уурхайнуудад хэд хэдэн томоохон төсөл хэрэгжүүлэхээр төлөвлөөд байна.

Өнгөрсөн 30-40 жилийн хугацаанд Монгол Улсын эрчим хүчний гол эх үүсвэрийг бүрдүүлж, найдвартай байдлыг хариуцлагатайгаар хангаж ирсэн хоёр уурхай үйл ажиллагаагаа дараачийн шинэ шатанд авчрах цаг мөч аль хэдийн ирсэн. Зөвхөн эрчим хүч, дулааны эх үүсвэрийг хангаад зогсохгүй нэмүү өртөг шингэсэн үйлдвэрлэлийг бий болгох, нөөц бололцоо энэ хоёр уурхайд бүрэн дүүрэн бий. Шинэчлэлт хийх эдгээр стратеги, төслүүд нь “Багануур” ХК, “Шивээ-Овоо” ХК-ийг шинэ үеийн уурхайн жишгээр ажиллаж, эдийн засгийн үр өгөөжийг давхар авчрах боломжийг бүрдүүлнэ. ■

## БАГАНУУРЫН УУРХАЙ ӨР ТӨЛБӨР



## ШИВЭЭ-ОВООГИЙН УУРХАЙ ӨР ТӨЛБӨР



“Эрдэнэс Монгол” ХХК-иас Багануур, Шивээ-Овоогийн уурхайд хэрэгжүүлэх төслүүд:

## “Шивээ-Овоо” ХК



### Цахилгаан станц

Уурхайн дэргэд 200 МВт хүчин чадалтай цахилгаан станц байгуулснаар төвийн эрчим хүчний хомсдолыг арилгах, ОХУ-аас импортолдог цахилгаан эрчим хүчийг бууруулах, гадаадын хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх ач холбогдолтой. Мөн Шивээ-Овоогийн нүүрсний ордыг цахилгаан эрчим хүч үйлдвэрлэх замаар дэмжин, байгалийн нөөц ашиглан нэмүү өртөг шингэсэн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, Монгол Улсын эрчим хүчний салбарт шинэ дэвшилтэт технологи нэвтрүүлэх, орон нутгийн иргэдэд ажлын байр бий болгох боломж бүрдэнэ. Уг цахилгаан станц нь жилд 1.2 тэрбум кВт цахилгаан үйлдвэрлэнэ.

### Төмөр хөнгөн цагаан хүхрийн нэгдэл гаргаж авах үйлдвэр

Төмөр хөнгөн цагаан хүхрийн нэгдэл нь нүүрсний хог хаягдлаас гаргаж авдаг түүхий эд юм. Байгальд ээлтэй дахин боловсруулах технологийг нутагшуулж, хаягдал нүүрсийг эдийн засгийн эргэлтэд оруулж нэмүү үнэ цэн бүтээснээр уг түүхий эдийг дэлхийн томоохон улсуудын ган болон төмөрлөгийн үйлдвэрт нийлүүлэх боломжтой. Уг үйлдвэр баригдсанаар бүс нутгийн хөгжилд дэмжлэг үзүүлж, 4000 гаруй ажлын байр шинээр бий болж, уурхайн тогтмол орлогын шинэ эх үүсвэр болохоос гадна хатуу хог хаягдлын ялгаралт жилд хоёр сая тонноор буурна. “Эрдэнэс Шивээ Энержи” ХХК-ийн барихаар төлөвлөж буй 200 Мвт-ийн цахилгаан станцаас эрчим хүчээ авч ашиглана.

## “Багануур” ХК

### Хагас коксжсон шахмал түлшний үйлдвэр

Тус уурхайн нүүрсийг “дулааны боловсруулалт” хийх замаар хагас коксжуулан, нүүрсэн дэх дэгдэмхий бодисын агууламжийг багасгаж, утаагүй шахмал түлш үйлдвэрлэх юм. Мөн 55 мянган тонн шахмал түлшийг Улаанбаатар хотод нийлүүлэхээр төлөвлөжээ. Уурхайн захиргаанаас 4.5 км зайд оршдог “Породный” станцын дэд бүтцийг засварлаж, ашиглан шахмал түлшний үйлдвэр барих боломжтой. Үйлдвэрлэл эхлүүлэхэд шаардлагатай байр талбай, цахилгаан, төмөр зам зэрэг дэд бүтэц бэлэн бөгөөд 28.3 тэрбум төгрөгийн хөрөнгө оруулалт шаардлагатай байна. Нэг жилд 100 мянган тонн шахмал түлш үйлдвэрлэх төсөл нь хөрөнгө оруулалтаа 7.5 жилд нөхөж дуусах боломжтой.

### Нүүрсийг хуурай аргаар баяжуулах үйлдвэр

Багануурын уурхайн гуравдугаар давхаргын нүүрсийг хуурай аргаар баяжуулан станцуудад нийлүүлснээр хөрс хуулалтын хүндрэлийг арилгаж, 156.2 сая тонн чанарын шаардлага хангахгүй нүүрсийг ашиглаж компанийн үр ашгийг нэмэгдүүлнэ. Нүүрсийг баяжуулахад ХБНГУ-ын “Allmineral” компанийн allair® хуурай баяжуулалтын технологийг ашиглах бөгөөд уг технологи нь нойтон баяжуулах технологитой харьцуулахад ус цэвэршүүлэх, хаягдлын далан бэлтгэх, нэмэлт урвалжийн зардал шаардагдахгүй, ажиллагаа энгийн, ашиглалтын зардал бага зэрэг давуу талтай. Жилд нэг сая тонн түүхий нүүрс хүлээн авч, 690 мянган тонн баяжуулсан нүүрс гаргах хүчин чадалтай эл үйлдвэрт нийт 12.4 тэрбум төгрөгийн хөрөнгө оруулалт шаардлагатай. Хөрөнгө оруулалтаа 3.9 жилд бүрэн нөхнө.



### Нүүрс хийжүүлэн, шингэрүүлэх үйлдвэр

Нүүрснээс шатахуун үйлдвэрлэх энэхүү үйлдвэр байгуулагдсанаар нефтийн бүтээгдэхүүний тодорхой хувийг дотоодын эх үүсвэрээс хангах боломж бүрдэхийн зэрэгцээ нүүрс-химийн аж үйлдвэрийн үндэс тавигдах эдийн засгийн өндөр ач холбогдолтой. Уг төслийг “Багануур Энержи Корпорэйшн” ХХК нь “М Си Эс Энержи” ХХК болон БНСУ-ын “POSCO” компанийн хөрөнгө оруулалтаар хамтран хэрэгжүүлж эхэлжээ. Тус үйлдвэр нь хэрэглэсэн усаа эргүүлэн ашиглах, ялгарсан CO<sub>2</sub>-ийг цэвэршүүлэн ашиглах зэрэг технологийн давуу талтайгаас гадна үйлдвэрээс гарах хатуу хаягдал буюу шлагийг төрөл бүрийн барилгын материалын зориулалтаар ашиглаж болно. ■

## Ховор метал

## Монгол Улсад газрын ховор элемент хэрэгтэй юү?

**Х**овор гэж нэрлэдэг боловч үнэндээ алт болон мөнгөнөөс хэд дахин их тархалттай үелэх системийн 17 элементийн төлөөх тэмцэл дэлхийн улс гүрнүүдийн хооронд эрчимтэй өрнөж буй. Дэвшилтэт технологийн эрин зууны гол түүхий эд болсон эдгээр элементийг бие биеэс нь салган гаргаж авах үйл явц нарийн төвөгтэй учраас газрын ховор элемент хэмээн нэрийджээ.

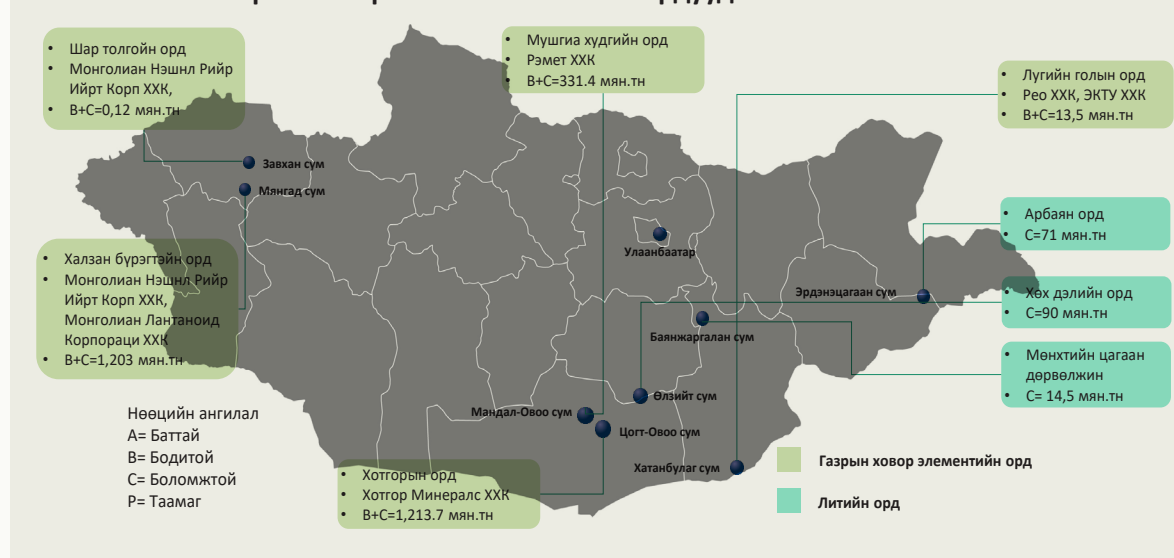
Ижил төрлийн хүдрийн ордуудад голдуу хамтдаа олддог Д.Менделеевийн үелэх системийн лантаны бүлгийн 17 элементийг газрын ховор элементэд тооцдог. Газрын ховор элементийг (ГХЭ) хамгийн ихээр агуулдаг бастнезит, монацит, апатит, ксенотим зэрэг эрдсээс шалтгаалан боловсруулах технологи нь ялгаатай байдаг. Ховор элементийг агуулдаг чулуулагт уран, торий зэрэг цацраг идэвхт бодис байдаг зүй тогтолтой. Эдгээр элементийг баглан хамгаалах, эрүүл мэнд, сансар судлал гээд ашигладаггүй салбар байхгүй бөгөөд бидний өдөр тутмын хэрэглээ болсон гар утас, зөөврийн төхөөрөмжүүд, цахилгаан машин зэргийн орлуулагшгүй түүхий эд болдог.

ГХЭ-ийн эрс нэмэгдэж буй хэрэглээ нь өндөр технологид суурилсан аж үйлдвэрийн хөгжил болоод

байгальд ээлтэй техник, технологийн салбарын өрсөлдөөнтэй шууд холбоотой. БНХАУ 1990-ээд оноос хойш ГХЭ-ийн салбарт ноёрхож дэлхийн нийт хэрэглээний 97 хувийг дангаараа хангадаг байсан бол сүүлийн жилүүдэд үзүүлэлт нь буурч эхэлсэн. Гэвч тус улс энэ салбарт тэргүүлсэн хэвээр байна. Өнгөрсөн онд олон улсад нийт 210 мянган тонн ГХЭ-ийн исэл үйлдвэрлэсний 130 мянгыг нь Хятад үйлдвэрлэжээ. Европын Холбооны орнууд, АНУ, Япон зэрэг үйлдвэрлэгч орнууд Хятадаас хамааралтай байдлаасаа гарахын тулд өөр эх үүсвэр хайх ажлыг бодлогоор дэмжиж буй.

Монгол Улсад эдгээр ховор элементийг агуулдаг Өмнөговь аймаг дахь Мушгиа худаг, Хотгор, Дорноговь дахь Лугийн гол болон Ховд аймаг дахь Халзан бүрэгтэй гэсэн дөрвөн орд бий. Тухайлбал, Лугийн гол, Мушгиа худаг, Хотгорын ордын хүдрүүд ихэнх тохиолдолд хөнгөн ГХЭ-ийг агуулсан байдаг. Тэр дундаа сэргээгдэх эрчим хүч, цахилгаан автомашин, тогтмол соронзонгийн үйлдвэрлэлд эрэлт нь өсөн нэмэгдэж байгаа неодим, празеодим зэрэг элементүүд нь манай ордуудын хүдэрт ихээхэн хэмжээгээр агуулагддаг. ▶

## Монгол Улсын газрын ховор элемент ба литийн ордууд





► Манай улсын ховор металл, тэр дундаа ГХЭ-ийн хамгийн их нөөцтэйд тооцогдох Халзан бүрэгтэй ордын хувьд гол элемент нь иттри боловч хэрэглээ нь багассанаас гадна олборлолт, боловсруулалтын үйл явц нь төвөгтэй болохыг “Эрдэнэс Монгол” ХХК-ийн Газрын ховор элементийн судалгааны төслийн нэгжийн дарга А.Тэмүүжин онцолсон юм. Хятад улс төмрийн баяжмал гаргах явцдаа хаягдал буюу дайвар бүтээгдэхүүнээс ГХЭ-ийг гаргаж авдаг учир боловсруулалтын өртөг нь бага байдаг. Ийм жишгээр Халзан бүрэгтэй ордоос ниоб, тангал, циркон зэрэг ховор металлыг нь олборлож хаягдлаас нь ГХЭ гаргавал ашигтай байх боломжтой аж.

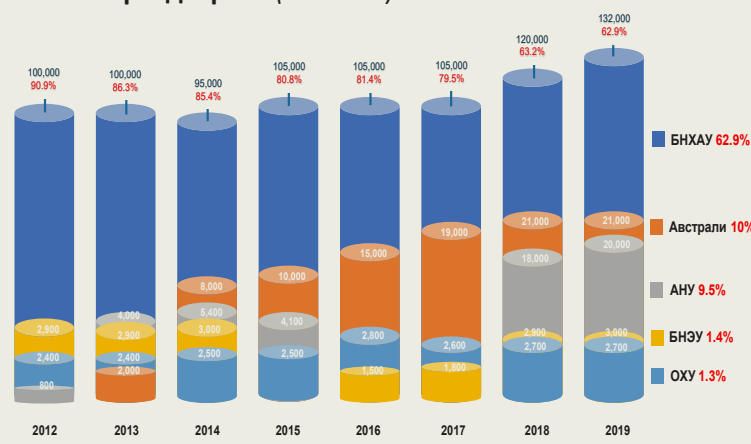
Харин Лугийн голын орд Монгол Улсын хэмжээнд хамгийн сайн судлагдсан бөгөөд ГХЭ-ийн агуулга хамгийн өндөртэй. Харамсалтай нь тус ордын нөөц үйлдвэрлэлийн хэмжээнд хүрч чадахгүй гэж судлаачид үздэг.

Монгол Улсад ГХЭ-ийн гурван сая орчим тонн ислийн нөөц тогтоогдсон. Цаашид дээрх ордуудыг илүү нарийн судалж, цогц байдлаар хайгуул хийж нөөцийг нь нэмэгдүүлэхийн зэрэгцээ үйлдвэрлэлийн туршилт явуулах шаардлагатайг тус төслийн нэгжийн зөвлөх, профессор А.Хаумдас тайлбарласан. Ингэхийн тулд төр ба хувийн хэвшил хамтран ажиллах зайлшгүй шаардлагатай. Гэвч ГХЭ-ийн нөөц нь тогтоогдсон эдгээр ордын тусгай зөвшөөрлийг хувийн компаниуд эзэмшдэг бөгөөд зарим нь лицензээ барьцаалж зээл авсан, хамтран ажиллахаас цааргалдаг зэрэг асуудал гардаг байна. Эдгээр орд дээр нийт найман ашиглалтын лиценз байдгаас гурав нь банкны барьцаанд байгаа аж.

Газрын ховор элементийн хайгуулын болон ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл авахын тулд заавал Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлд танилцуулж, Засгийн газрын хуралдаанаас зөвшөөрөл авах шаардлага тулгардаг. Учир нь Монгол Улсын “Цөмийн энергийн тухай хууль”-д ГХЭ-ийг “цацраг идэвхт бодис” хэмээн тодорхойлсон байдаг аж. Тиймээс тодорхойлолт болон эрх зүйн шинэчлэл нэн түрүүнд хийх шаардлагатайг мэргэжилтнүүд онцолж байна.

ГХЭ нь цөөн улсын газар нутагт байдаг төдийгүй олборлолт, боловсруулалтыг нь техник технологи өндөр хөгжсөн цөөн тооны улс хийдэг тул олон орон эдгээр элементийг стратегийн ач холбогдолтой, нэн чухал түүхий эдийн жагсаалтдаа оруулдаг. Монгол Улс ГХЭ-ийн тухай бодлогын баримт бичиг боловсруулах шаардлагатай бөгөөд “Эрдэнэс Монгол” ХХК-ийн Газрын ховор элементийн судалгааны төслийн нэгжээс уг саналыг УУХҮЯ-д хүргүүлээд байгаа аж.

## ГХЭ-ийн үйлдвэрлэл (тн.усэл)



## Газрын ховор элемент

Лантоидын бүлгийн 15 элемент дээр сканди, иттрийг оролцуулах нийт 17 элементийг ГХЭ-д тооцдог. Геохимийн онцгой нэг чанар нь тэд (Лантанаас Лютеций хүртэл 16 элемент) байгальд бүгдээрээ хамт байдагт оршино. Лити, Молибден, Вольфрам, Селен зэрэг нь ГХЭ биш юм.



### Соронз

Pr, Nd, Gd, Tb, Dy

Мотор & генератор, микрофон, спикер, MRI, Шөнөөр харах хэрэгсэл, сансарын холбоо, чиглүүлэгч пуужин, лазеран холын хэмжүүр, тийрэлтэт онгоц



### Метал, хайлш

La, Ce, Pr, Nd, Sm

NiMH батареи, Хайлш, Ган, Тусгай хайлш



### Фосфор

La, Ce, Eu, Tb, Y

Лазер, Флюоресцент гэрэл, LED, Дэлгэц, X-гау зураглал



### Химийн катализатор

La, Ce, Pr, Nd

Газрын тос, цэвэршүүлэх, автомашины катализатор, дизель сайжруулагч, ус цэвэрлэгч



### Шил, керамика

La, Ce, Pr, Nd, Gd, Er, Ho

Будагч бодис, Түлшний элемент, Конденсатор, мэдрэх төхөөрөмж, хагас дамжуулагч



### Бусад

Эрүүл мэндийн салбар, Бордоо, Будаг, Цөм

Эх сурвалж: “Эрдэнэс Монгол” ХХК

Тус төслийн нэгж 2020 онд багтааж хайгуулын тусгай зөвшөөрөлтэй болохоор ажиллаж байгаа бөгөөд ингэснээр нарийвчилсан хайгуул судалгааны ажил явуулж, гадаад дотоодын хөрөнгө оруулагчидтай хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх боломжтой болох юм.

Дэлхийн улс орнуудын стратегийн чухал түүхий эдэд тооцогдож, эрэлт нь тасралтгүй нэмэгдсээр буй ГХЭ-ийн салбар Монгол Улсын хөгжилд хэрэгтэй юу гэсэн асуулт гарч байна. Өнөө үе болоод ирээдүйн хөгжлийн чиг хандлага өндөр технологитой салшгүй холбоотой тул бид цаг үетэйгээ хөл нийлүүлэхийн тулд өнөөдрөөс эхлэх хэрэгтэй. Одоо л бид энэ салбарт хөл тавьж, эрчимтэй хөгжүүлэхгүй бол хожмын өдөр “дахиад л хоцорчихлоо” гээд сууж байх вий. ■

## Нийгмийн хариуцлага

## Тогтвортой хөгжлийг түүчээлэгч

Сүүлийн 10 гаруй жилийн хугацаанд компанийн нийгмийн хариуцлагын тухай ойлголт нь боломжтой эсвэл шаардлагатай үедээ хэрэгжүүлдэг богино хугацааны төсөл, хөтөлбөрөөс тухайн байгууллагын нүүр царайг тодорхойлж, алсын харааг нь илтгэх нэгэн чухал үзүүлэлт болтлоо хувьсаж, үйл ажиллагааных нь салшгүй хэсэг болжээ.

Уул уурхайн үйл ажиллагаа тухайн улсын ард түмэн, орон нутгийн иргэдийн эрх ашиг болон хүрээлэн буй орчныг илтгэд хүндэтгэн хамгаалсан байхаас гадна эдийн засгийн хөгжилд нь өргөн хүрээнд мэдэгдэхүйц хувь нэмэр оруулахыг хэлнэ. Үүнийг хариуцлагатай уул уурхай гэх бөгөөд энэ нь нийгмийн хариуцлагын ойлголт юм.

Хариуцлагатай уул уурхайн асуудал нь ил тод засаглал, хөдөлмөрийн зохистой харилцаа, хүний эрх, ажилтнуудын аюулгүй байдал, эрүүл мэнд, байгаль орчинд үзүүлэх нөлөө болон орон нутгийн хөгжилд оруулж буй хувь нэмэр зэргийг багтаасан цогц ойлголт. Энэ зарчимд тулгуурлан үйл ажиллагааныхаа бүхий л түвшинд олон улсын стандартыг тасралтгүй нэвтрүүлж, тогтвортой хөгжлийг дэмжиж буй компаниудын нэг бол “Эрдэнэс Монгол” нэгдэл.

Төрийн өмчит компаниудад сайн засаглалыг хэрэгжүүлэх зайлшгүй шаардлагатай бөгөөд үүний нэг илрэл нь ил тод байдал юм. Энэ хүрээнд Байгалийн баялгийн засаглалын хүрээлэнгээс төрийн өмчит олборлох компанид зориулан боловсруулсан “Ил тайлагналын хөтөч”-ийн дагуу толгой компанийн 2017-2019 оны жилийн эцсийн дэлгэрэнгүй тайланд

аудит хийлгэн, олон нийтэд нээлттэй танилцуулж эхэлжээ. Нэгдлийн охин болон хараат компаниуд 2019 оноос энэ жишгийг хэрэгжүүлж, нээлттэй тайланд шилжсэн нь томоохон ахиц дэвшил болж буй. Мөн нэгдлийн компаниуд үйл ажиллагаа, засаглалаа сайжруулах зорилгоор хамтран ажиллах зөвлөл байгуулжээ. Зөвлөл байгуулагдсанаас хойших нэг жилийн хугацаанд зургаан удаа хуралдаж охин компаниуд болон төслийн нэгжүүдийн үйл ажиллагааны явц, тулгамдаж буй асуудлуудыг хэлэлцсээр байна.

Үйл ажиллагааны эрсдэлийн нэг нь хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн (ХАБЭА) эрсдэл бөгөөд үүнийг бууруулах цогц дүрэм журам, эрсдэлийн үнэлгээ, төлөвлөгөөтэй байх нь нэн чухал. Дэлхийд тэргүүлэгч уул уурхайн компаниуд олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн ХАБЭА-н OHSAS 18001 стандартыг үйл ажиллагаандаа нэвтрүүлж, болзошгүй эрсдэлээс урьдчилан сэргийлдэг. Уг удирдлагын тогтолцоог “Оюу Толгой” ХХК хэрэгжүүлж, эрүүл мэнд, аюулгүй ажиллагаа, байгаль орчны удирдлагын системийн стандартыг бүрэн хангасан үйл ажиллагаа явуулж байгаа бол “Багануур”, “Шивээ Овоо” ХК дээрх стандартуудыг нэвтрүүлж эхлээд буй. ХАБЭА-н удирдлагын тогтолцооны бодлого, зорилт, хөтөлбөр, төлөвлөгөө, удирдлага, ажилтнуудын үүрэг хариуцлагыг шинэчлэн баталгаажуулж, ажлын байран дахь эрсдэлийг тооцож, бууруулахын зэрэгцээ ажилтнуудад аюулгүй ажиллах соёл, хандлага төлөвшүүлэх сургалт тогтмол зохион байгуулж байна.

Хариуцлагатай уул уурхайн гол хэмжүүрийн нэг болох байгаль орчны хамгаалал, нөхөн сэргээлтийн асуудалд “Эрдэнэс Монгол” анхаарсаар иржээ. Тухайлбал, “Багануур” ХК 1995 оноос уурхайн үйл ажиллагаа хүрээлэн буй орчинд хэрхэн нөлөөлж байгааг судалж, судалгааны тайлангаа Дэлхийн банкаар хүлээн зөвшөөрүүлж, 1999 оноос “Монгол нүүрс” төслийн дэмжлэгтэйгээр Монголд анх удаа нөхөн сэргээлтийг ном журмын дагуу системтэй хийж эхэлсэн туршлагатай. Харин “Оюу Толгой” компани гуравдагч талын магадлан итгэмжлэлээр, Байгаль орчны удирдлагын тогтолцооны ISO 140001 стандартыг бүрэн хангасан үйл ажиллагаа явуулж буй. ►

## Охин компаниудын ТУЗ-ын гишүүдийн харъяалал

| Компанийн нэр                 | Эрдэнэс Монгол ХХК-ийн эзэмшил | ТУЗ-ийн гишүүн | МУ-ын Засгийн газраас | Эрдэнэс Монгол ХХК-аас | Бусад оролцогч талаас | Хараат бус гишүүн |
|-------------------------------|--------------------------------|----------------|-----------------------|------------------------|-----------------------|-------------------|
| "Банануур" ХК                 | 75%                            | 12             | 2                     | 4                      | 2                     | 4                 |
| "Шивээ Овоо" ХХК              | 90%                            | 9              | 3                     | 2                      | 1                     | 3                 |
| Эрдэс баялгийн бирж           | 60%                            | 8              |                       | 3                      | 2                     |                   |
| Эрдэс силвер                  | 100%                           | 7              | 2                     | 3                      |                       | 2                 |
| "Эрдэнэс-Алт Ресурс" ХХК      | 100%                           | 6              | 3                     | 3                      |                       | 3                 |
| "Эрдэнэс стийл" ХХК           | 50%                            | 5              |                       | 3                      | 2                     |                   |
| "Эрдэнэс ассет менежмент" ХХК | 100%                           | 3              |                       | 2                      |                       | 1                 |
| "Гашуун сүхэйт автозам" ХХК   |                                | 9              |                       | 4                      | 5                     |                   |

► Монгол Улсын уул уурхайн бодлогын үзэл баримтлалын үнэлгээнд уул уурхайн компаниуд цаг үеийн нөхцөл байдал, эрсдэлт хүчин зүйлсийг урьдчилан тооцож, нийгэм, эдийн засаг, байгаль орчны иж бүрэн үнэлгээ хийлгэдэг байх зөвлөмжийг 2017 онд тусгасан. НҮБ-ын Хөгжлийн хөтөлбөр, Шведийн

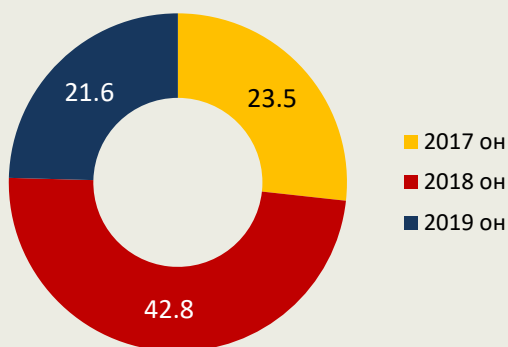
Байгаль орчны агентлагийн боловсруулсан таван бүлэг, 187 шаардлагатай “Хариуцлагатай уул уурхайн жишиг шаардлага ба түүнийг үнэлэх аргачлал”-ыг “Эрдэнэс Монгол” нэгдэл манай улсын төрийн өмчит компаниудын онцлогт тохируулан таван бүлэг, 290 шаардлага болгож сайжруулжээ. Сүүлийн хоёр жил дараалан “Багануур”, “Шивээ Овоо” компаниуд хариуцлагатай уул уурхайн тогтолцоог энэ аргачлалаар үнэлснээр үйл ажиллагааны эрсдэлийг бууруулж, түүнийг сайжруулах жишиг тогтоож байна.

Уул уурхайн үйл ажиллагааны гол зорилго орон нутгийн хөгжил, иргэдийн амьдралд эергээр нөлөөлөх явдал билээ. Дэлхийн цагаан алтны үйлдвэрлэлийн 40 хувийг дангаараа бүрдүүлдэг “Англо Американ” компани Өмнөд Африкийн Лимпопо мужийн захиргаатай хамтран нийгэм-эдийн засгийн хөгжлийн бодлогыг 2015 оноос хойш хэрэгжүүлж буйг “Хариуцлагатай уул уурхайн индекс 2020” тайланд онцолжээ. Уг бодлогод газар тариалан, эрчим хүч, мод үржүүлэг болон аялал жуулчлал зэрэг салбарын хөгжлийн боломжийг тодорхойлсон байна. Энэ жишгийн дагуу “Эрдэнэс Монгол” ХХК орон нутгийн иргэдийн ашиг сонирхол, бүс нутгийн хөгжлийн стратегид тулгуурлан нутгийн удирдлагатай хамтын ажиллагааны гэрээтэй ажиллаж байна. Тус компани нутгийн иргэдийн бизнесийн санал санаачилгыг урамшуулан дэмжих, ханган нийлүүлэлтийн боломжит хэсгийг орон нутгаас авах зэрэг арга барилаар нутгийн хөгжил, иргэдийн амьжиргаанд бодит хувь нэмэр оруулсаар байна.

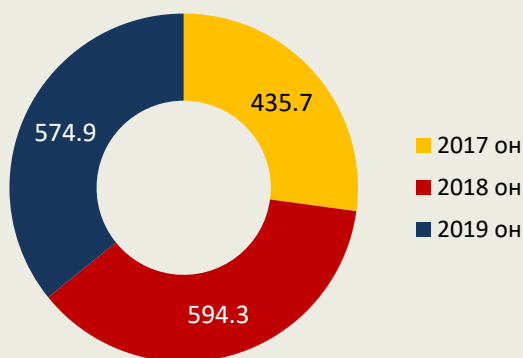
Ил тод, хариуцлагатай уул уурхайг үе шаттай хөгжүүлэх зорилгыг хангах хүрээнд “Эрдэнэс Монгол” нэгдэл хариуцлагатай уул уурхайн шалгуур шаардлагуудыг компанийн стратегид тусган, нэгдлийн бүрэлдэхүүнд багтаж буй охин компаниудад тогтмол нэвтрүүлж байна. Эдгээр шалгуур шаардлагыг нэвтрүүлж, хэрэгжүүлснээр олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн стандартыг нутагшуулж шинэ шатанд гаргахаас гадна Монгол Улсын тогтвортой хөгжлийг хангахад чухал ач холбогдолтой билээ.

Эрсдэлийг үнэлэх, урьдчилан сэргийлэх, улс болон орон нутгийн хөгжлийн стратегитай бодлогоо уялдуулах зэрэг үйл ажиллагааны бүхий л түвшинд хариуцлагатай ажилласныг “Эрдэнэс Монгол” нэгдэл эрхэмлэн ажлаж ирсэн гэдгээ тодотгож байна. ■

### Хөдөлмөр хамгааллын зардал тэрбум төг



### Нөхөн сэргээлтийн зардал /сая төг/ сая төг



### 2017–2019 онд хийсэн нөхөн сэргээлт

Нөхөн сэргээлтийн зардал  
нэмэгдсэн дүнгээр

**1,6** тэрбум  
төгрөг

Тарьсан мод, бут

**64.018** ширхэг

Нөхөн сэргээсэн талбай

**134.73** га

Зүлэгжүүлэлт

**32072** м<sup>2</sup>



## Хүний нөөц

# “Эрдэнэс”-ийн нөөцийг удирдагчид

“Эрдэнэс монгол” нэгдэл 13 охин компани, бие даасан төслийн хоёр нэгжтэй, 2022 ажилтантайгаар үйл ажиллагаа явуулж байна. Үүн дээр “Эрдэнэс оюу толгой” компанийн хувь эзэмшдэг “Оюу толгой” компанийн үндсэн ажилтнуудыг нэмж тооцвол энэ тоо 5319 хүрнэ. Ажилтнуудын тоогоор Монголдоо дээгүүрт тооцогдох эл нэгдлийн ихэнх компани уул

хангаж байв. Мөн Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн яамнаас Жендэрийн бодлогын бичиг баримт боловсруулсантай холбогдуулан хүний нөөцийн статистик мэдээллийг нэгдлийн хэмжээнд Хүний эрхийг хангах ба хөдөлмөрийн харилцаа хүйсээр ангилан гаргаж эхэлснийг дурдах хэрэгтэй. Хүний нөөцийн менежменттэй холбоотой сайн жишээ

компани бол мэдээж “Эрдэнэс оюу толгой”-н хувь эзэмшдэг “Оюу толгой”. Бүх үйл ажиллагаа нь “шилэн” тус компани гүний уурхайн үйлдвэрлэлийн амны ажиллах хүчийг гурван сарын хугацаанд бүрдүүлэхийн тулд нээлттэй өдөрлөг зарлаж, түүнд нь 15 мянган хүн үйлчлүүлж мэдээлэл авснаас гадна 40 гаруй үнэлгээний төв ажиллуулж сонгон шалгаруулалт явуулж ажилласнаар 400 гаруй ажилтан авсан бөгөөд 90 гаруй хувь нь монгол ажилтнууд аж.

Мөн ажлын газрын тодорхойлолтыг цахимаар олгох, сургалтын үнэлгээг

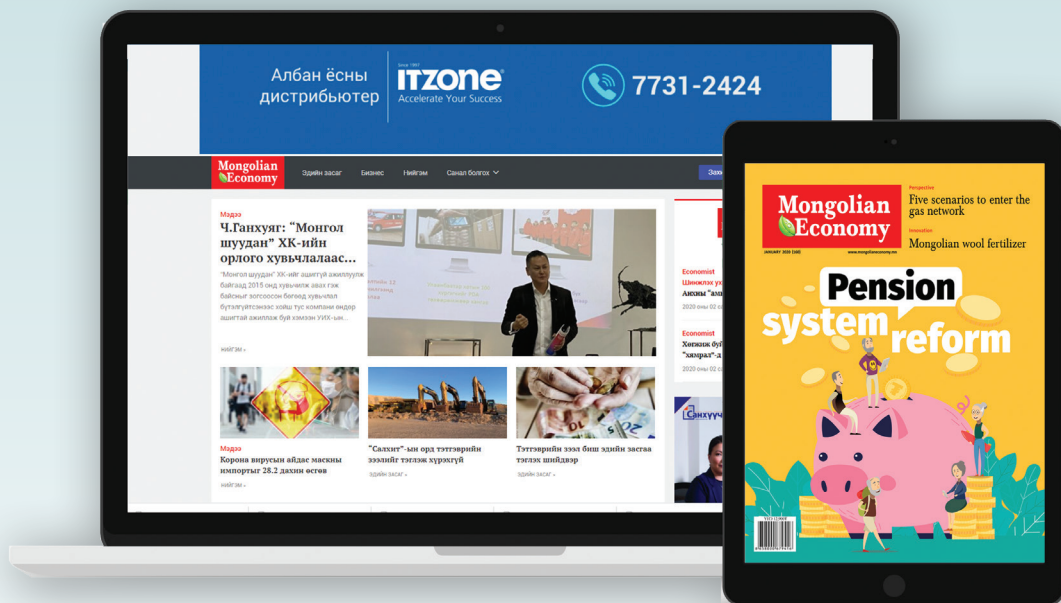


уурхайн салбарт ажилладаг нь гол онцлог. Мөн тус нэгдэлд байгуулагдаад 30, 40 жил болсон төдийгүй нэг жилийн өмнө үйл ажиллагаа эхлүүлсэн аж ахуйн нэгж ч бий. Ийм онцлогтой компаниудыг нэгтгэсэн “Эрдэнэс Монгол” нь эрхэм зорилгынхоо хүрээнд ажилтнуудаа сурч хөгжих боломж бүхий ажлын байраар ханган тэднийг өндөр ур чадвартай мэргэшсэн мэргэжилтэн, шинийг санаачлагч, ёс зүйтэй иргэн байхад чиглэсэн хүний нөөцийн оновчтой системийг бүрдүүлэхээр зорин ажиллана гэж тодорхойлжээ.

Энэ хүрээнд тус нэгдэл 2018-2023 он хүртэлх Хүний нөөцийн стратеги төлөвлөгөөг Азийн хөгжлийн банкны санхүүжилтээр боловсруулсан байна. Хүний нөөцийн менежментийн дүрэм журам, холбогдох бичиг баримтуудад аудит хийлгэхэд ажилтны хөдөлмөрийн гэрээ, хувийн хэргийн бүрдүүлэлт зэрэг нь стандартын шаардлага

цахимжуулах, оператор, механикчдын хоёр багийг Австрали, АНУ дахь төмрийн хүдэр, зэсийн уурхайд илгээж туршлага судлуулах зэрэг олон шинэлэг ажлыг 2019 онд хийжээ.

“Багануур” ХК-ийн хувьд уурхайчдын идэвхийг сэргээх, зөв хандлагатай болгох, бүтээмжийг сайжруулах зорилгоор “1100 санаа-1100 ажил” сургалт, хөгжлийн аяллыг 2017-2019 оны хооронд зохион байгуулсан байна. Түүнчлэн өндөр хөгжилтэй орнуудад туршлага судлах сургалт, аяллын хөтөлбөрт нийт 453 уурхайчинг хамруулжээ. “Багануур”-ын уурхайчид Тоёота зэрэг Япон, Солонгосын дэвшилтэт үйлдвэрүүдтэй танилцсан нь тэдэнд багаар ажиллахын давуу талыг ойлгох, зэрэг хандлага бий болгох, шинэ санал санаачилга ажилдаа нэвтрүүлэх зэрэг давуу талтай байсныг уурхайн удирдлага онцолж байв. Мөн ажилтнуудаа зохистой хооллодог, ►



[www.mongolianeconomy.mn](http://www.mongolianeconomy.mn)

Вэб хуудас шинэчлэгдлээ;

- **The Economist** булан
- Mongolian Economy-онлайн захиалга
- Агуулга баяжсан

Telephone: **7011-5476**

► өв тэгш бие бялдартай, амьдралын зөв дадалтай болгохыг зорьсон нь мэдэгдэхүйц үр дүнд хүрчээ.

“Эрдэнэс монгол” нэгдлийн охин болон хараат компаниудын хүний нөөцийн бодлого, байгууллагын соёлын төлөвшил, ажилтнуудын тогтвор суурьшлыг авч үзвэл олон жилийн түүхтэй дээрх компаниуд манлайлж байна. Харин харьцангуй шинэ болон үйл ажиллагааны онцлогтой компаниудын хувьд нэгдлийн гаргасан хүний нөөцийн малгай бодлоготой уялдуулж, ажилтнуудыг ур чадвараар нь сонгох, тогтвортой ажиллуулах, хөгжүүлэх зэрэг арга хэмжээг хэрэгжүүлдэг гэж тус компанийн Гүйцэтгэх захирлын зөвлөх О.Туяа ярилаа. Энэ зорилгын хүрээнд бодлого баримталвал зүйтэй талаар түүнээс лавлахад “Ур

бүтэц том гэдэг асуудал зөвхөн “Эрдэнэс Монгол” ХХК-ийн захиргааны хэмжээнд л яригдаж байгаа болохоос биш охин компани тус бүр үнийн дүн, үр өгөөж, хэрэгжилтийн хувьд маш том төслүүд хариуцаж байна. Нэг хэлтэс, охин компанид ажиллаж байгаа мэргэжилтэн нөгөө төсөл, хөтөлбөрт ч шилжиж ажилладаг. Том төслийг хэрэгжүүлэхэд тодорхой хэмжээний бүтэц шаардлагатай” гэж хариулсан.

Нэгдлийн ихэнх компани уул уурхайн чиглэлийнх учраас хүний нөөцийн бодлого нь нэлээд онцлогтой. Уул уурхайн үйлдвэрлэл нь эрлээс эхлээд хаалт хүртэл урт удаан хугацаанд үргэлжилдэг, олон үе шаттай процесс. Тиймээс ажил олгогч шалгуураа тавихаас гадна ажилтан өөрийгөө бэлтгэх хэрэгтэй байдаг. Ачаалал даах чадвар, хөдөө орон нутагт ээлжээр ажиллах, шинэ орчинд дасан зохицох гэх мэт шалгуурыг ажилтнууд нь хангах ёстой.

“Эрдэнэс монгол” нэгдлийн хувьд хүний нөөцийн менежментийн төлөвлөгөө, стратегийг үр бүтээлтэй хэрэгжүүлэх, чадварлаг ажилтнуудыг тогтвор суурьшилтай ажиллуулахад саад болж буй нэг эрсдэл бол улс төрийн тогтворгүй байдал юм. Нэгэнт төрийн өмчит компани учраас УИХ, Засгийн газраас гаргаж буй шийдвэрүүд тус компанид шууд нөлөөлдөг нь хүний нөөцийн бодлогод ч илэрдэг байна. Зарим улстөрч, сайд

дарга нарын шахаа, шаардлагаар мэдлэг боловсрол сул, салбараа мэддэггүй, ур чадваргүй удирдлага, мэргэжилтэн томилогдох асуудал ажиглагддагийг тус компанийнхан үгүйсгээгүй.

“Эрдэнэс Монгол” бол Монгол Улсын хөгжлийн тулгуур багана болсон том салбаруудын алс хэтийн бодлогыг боловсруулагч, стратегийн том ордуудыг эзэмшигч компани. Тийм ч учраас тус нэгдлийн хараат болон охин компаниудад тэрхүү ирээдүйг бүтээгч олон мэргэжилтэн ажиллаж буй, ажиллах ёстой. Тийм боловсон хүчнийг татах, туршлага мэдлэгтэй баг бүрдүүлж ажиллах нь стратегийн эдгээр ордуудын цаашдын ирээдүйн хувь заяатай гүнзгий холбоотой. Ийм чиглэлд ч ажиллаж буйгаа тус нэгдлийн харьяа компаниудын захирлууд манай сэтгүүлд өгсөн ярилцлагадаа онцолж байсан нь олзуурхууштай хэрэг билээ. ■



“Эрдэнэс Монгол”-ын ТУЗ Багануурын уурхай дээр хуралдав. 2020 оны 10-р сар

чадвартай, мэдлэгтэй хэрнээ туршлагатай хүн хөдөлмөрийн зах зээлд ховор байна. “Эрдэнэс монгол” нэгдэл бол “эрдэнэсийг иргэн бүрт” уриатай, Монгол Улсын стратегийн хамгийн том компани. Энэ бол сайн ажилтнуудыг татах, тэдэнд урам зориг өгөх, бахархал төрүүлэх хамгийн том давуу тал” гэж хариулсан юм.

Тус нэгдлийн гүйцэтгэх захирал П.Ганхүү энэ талаар “Манай компанийн хүний нөөцийн 25 орчим хувь нь гадаадад их, дээд сургууль төгссөн, олон улсын түвшний мэргэжилтнүүд байдгаараа төрийн өмчит бусад компаниас ялгаатай. Энэ бол манай үе үеийн захирлуудын бий болгосон хүний нөөцийн чадах” гэж өгүүлсэн юм.

Харин “Эрдэнэс Монгол”-ыг хэт данхар бүтэцтэй ажилладаг гэсэн олон нийтийн шүүмжлэлийн тухайд “Нэгдлийн хэмжээнд 2022 хүн ажилладаг. Компанийн





## АЛСЫН ХАРАА

Хөрөнгийг удирдаж  
хөгжлийг хөтөлнө

## ЭРХЭМ ЗОРИЛГО

Байгалийн баялгийг удирдаж, үнэ  
цэнэ, үр өгөөжийг бий болгоно

## УРИА ҮГ

Эрдэнэсийг иргэн бүрт

## "ЭРДЭНЭС МОНГОЛ" НЭГДЛИЙН ОХИН КОМПАНИ

- Эрдэнэс Оюу толгой
- Багануур
- Шивээ овоо
- Гашуун сухайт авто зам
- Эрдэнэс Метан
- Мон-Атом
- Шивээ энерги цогцолбор төслийн нэгж
- Эрдэнэс Стийл
- Эрдэнэс Ассет менежмент ҮЦК
- Эрдэнэс алт ресурс
- Эрдэнэс Силвер ресурс
- Газрын ховор элементийн судалгааны төслийн нэгж

## Оюу толгой

# Ц.Түмэнцогт: Зэсийн баяжмал боловсруулах үйлдвэр, цахилгаан станц зэрэг төсөл хэрэгжүүлэх шаардлагатай

*“Эрдэнэс Оюу толгой” ХХК-ийн Гүйцэтгэх захирал Ц.Түмэнцогттой Оюу Толгой төслийн өнөөгийн байдлын талаар ярилцлаа.*

**-Коронавирусийн дэгдэлтийн улмаас улс орнуудын эдийн засаг хүнд сорилттой тулгарч байгаа энэ цаг үед Оюу толгой төсөл ямар ололт, амжилттай ажиллаж байна вэ? Цар тахал төслийн хэрэгжилтэд ямар нөлөө үзүүлэв?**

-Ковид-19 цар тахал дэлхийн хэмжээнд бизнесүүдэд сөргөөр нөлөөлж байгаагаар адил Оюу Толгойн үйл ажиллагаанд ч мөн сөрөг нөлөө үзүүлж байна. Цар тахлын улмаас 2020 оны эхний улиралд зэсийн экспорт буурсан боловч гуравдугаар улирлын байдлаар зэс, алтны үнэ өсч төлөвлөгөөгөө давуулан биелүүллээ. Гэсэн хэдий ч үйлдвэрлэлийн шаардлагад нийцсэн экспортын түвшинг эргэн сэргээхийн тулд үйлдвэрлэл, борлуулалтын үйл ажиллагааны эрсдэлийг нарийн тооцоолж, тэдгээрийг хянах, урьдчилан сэргийлэх хатуу хяналтын арга хэмжээ нэвтрүүлж, тууштай хэрэгжүүлж байна.

Эдгээр хяналтын арга хэмжээг төрийн захиргааны болон эрх бүхий байгууллагуудын удирдамж, дэмжлэгтэйгээр боловсруулан, хэрэгжилтийг хангахаар чармайн ажиллаж байна. Ингэснээр зэсийн баяжмалын экспортын хэмжээг эргэн сэргээж, үйлдвэрлэж буй бүх баяжмалыг аюул осолгүйгээр гадаадын зах зээлд гаргаж буй.

**-Энэ хүнд цаг үед Монгол Улсад гадаадын хөрөнгө оруулалт татаж буй цор ганц том төсөл нь Оюу толгой болж байна. Оны эхний хагас жилийн байдлаар хэдий хэмжээний хөрөнгө оруулалт хийгдээд байна вэ? Цаашид гүний уурхайг тогтвортой ажиллуулахад нэмж хөрөнгө татах талаар яригдаж буй. Энэ ажил ямархуу явцтай байна вэ?**

- 2010-2020 оны хооронд Оюу Толгой төсөлд ойролцоогоор 11 тэрбум ам.долларын хөрөнгө оруулалт хийгдээд байна. Үүнээс 4.5 тэрбум ам.долларын хөрөнгө оруулалтыг сүүлийн таван



жилд хийсэн.

“Рио Тинто” болон “Туркойз Хилл Ресурс” (TRQ) компанийн хооронд Оюу толгой төслийн далд уурхайн бүтээн байгуулалтын санхүүжилтийн асуудлыг шийдвэрлэх, бүтээн байгуулалтыг гүйцээх ажлыг хурдасгах зорилгоор энэ оны есдүгээр сарын 10-нд харилцан ойлголцлын санамж бичигт гарын үсэг зурж, дараах асуудлыг тохиролцсон. Нэгдүгээрт, төслийн санхүүжилтийн зохицуулалтыг төслийн шинэчилсэн төлөвлөгөө, хугацаа, мөнгөн урсгалтай илүү уялдуулах, түүнчлэн олон улсын санхүүгийн байгууллагуудтай холбоотой үндсэн зээлийн эргэн төлөлтийг шинэчлэн тогтоох, хоёрдугаарт, төслийн санхүүжилтийн хүрээнд олон улсын санхүүгийн байгууллагуудаас 500 сая ам.долларын нэмэлт зээлийг босгох асуудлыг эрэлхийлэхээр талууд тохирсон.

Мөн “Рио Тинто” компани санхүүжилтийн шийдэл дээр байр сууриа илэрхийлсэн. Тус ►

► компанийн Зэс, Очир эрдэнийн группийн гүйцэтгэх захирал А.Сойрат “TRQ-тай тохиролцсон санамж бичиг нь Оюутолгойн гүний уурхайн төслийг дуусгах санхүүжилтийн тодорхой арга замыг тодорхойллоо. Уурхайн хамгийн үнэ цэнтэй хэсгийг бүх оролцогч талын ашиг сонирхолтой нийцүүлэхийн тулд энэхүү боломжийг бий болгож, далд уурхайн төслийн ажлыг үргэлжлүүлэхийн тулд бид TRQ болон Монгол Улсын Засгийн газартай үргэлжлүүлэн ажиллах болно” гэж ярилцлагадаа дурдсан.

**–“Эрдэнэс оюу толгой” компани тус төслөөс Монгол Улсын хүртэх үр өгөөжийг дээшлүүлэх талаар ямар бодитой ажил хийхээр төлөвлөж байна вэ?**

–Уул уурхайн салбараас орж буй өгөөжийг ерөнхийд нь шууд болон шууд бус гэж хоёр хуваадаг. Шууд өгөөжид татвар, ногдол ашиг гэх зэрэг улсын болон орон нутгийн төсвийн орлогыг хэлдэг. Харин шууд бус өгөөжид ажлын байр нэмэгдүүлэх, дотоодын ханган нийлүүлэлт, бүсийн хөгжил, цаашлаад тэдгээрийг өргөжүүлэхтэй холбоотой асуудал ордог.

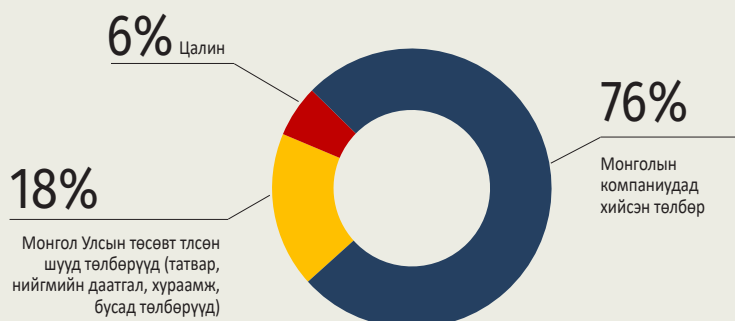
“Оюу Толгой” ХХК 2010 оноос өнөөг хүртэл улсын болон орон нутгийн төсөвт 1.7 тэрбум ам.доллар төвлөрүүлсэн бол худалдан авалттай холбоотой НӨАТ, ажилтнуудын НДШ зэрэгт ойролцоогоор нэг тэрбум ам.долларыг харьяа аж ахуйн нэгж, байгууллагуудад шилжүүлсэн байна. Үүнээс гадна ханган нийлүүлэлтийн сүлжээгээр 400 орчим аж ахуйн нэгжтэй гэрээ хийж, ойролцоогоор 3000 орчим ажлын байр бий болгосон. Түүнчлэн 2016 оноос Өмнөговь аймаг болон тус аймгийн Ханбогд, Манлай, Баян-Овоо, Даланзадгад сумын хооронд байгуулсан Хамтын ажиллагааны гэрээний хэрэгжилтийг хангах зорилгоор нийгмийн дэд бүтэц, тогтвортой хөгжил, орон нутгийн бизнесийн хөгжлийг дэмжихэд чиглэсэн төсөл, хөтөлбөрийг санхүүжүүлэх, тэдгээрийг үр ашигтай, зүй зохистой удирдан зохион байгуулах ажлын хүрээнд жил бүр таван сая ам.долларыг “Товийн оюу хөгжлийг дэмжих сан”-гаар дамжуулан хэрэгжүүлж байна.

Ханбогд суманд 640 хүүхдийн сургууль цэцэрлэгийн цогцолбор, 144 хүүхдийн цэцэрлэгийн барилга баригдаж 70-80 хүний ажлын байр бий болсон, нэгдсэн хяналтын лаборатори бүхий Мал эмнэлэг зэрэг иргэдийн итгэлийг хүлээсэн төсөл хөтөлбөр хэрэгжүүллээ.

Гэхдээ төслөөс хүртэх үр өгөөжийг дээшлүүлэх зорилгоор Монгол Улсын Засгийн газраас зээлийн хүүг бууруулах, төслийн зардлын өсөлтөд хяналт

## Дотоодод зарцуулсан нийт мөнгөн хөрөнгө 2010-2019

(10 тэрбум ам.доллар)



## Санхүүгийн гүйцэтгэл

| Сая м.доллар                                                        | 2019  | 2018  | 2017 | 2016  | 2015  |
|---------------------------------------------------------------------|-------|-------|------|-------|-------|
| Борлуулалтын орлого                                                 | 1,166 | 1,180 | 940  | 1,203 | 1,635 |
| Үндсэн үйл ажиллагааны татвар, хүү, элэгдлийн өмнөх ашиг            | 350   | 346   | 230  | 390   | 553   |
| Үндсэн үйл ажиллагааны татвар, хүү, элэгдлийн өмнөх ашгийн хувь (%) | 30%   | 29%   | 24%  | 32%   | 34%   |
| Урсгал капиталын зардал                                             | 134   | 91    | 82   | 101   | 125   |
| Гүний уурхайн бүтээн байгуулалтын капитал зардал                    | 1,185 | 1,242 | 852  | 230   | -     |
| Улсад төлсөн татвар, шимтгэл, бусад төлбөр                          | 209** | 200   | 180  | 189   | 256   |

тавих, зардлыг бууруулах, гэрээг боловсронгуй болгох чиглэлээр олон ажлыг өнгөрсөн жилүүдэд гүйцэтгээд байна.

**–“Рио тинто” бол дэлхийн хэмжээний том компани. Энэ компанитай үр өгөөжтэй, харилцан хамтарч ажиллахад “Эрдэнэс Оюу толгой” компанийн бүтэц, боловсон хүчин, бодлогын тал дээр та юуг анхаарч ажиллаж байна вэ?**

–УИХ-ын 92 дугаар тогтоолоор Оюу Толгой ордын ашиглалтад Монгол Улсын эрх ашгийг хангуулах хүрээнд холбогдох арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэхийг Монгол Улсын Засгийн газарт даалгасан бөгөөд тус тогтоолд “Оюу Толгой төслийн Монголын талын төлөөллийг хэрэгжүүлэгч байгууллагын санхүүгийн болон хүний нөөцийн чадавхыг олон улсын түвшинд хүргэж, бэхжүүлэх” гэж тусгасан. Үүний хэрэгжилтийг хангах хүрээнд төслийн Монголын талын хувьцаа эзэмшигч байгууллагын бүтэц, зохион байгуулалтыг шинэчлэх ►

Цар тахлын улмаас 2020 оны эхний улиралд зэсийн экспорт буурсан боловч гуравдугаар улирлын байдлаар зэс, алтны үнэ өсч төлөвлөгөөгөө давуулан биелүүллээ



► ажил явагдаж байна. Мөн ТУЗ-ийн бүрэлдэхүүнд шинэчлэл хийж байна.

**-Оюу толгой төслийн худалдан авалтад Монголын компани, бизнесийг түлхүү оруулах тал дээр ямар бодлого, дэмжлэг шаардлагатай байна вэ? Үндэсний бэлтгэн нийлүүлэгч компаниудын чадавхыг дээшлүүлэхийн тулд юу хийх ёстой вэ?**

-2010 онд үндэсний худалдан авалтын хэмжээ 114 сая ам.доллар байсан бол 2020 оны эхний хагас жилийн байдлаар өсөн нэмэгдэх дүнгээр 3.4 тэрбум ам.доллар болж нэмэгдсэн. 2020 оны эхний хагас жилийн байдлаар 400 орчим үндэсний компанитай хамтран ажиллаж, Өмнөговь аймагт бүртгэлтэй 70 гаруй ханган нийлүүлэгчээс 608 сая ам.долларын бараа, үйлчилгээ худалдан авсан байна.

Хэдийгээр үндэсний худалдан авалтын хэмжээ нэмэгдэж байгаа ч уг зарцуулалтын хэдэн хувь нь Монгол Улсад нэмүү өртөг хэлбэрээр үлдэж байгааг тодорхойлох, цаашид улам өсгөх зорилгоор “Монголд үйлдвэрлэв” стратегийг боловсруулсан. Ингэснээр ханган нийлүүлэлтийн найдвартай сүлжээг хөгжүүлж, орон нутаг төдийгүй улсын эдийн засгийг төрөлжүүлэхэд дорвитой түлхэц үзүүлнэ гэж үзэж байгаа. “Монголд үйлдвэрлэв” төслийн эхний үе шатанд баяжмалын уут, аюулгүй ажиллагааны хувцас, хамгаалалтын хэрэгсэл үйлдвэрлэж байсан бол одоогийн байдлаар тээрийн ган бөмбөлөг, цахилгаан хуваарилах байгууламжийг үйлдвэрлэж эхлээд байна.

Өмнөговь аймагт үйлчилгээний чиглэлээр хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлж, нэмүү өртөг шингэсэн худалдан авалтын боломжийг өсгөх нь “Оюу толгой” ХХК-ийн нэн тэргүүний зорилт бөгөөд ханган нийлүүлэлтийн сүлжээний зардлыг багасгаж, бүтээмжийг нэмэгдүүлэхэд анхаарч ажилладаг.

**-Оюу Толгой төсөл саяхнаас эрчим хүчний зарим хэрэглээг дотоодоос авдаг боллоо. Цаашид энэ хэрэглээг дотоодоос бүрэн хангахад хувьцаа эзэмшигч талууд юунд анхаарч ажиллах ёстой вэ?**

-Монгол Улсад эрчим хүчний үйлдвэрлэлийн нөөц байхгүйн улмаас Оюу Толгой төсөл зөвхөн сүүлийн дөрвөн жилд 650 сая ам.долларын эрчим хүчийг Өвөр Монголын эрчим хүчний системээс худалдаж авсан.

Тавантолгойн цахилгаан станцыг төр өөрийн хөрөнгөөр барих, төрийн өмчит цахилгаан станцын

асуудлыг Засгийн газрын 2020 оны 124 дүгээр тогтоолоор шийдвэрлэж, Эрчим хүчний эх үүсвэрийн зохицуулалтын тухай гэрээнд нэмэлт өөрчлөлт оруулаад байна.

Тус гэрээнд Засгийн газрын санхүүжүүлж барих төрийн өмчит цахилгаан станцыг тэргүүн ээлжинд хөгжүүлэх бөгөөд Өвөр Монголын Эрчим хүчний компанийн гэрээний сунгалт болон төрийн өмчит цахилгаан станцын Цахилгаан эрчим хүч худалдан авах гэрээ зэрэг чухал гэрээ, хэлцлүүдийг байгуулна гэж заасан. Мөн 2021 оны долдугаар сараас өмнө цахилгаан станцын барилга угсралтын ажлыг эхлүүлж, түүнээс хойш 48 сарын дотор төслийг найдвартай, тасралтгүй эрчим хүчээр хангаж эхлэх төлөвлөгөөтэй байна.

Засгийн газрын 2020 оны 124 дүгээр тогтоолын дагуу “Тавантолгойн цахилгаан станц” төрийн өмчит ХХК-ийг байгуулж, төслийн санхүүжилтийн 30 хувийг “Эрдэнэс Таван Толгой” ХК, 70 хувийг Хөгжлийн банк санхүүжүүлэхээр хэлэлцэж байна.

Гүний уурхайг эхлүүлэх нөхцөлийг хангахтай холбогдуулан “Цахилгаан эрчим хүч худалдах, худалдан авах тухай гэрээ”-ний хугацааг 2024 оны арванхоёрдугаар сарын 31-ний өдөр хүртэл сунгах асуудлаар “Цахилгаан дамжуулах үндэсний сүлжээ” ТӨХК нь “Өвөр Монголын эрчим хүчний олон улсын хамтын ажиллагааны компани”-тай гэрээний хэлцэл хийхээр бэлтгэл ажлаа хангаж байна.

2021 оны гуравдугаар сараас хэтрүүлэхгүйгээр төрийн өмчит цахилгаан станцын “Цахилгаан эрчим хүч худалдан авах гэрээ”-г байгуулах нь төслийн гүний уурхайтай холбоотой зээлдэгч нараас авах санхүүжилтийн асуудалтай шууд холбогдож байгаа бөгөөд эрчим хүчний хангамж тасалдахгүй байх нь гүний уурхайн бүтээн байгуулалтыг үргэлжлүүлэх үндсэн шаардлага болоод байна.

**-Оюу Толгой төслийн дунд болон урт хугацааны хөгжлийг та хэрхэн харж байна вэ?**

-Уул уурхайн олборлолтын үйл ажиллагаа явуулж буй компанитай нийгмийн хариуцлагын хүрээнд тухайн орон нутгийн иргэдтэй таатай харилцаа бий болгох, хөгжүүлэх, хадгалах, эдийн засаг, нийгмийн хөгжилд оролцох, ажлын байр бий болгох, нэмэгдүүлэх тухайн орон нутгийн иргэдийг түлхүү ажиллуулах, орон нутгийн компаниудын бараа бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг худалдан авалтаар дэмжих, орон нутагт хөрөнгө оруулах, үйлдвэрлэл үйлчилгээний газруудыг нэмэгдүүлэх замаар өгөөжийг нь хүртэх байр суурийг улс орнууд баримталж ирсэн байдаг.

Иймд бид стратегийн хөрөнгө оруулагчидтай ►

Оюу Толгой төслийн далд уурхайн бүтээн байгуулалт дуусаж, 2022 оноос олборлолт, экспорт нь нэмэгдсэнээр төсөвт төвлөрүүлэх орлогын хэмжээ улам өсөх болно

▶ олон хүний ажлын байр бий болгох зэсийн баяжмал боловсруулах үйлдвэр, Монгол Улсаас нэмүү өртөг шингэсэн бүтээгдэхүүний худалдан авалтыг өргөжүүлэх цахилгаан станц зэрэг төслүүдийг хамтран хэрэгжүүлэх шаардлагатай байгаа. Түүнчлэн Монгол Улсын Засгийн газраас дунд болон урт хугацаанд нийтэд зарлагдсан бүтээн байгуулалтын ажилд стратегийн хөрөнгө оруулагч нараас нийгмийн хариуцлагын хүрээнд хөрөнгө босгох, олон нийтэд хандсан, тухайлбал бүс нутгийн хөгжилд чиглэсэн ажлуудыг хөгжүүлэх шаардлагатай байгаа юм.

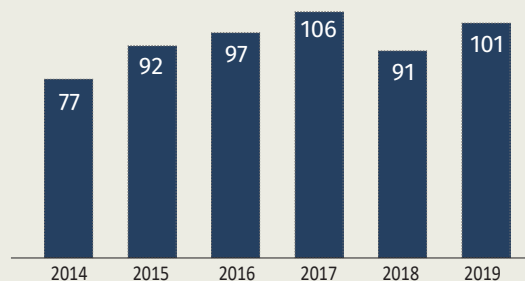
Монгол Улсын Үндсэн хуулийн зургадугаар зүйлийн хоёр дахь хэсэгт “Монгол Улсын иргэдэд өмчлүүлснээс бусад газар, түүнчлэн газрын хэвлий, түүний баялаг, ой, усны нөөц, ан амьтан төрийн нийтийн өмч мөн. Байгалийн баялгаа ашиглах төрийн бодлого нь урт хугацааны хөгжлийн бодлогод тулгуурлаж, одоо ба ирээдүй үеийн иргэн бүрд эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрхийг нь баталгаажуулах, газрын хэвлийн баялгийн үр өгөөжийг Үндэсний баялгийн санд төвлөрүүлж тэгш, шударга хүртээхэд чиглэнэ” гэсний дагуу “үр өгөөж” гэдгийг хуулиар тодорхойлох шаардлагатай байгаа.

**-Оюу толгой ордыг ашиглах хөрөнгө оруулалтын гэрээний хэрэгжилтийг шалгах үүрэгтэй ажлын хэсгийн дүгнэлтэд тулгуурлан гаргасан УИХ-ын шийдвэрийн хэрэгжилт, гэрээний нөхцөлийг сайжруулах, харилцан ашигтай байх, төслийн мэдээлэл ил тод байх зэрэг асуудлуудын талаар мэдээлэл өгнө үү.**

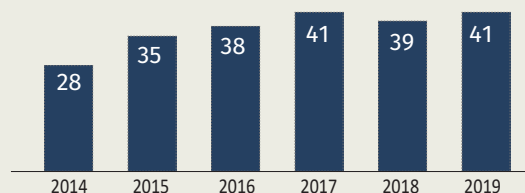
“Оюу Толгой ордын ашиглалтад Монгол Улсын эрх ашгийг хангуулах тухай” УИХ-ын 2019 оны 92 дугаар тогтоолыг хэрэгжүүлэх ажлыг удирдан зохион байгуулах, Оюу Толгой төслийн гаднын хөрөнгө оруулагч талтай хэлэлцээ хийх, төслийг тохирох, эцэслэсэн хувилбарыг Засгийн газрын хуралдаанд танилцуулах үүрэг бүхий ажлын хэсэг Монгол Улсын Ерөнхий сайдын 2019 оны 174 дүгээр захирамжаар байгуулагдаж, улмаар Засгийн газрын 2020 оны 74 дүгээр “Төлөвлөгөө батлах тухай” тогтоол гарч, УИХ-ын 92 дугаар тогтоолын хэрэгжилтийг хангах Ажлын ерөнхий төлөвлөгөө батлагдсан.

Дээрх 74 дүгээр тогтоолын хүрээнд Засгийн газрын хэрэг эрхлэх газрын даргын тушаал гарч, Ажлын хэсэгт мэргэжил арга зүйн туслалцаа үзүүлэх, зохицуулах үүрэг бүхий Санхүүгийн асуудал хариуцсан, Хуулийн асуудал хариуцсан, Техникийн хамтарсан гурван хэсгээс бүрдсэн Ажлын дэд хэсгүүд байгуулагдаж, тэдгээрийн ажлын удирдамжууд батлагдаад байна.

**Ил уурхайн нийт олборлосон материал**  
(сая тонн)



**Баяжуулах үйлдвэрийн нийт боловсруулсан хүдэр**  
(сая тонн)



Ажлын дэд хэсгүүд нь Монгол Улсын төслөөс хүртэх үр өгөөжийг дээшлүүлэх, хууль эрх зүйн тогтолцоог боловсронгуй болгох, ажлын байрыг нэмэгдүүлэх зэрэг асуудлаар санал дүгнэлт боловсруулж буй. Жишээлбэл, Монгол Улсын хүртэх өгөөжийг дээшлүүлэхтэй холбоотой санхүүгийн модель шинэчлэн боловсруулах, хувь нийлүүлэгчдийн зээл, хувьцааны санхүүжилт тэдгээрийн хүү, менежментийн төлбөрийн суурь зэрэг асуудлаар санал дүгнэлт гаргах ажлууд хийгдэж байна.

**-Ковидын дараах Монгол Улсын эдийн засаг Оюу Толгой төсөл дээр тулгуурлаж явах болов уу? Та үүнтэй санал нийлэх үү?**

-Ковид-19 цар тахлын дараах Монгол Улсын эдийн засаг голчлон уул уурхайн бүтээгдэхүүнд тулгуурлан сэргэх боломжтой. Ойрын 2-3 жилд зэс, алт, коксжих нүүрсний дэлхийн зах зээлийн үнэ харьцангуй тогтвортой, буурахгүй байх хандлагатай байна. Оюу Толгой төслийн далд уурхайн бүтээн байгуулалт дуусаж, 2022 оноос олборлолт, экспорт нь нэмэгдсэнээр төсөвт төвлөрүүлэх орлогын хэмжээ улам өсөх болно. ■

## Нүүрс

# Э.Номинчулуун: Уурхай маань дахиад 80-100 жил ажиллах нөөцтэй



*“Багануур” ХК-ийн гүйцэтгэх захирал Э.Номинчулуунтай хийсэн ярилцлагыг хүргэж байна.*

**–“Багануур” ХК-д Монгол Улсыг эрчим хүчээр хангахаас гадна өөр ямар нөөц бололцоо байна вэ?**

–Багануурын уурхай 1978 онд 300 мянган тонн нүүрс олборлох хүчин чадалтай үйл ажиллагаагаа эхлүүлж байсан бол өдгөө Монгол Улсын эрчим хүчний зориулалттай нүүрсний хэрэглээний 60 гаруй хувийг дангаараа хангадаг, 1200-аад ажилтантай эх орныхоо тэргүүлэх үйлдвэрийн нэг болоод байна. Бид бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг чанарын өндөр түвшинд, шуурхай хүргэхийн зэрэгцээ, бизнесийн түншүүдтэйгээ харилцан ашигтай, тэдний эрэлт хэрэгцээнд тулгуурлан ажиллаж ирлээ. Цаашдаа ч бид ард түмнээ илч дулаанаар найдвартай хангах эрхэм үүргээ биелүүлсээр байх болно.

Бид зөвхөн цахилгаан станц, бусад хэрэглэгчийг нүүрсээр хангах биш ордынхоо нүүрс болон бусад ашигт малтмалыг бүрэн ашиглаж, нэмүү өртөг шингэсэн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэдэг, эдийн засгийн өндөр чадамжтай үйлдвэрүүдийн иж бүрэн цогцолбор болж,

нүүрсний салбарын чиг хандлагыг тодорхойлогч байх бодлогыг баримтлан ажиллаж байна.

**–Сүүлийн жилүүдэд менежментийн шинэчлэлт хийсэн нь компанийн засаглалд ихээхэн өөрчлөлт, эерэг үр дүн авчирсан гэж ойлгож байна. Энэ тухай тодруулна уу?**

–2004, 2005 онд “Багануур” ХК менежментийн шинэчлэлт хийж ажилтнуудын соёл, бүтээмжийг сайжруулах санаачилгуудыг нэвтрүүлснээр Азийн бүтээмжийн байгууллагын загвар компани болсон. Хэдийгээр манай компани улсаас өгсөн үүрэг даалгавар, нормоо биелүүлэхэд түлхүү анхаарч ирсэн боловч сүүлийн 10 гаруй жилийн хугацаанд нийгмийн хариуцлагын чиглэлд олон ажил хийсэн байна.

Бид дунд хугацааны стратеги төлөвлөгөө боловсруулж, орон нутаг руу чиглэсэн нийгмийн хариуцлагын ажлаа сайжруулах, нөөцийг бүрэн хаягдалгүй ашиглах зэрэг ажлыг хийж хэрэгжүүллээ. Уурхайн нөөцийг олон улсын жорк стандартын дагуу шинэчлэн 200 сая тонноор нэмэгдүүлснээр уурхайн нөөц 812 сая тонн болсон. “Багануур” ХК нөөц, дэд бүтэц, хүний нөөц, менежмент, засаглал, технологийн хувьд хамгийн сайн өрсөлдөх чадвартай компани болсон гэж үзэж байна.

**–“Эрдэнэс Монгол” ХХК-ийн охин компани болсноос хойш уурхайн нөхцөл байдал хэр өөрчлөгдсөн бэ?**

–Манай компани 2013 оны гуравдугаар сарын 16-ны өдрийн Монгол Улсын Засгийн газрын 100 дугаар тогтоолоор “Эрдэнэс Монгол” ХХК-ийн охин компани болсон. 2013-2019 онд техникийн шинэчлэлийн чиглэлээр 46.6 тэрбум, техник зохион байгуулалтын чиглэлээр 48.0 тэрбум, дэд бүтцийн чиглэлээр 14.4 тэрбум, нийт 109.2 тэрбум төгрөгийн хөрөнгө оруулалт хийгдсэн нь компанид үр өгөөжөө өгч байна.

**–“Алтайн гянт” компанийн мэдэлд байсан тусгай зөвшөөрлийг “Эрдэнэс Монгол” ХХК-д шилжүүлсэн. Энэ асуудал одоо ямар шатанд явж байна вэ?**

–Улсын төсвийн хөрөнгөөр хайгуул нь ▶



► хийгдэж, нөөц нь тогтоогдсон “Алтайн гянт” ХХК-ийн эзэмшиж байсан ашиглалтын 12959А тусгай зөвшөөрлийг Улсын дээд шүүхийн 2019 оны дөрөвдүгээр сарын 08-ны өдрийн тогтоолоор хүчингүй болгож, тухайн талбай төрийн буюу “Эрдэнэс Монгол” ХХК-ийн мэдэлд шилжсэн. Шийдвэр гарснаас хойш уг талбайгаас 2,6 сая м3 хөрс хуулж, 800 орчим мянган тонн нүүрс олборлоод байна.

### **-Багануурын уурхай бусад уурхайтай харьцуулахад ямар онцлогтой вэ?**

-Би Багануурын уурхайгаа зөвхөн нүүрсний уурхай бус хүний нөөцийн уурхай, нийгмийн хариуцлагаа хэрэгжүүлдэг уурхай, менежментийн уурхай гэж боддог. “Оюу толгой” ХХК, “Таван толгой” ХХК зэрэг уурхай анх байгуулагдахад манайхаас олон туршлагатай уурхайчин, инженер очиж ажиллахаар явж байв. Бид сайн мэргэжилтнүүдээ алдаж байсан нь харамсалтай ч шинэ уурхайнуудад өндөр цалин, хангамжтай, амжилттай ажиллаж байгаа уурхайчид, инженерүүдээ харахаар бахархалтай санагддаг. Энэ утгаараа Багануур бол яах аргагүй хүний нөөцийн уурхай юм.

“Германы Олон Улсын Хамтын Ажиллагааны Нийгэмлэг”, “Нормисур Интернэшнл” зэрэг байгууллагаас хэрэгжүүлсэн Монгол Улсын төрийн болон хувийн хэвшлийн байгууллагуудад нийгмийн хариуцлагын стратеги боловсруулах хөтөлбөрт “Багануур” ХК хамрагдсан нь бас нэг онцлог зүйл. Ингэснээр компанийн нийгмийн хариуцлагын стратегийг боловсруулан хэрэгжүүлж эхэлсэн.

Мөн 1999 оноос Байгаль орчныг хамгаалах, ашиглалтын талбайг нөхөн сэргээх ажлыг эхлүүлсэн анхдагчдын нэг. Өнгөрсөн хугацаанд 180.5 га талбайд нөхөн сэргээлтийн ажил хийж, үүнээс 100.0 га талбайг орон нутагт хүлээлгэн өгөөд байна.

### **-“Багануур” ХК-ийн орон нутагт оруулж буй хувь нэмрийн талаар ярина уу**

-“Багануур” ХК улс орны өмнө хүлээсэн өндөр үүрэг хариуцлагаас гадна нийгэмд, уурхайн эд эс болсон ажилчид, тэдний гэр бүлийнхэн, дүүрэг орон нутагт чиглэсэн бодлогыг компанийнхаа гол зорилт болгон ажилладаг.

Бид дүүргийн иргэдийн амьжиргааг дэмжих, амьдрах орчныг сайжруулахад тогтмол

дэмжлэг үзүүлсээр ирсэн. Тухайлбал, дүүргийн Засаг даргатай гэрээ байгуулан амьжиргааны баталгаажих түвшингээс доогуур орлоготой өрхүүдэд хөнгөлөлттэй үнээр нүүрс нийлүүлэх тусгай цэгүүд ажиллуулж байна. Эмэгтэйчүүдийг ажлын байраар хангах зорилгоор 2015 оноос эхлэн ЖДҮ-ийг дэмжих төвийн оёдолчдоор уурхайчдын өвөл, зуны ажлын хувцас, хоёр төрлийн бээлий оёулдаг болсон. Энэ ажилд жилд дунджаар 318 сая төгрөг зарцуулж байна. 2018 онд уурхай өөрийн хөрөнгөөр “Наран” хорооллоос “Багануур” ХК хүртэл 4.5 км дугуйн зам байгуулж, зам дагуу 3000-аад мод бут тарьж тохижуулсан.

Мөн уурхайчдыг орон сууцжуулах ажлыг эхлүүлж, 1990-ээд онд Зөвлөлтийн мэргэжилтнүүд гарахдаа дутуу бариад орхисон орон сууцны барилгуудыг ашиглалтад оруулж, компанийн мэдлийн 54 айлын нийтийн орон сууцыг 2015 онд үнэгүй хувьчилснаар нийт 350 гаруй уурхайчин орон сууцтай болсон.

### **-Ойрын жилүүдэд уурхайг түшиглэж хэрэгжүүлэхээр төлөвлөж буй төслүүд “Багануур ХК”-ийг хэрхэн өөрчлөх вэ?**

-Бид ойрын жилүүдэд ЭШ 10/70 экскаваторын шанага үйлдвэрлэх инновацын төсөл, ус шүүрүүлэх байгууламжийг нүүлгэн шилжүүлэх, дотоод төмөр замыг шилжүүлэн байгуулах зэрэг том төслийг хэрэгжүүлж байна. Одоо эд анги сэргээн засварлах үйлдвэрлэлийн төсөл, утаагүй шахмал түлшний зэрэг төслийг ажил хэрэг болгохоор эрмэлзэж байна. Утаагүй шахмал түлшний төсөл хэрэгжиж эхэлснээр жилд 100 мянган тонн перкит үйлдвэрлэж, нийслэлийн хэрэгцээний гуравны нэгийг хангах боломжтой.

Багануурын нүүрс зөвхөн эрчим хүчний зориулалттайгаас гадна дахин боловсруулалт хийж шатдаг хий, шингэн ба шахмал түлш, бусад химийн үйлдвэрлэлийн түүхий эд болох бүрэн боломжтой. Нүүрснээс олон төрлийн үйлдвэрлэл бий болгож, цаашлаад уурхай дагасан аж үйлдвэрийн паркийг цогцолбороор нь хөгжүүлэх боломжтой. Уурхай маань 80-100 жил ажиллах нөөц байна. Багануурын ирээдүй гэрэлтэй байна. ■

Багануурын уурхайгаа зөвхөн нүүрсний уурхай бус хүний нөөцийн уурхай, нийгмийн хариуцлагаа хэрэгжүүлдэг уурхай, менежментийн уурхай гэж боддог

## Эрчим хүч

# Ц.Энхтүвшин: Шинэ цахилгаан станц Шивээ Овоогийн уурхайд онцгой ач холбогдолтой



*“Шивээ Овоо” ХК-ийн Гүйцэтгэх захирал Ц.Энхтүвшинтэй ярилцлаа.*

**-Танай уурхайн хүний нөөц болон техник хэрэгслүүдийн өнөөгийн нөхцөл байдал ямар байна вэ?**

-Монгол инженерүүд анх удаа бие даан байгуулсан уурхай маань энэ жил 30 жилийн ойгоо тэмдэглэж байна. Манай компани үндсэн 582 ажилтантай. Боловсон хүчний хувьд уул уурхайн үйлдвэрлэлтийн мэргэжлийн инженер, техникийн ажилчдаар багаа бүрдүүлсэн бөгөөд удирдах албан тушаалтнуудын ихэнх нь арваас дээш жил ажиллаж байна. Залуу үеийнхэн давамгайлдаг ч салбартаа 30 жил ажилласан туршлагатай хүмүүс ч бий.

“Монгол нүүрс” хөтөлбөрийн хүрээнд 1998-2000 онд Японы зээлийн хүрээнд техник, тоног төхөөрөмжийн шинэчлэлт хийсэн. Үүнээс хойших

20 жилийн хугацаанд үе үеийн удирдлагууд техникийн шинэчлэлийг тодорхой хэмжээнд хийсээр ирсэн ч иж бүрэн шинэчлэлт хийгдээгүй. Уурхайн тоног төхөөрөмжийн 40 орчим хувийн ашиглалтын хугацаа нь дууссан. Нүүрсний үнэ төрөөс хатуу зохицуулалттай байдаг учраас манай уурхай өндөр ашигтай ажиллаж чаддаггүй. Иймд өөрийн хөрөнгөөр шаардлагатай тоног төхөөрөмжөө худалдаж авах, шинэчлэлт хийх ажлыг хангалттай хийж чаддаггүй.

**- Өнгөрсөн онд Шивээ Овоо уурхайн ТЭЗҮ-ийг баталж, хүчин чадлыг 4.5 сая тонн болгож нэмэгдүүлсэн. Хэзээнээс энэ хүчин чадалд хүрч ажиллаж эхлэх вэ, үүний тулд юу хийх шаардлагатай байна вэ?**

-Манай компани жилд хоёр сая тонн эрчим хүчний нүүрс үйлдвэрлэдэг. Тэгэхээр 4.5 сая тоннд хүрэхийн тулд хүчин чадлаа даруй хоёр дахин нэмэгдүүлэх хэрэгтэй. Гэхдээ ийм хэмжээний эрчим хүчний нүүрсний зах зээл одоогоор манайд алга. Төрөөс эрчим хүчний талаар баримтлах бодлогын хүрээнд ДЦС-3, ДЦС-4, Амгалан дулааны станцуудын хүчин чадлыг нэмэгдүүлэх тухай тусгасан. Энэ хүрээнд Шивээ Овоогийн уурхай жилд 600 мянга орчим тонн нүүрс нэмэлтээр үйлдвэрлэх хэрэгтэй гэсэн тооцоо гаргасан. Үүнээс гадна манай улсад, тэр дундаа Шивээ Овоогийн уурхайг түшиглэсэн эрчим хүчний шинэ эх үүсвэр бий болгох зайлшгүй шаардлага байдаг бөгөөд 4.5 сая тонн нь үүнтэй уялдуулан гаргасан ТЭЗҮ юм. Эрчим хүчний шинэ эх үүсвэр бий болж нүүрсний хэрэглээ нэмэгдэхэд бид бэлэн байх ёстой учраас энэ ТЭЗҮ-г Эрдэс баялгийн мэргэжлийн зөвлөлөөр батлуулсан.

**-Сүүлийн жилүүдэд хийгдэж буй хөрөнгө оруулалтын талаар мэдээлэл өгнө үү?**

-Сүүлийн гурван жилийн хугацаанд компани өөрийн хөрөнгөөр 29 орчим тэрбум төгрөгийн техникийн шинэчлэлт хийлээ. Тухайлбал, 55 ▶

2020 оны эхний арван сарын байдлаар нийт 2.5 тэрбум төгрөгийн хэмнэлт хийгээд байна

► тонны даацтай зургаан технологийн автомашин, хоёр бульдозер, хоёр автогрейдер, нэг тэсэлгээний өрмийн машин зэрэг нийт 21 тоног төхөөрөмж шинээр худалдаж авсан. Үүний хүчинд бид нийслэлийн иргэдийг дулаан, эрчим хүчээр хангах үндсэн үүргээ тасалдуулалгүй биелүүлж ирсэн.

Онцлох өөр нэг ажил бол 3.5 тэрбум төгрөгийн өртөгтэй ус шүүрүүлэлтийн үндсэн шугамын шинэчлэл юм. Уурхай хэвийн хүчин чадлаараа ажиллавал уг шугамыг цаашид 10 жил ашиглах боломжтой болсон.

Хэдийгээр бид тодорхой арга хэмжээ авч байгаа ч техникийн шинэчлэлийн асуудал байсаар байна. Тиймээс “Эрдэнэс Монгол” ХХК Сангийн яамтай хамтран Японы Олон улсын хамтын ажиллагааны банк (JBIC)-ын экспортын зээлийн санхүүжилтээр Шивээ Овоогийн үйлдвэрт техникийн шинэчлэл хийсэн нь үнэхээр цагаа олсон чухал ажил болсон.

**-2020 онд үйлдвэрлэлийн төлөвлөгөөнөөс гадна компанийн дотоод засаглал, менежментийн ямар зорилтууд тавив?**

-Нүүрсний борлуулалт бидний орлогын гол эх үүсвэр болдог. Манай улсын хувьд нүүрсний үнэ цахилгаан, дулааны суурь үнэд нөлөөлдөг учраас өвөрмөц зохицуулалттай буюу Эрчим хүчний зохицуулах хороо хяналт тавьдаг. Бид нүүрсний үнийг хүссэнээрээ нэмэх боломжгүй гэсэн үг. Иймд компани өртөг зардлаа бууруулахад онцгой анхаарал хандуулах хэрэгтэй.

Сүүлийн хоёр жилд энэ чиглэлд бодлогоо чиглүүлж тодорхой арга хэмжээ авч ажилласан. Үр дүнд нь 2020 оны эхний арван сарын байдлаар нийт 2.5 тэрбум төгрөгийн хэмнэлт хийгээд байна. Тухайлбал, уурхайн дотоод хяналтыг сайжруулах, бүтээмжийг нэмэгдүүлэх, дотоод нөөц бололцоог ашиглан сэлбэг сэргээн засварлах, зам талбайг засварласнаар уурхайн технологийн машины дугуй ашиглалтыг сайжруулах зэргээр үйл ажиллагааны зардлаа хэмнэсэн.

Цаашид компани 1.6 тэрбум төгрөг хэмнэх төлөвлөгөө гарган ажиллаж байна. Мөн эрчим хүчний зардлыг бууруулах, 5.5 км төмөр зам тавих, нүүрсний конвейерын ашиглалт, бүтээмжийг нэмэгдүүлэх төлөвлөгөөтэй байна.

**-Цахилгаан станц байгуулах ажил ямар шатанд явж байна вэ? Өөр ямар төслүүд**

**хэрэгжүүлж байна вэ?**

-Шивээ Овоогийн уурхайг түшиглэн барихаар төлөвлөж буй 200 МВт-ын хүчин чадалтай цахилгаан станцын төсөл ТЭЗҮ боловсруулах шатандаа явж байгаа бөгөөд энэ онд батлагдана. Уг цахилгаан станц ашиглалтад орсноор тээвэрлэлтийн зардалгүйгээр цахилгаан үйлдвэрлэх боломж бүрдэх юм. Уурхайн орчмын бүс нутагт үйлдвэрлэл хөгжиж байгаа учраас эрчим хүчний хэрэглээ өсөн нэмэгдэж байгаа. Шивээ Овоогийн уурхай нь Зүүн өмнөд бүсийн цахилгаан түгээх сүлжээний замд байдаг тул шинэ цахилгаан станц үйлдвэрлэсэн эрчим хүчээ төвийн шугамд шууд нийлүүлэх боломжтой. Үүнээс гадна үйлдвэрлэсэн эрчим хүчээ гадагшаа экспортлох зорилготой, өндөр үр ашиг бүхий Шивээ Энержи цогцолбор төсөл хэрэгжиж байна. Уг төсөлд зориулж Шивээ Овоогийн уурхай жилд 20 сая тонн нүүрс нийлүүлэх тооцоо гарсан байдаг. Энэ тохиолдолд уурхайн хүчин чадал одоогийнхоосоо 10 дахин нэмэгдэх юм.

**-Уурхайн орон нутгийн хөгжилд оруулж буй хувь нэмэр?**

-Манай уурхай 1990 онд байгуулагдсанаар уурхайчдын суурин бүрэлдэж Шивээговь гэдэг сум бий болсон. “Шивээ Овоо” ХК нь өндөр ашиг олдог компани биш учраас орон нутагт их хэмжээний хөрөнгө оруулалт хийж, үр ашигтай төсөл хэрэгжүүлж төдийлөн чаддаггүй. Нөгөө талаас бид орон нутгийн иргэдийг ажлын байраар хангаж, орлоготой амьдрахад хувь нэмрээ оруулдаг.

Мөн нийгмийн хариуцлагын хүрээнд нөөц бололцооныхоо хэмжээгээр орон нутагт тодорхой ажил хийж буй. Тухайлбал, 2017 онд сумын дунд сургуульд компьютерийн танхим байгуулж өгсөн. Бид голдуу хүүхэд, тусгай хэрэгцээт хүмүүс зэрэг нийгмийн эмзэг бүлэгт чиглэсэн ажил хийдэг. Түүнчлэн боломжоороо орон нутгийн худалдан авалтыг дэмжих чиглэлд бодлого баримтлан ажиллаж байна. ■

Шинэ цахилгаан станц ашиглалтад орсноор уурхайн хүчин чадал одоогийнхоосоо 10 дахин нэмэгдэнэ



## Авто зам

# Л.Нямбаяр: Гашуунсухайт автозамыг бүс нутгийн онцлох бүтээн байгуулалтаар шалгаруулсан



*“Эрдэнэс Монгол” ХХК-ийн Дэд бүтэц, ложистикийн газрын захирал Л.Нямбаяртай Гашуунсухайтын автозамд хийгдэж буй бүтээн байгуулалтын болон бусад ажлууд, нүүрс тээвэрлэлтийн талаар ярилцлаа.*

**–“Эрдэнэс Монгол” ХХК дэд бүтцийн ямар төслүүд, автозамын ажил хариуцдаг вэ?**

–Асгатын ордын дэд бүтэц, байгалийн хийн хоолой болон бусад охин, хараат компанийн дэд бүтцийн төслүүд хэрэгжиж байна. Мөн 2014 онд Тавантолгойн бүлэг ордоос Гашуунсухайт-Ганц мод боомт хүртэлх 239 км замыг “Эрдэнэс Монгол” ХХК-д хүлээлгэж өгсөн. Бид тус замын засвар, арчилгаа, ложистикийн ажлуудыг хариуцдаг.

**–Гашуунсухайтын автозамын ашиглалт, засвар үйлчилгээтэй холбоотой ямар ажлууд хийгдэж байна вэ?**

– Монгол Улсын коксжих нүүрсний гол экспорт Гашуунсухайт боомтоор гардаг. Жил бүр нүүрсний тээвэрлэлт өссөөр байна. 2014 онд 6.5 сая тонн нүүрсийг тус замаар тээвэрлэж, экспортолсон бол энэ тоо өнгөрсөн жил 20.6 сая тонн болж өссөн байна.

Зам ашиглалтын хувьд, экспорт харьцангуй бага байсан 2015, 2016 оны үед замаас олох орлогыг дагаад засварын ажлыг цаг тухайд нь

хийж чадаагүй, хуримтлагдсан эвдрэл их байсан. 2017 онд хийсэн судалгаагаар замын 10 гаруй хувь нь эвдрэлтэй байсан гэсэн тооцоо гарч байв. Ингээд сүүлийн гурван жилд зам засварын ажилд онцгойлон анхаарснаар эвдрэлийн тоо хэмжээ эрс багассан. Үүнийг холбогдох төрийн болон төрийн бус байгууллагууд, тээвэрчид ч хэлдэг. Тухайлбал, 2019 онд “Баянзам тээвэрчдийн холбоо”-ноос Тавантолгойн бүс нутагт хийгдсэн олон ажлаас зам засварын ажлыг онцлох бүтээн байгуулалтаар шалгаруулсан. Мөнгөн дүнгээр нь илэрхийлбэл, 25 гаруй тэрбум төгрөгийг зөвхөн зам засвар, арчлалтын ажилд зарцуулснаас гадна замын менежмент, гэрээт цагдаагийн алба, эрүүл мэндийн үзлэг зэрэгт жил бүр нийт 8-9 тэрбум төгрөг зарцуулсан байна.

Онцлож хэлэхэд, өнгөрсөн жил 48.5 км замд өнгө хучилтын ажил хийсэн. Уг зам анх баригдахдаа зургаан см зузаантай тавигдсаныг дахин 5-6 см-ээр нэмж, замын чанарыг сайжруулсан. 2017, 2018 онд тус бүр таван км, өнгөрсөн жил 48.5 км замд өнгө хучилтын ажил хийлээ. Энэ жилийн тухайд коронавирус, хөл хорионоос шалтгаалаад экспортын хэмжээ буурсан, санхүүгийн хүндрэл зэргээс шалтгаалан төлөвлөсөн зарим ажлаа хийж чадаагүй. Гэхдээ одоогийн байдлаар 9.2 км замд өнгө хучилт хийж гүйцэтгээд байна.

Мөн зам засварын ажилд бид шинэ технологи нэвтрүүлсэн. Нүүрс тээврийн замд хүнд даацын ачааны машинууд байнга явдаг учраас өвөл, зунгүй эвдрэл гардаг. Тиймээс жилийн дөрвөн улиралд замын ажлыг хийж болох хүйтэн асфальтын технологийг нэвтрүүлсэн. Сүүлийн хоёр жилд бид зам дээр гарсан 600 гаруй нүх, эвдрэлийг хүйтэн асфальтаар засварласан.

**–Тээвэрчдийн ажиллах орчныг сайжруулах чиглэлд юу хийж байна вэ?**

– Зөвхөн зам засварын ажлаас гадна дагалдах дэд бүтцүүдийг хөгжүүлэх, 10 гаруй мянган жолоочийн эрүүл, аюулгүй орчинд ажиллах нөхцөлийг бүрдүүлэх нь чухал. Өдөр болгон тодорхой тооны машин ямар нэг байдлаар саатаж, эвдэрдэг. Энэ тохиолдолд замын зорчих ►

► хэсгээс маш хурдан чөлөөлж, бусад тээвэрчдэд саадгүй тээвэрлэлт гүйцэтгэх боломжийг олгох шаардлагатай. Энэ нь ганц машины асуудал биш, Монгол Улсын нүүрсний экспорт тэр өдрөө саатахад хүрнэ гэсэн үг. Тиймээс бид зам дээрх зогсоолуудын тоог нэмж, өргөтгөн, хогийн цэг, бие засах газруудыг бий болгосон. Өнгөрсөн жил “Юнител” компанитай хамтран уурхайгаас боомт хүртэлх зам дагуу үүрэн холбооны дөрвөн антенныг суурилуулснаар жолооч нар дуудлага хийх, тусламж дуудах нөхцөл бүрдсэн. Мөн кабиндаа 24 цагаар тээвэрт явж байгаа жолооч нарт соён гэгээрэх боломжийг бүрдүүлж, ТББ-уудтай хамтран ФМ радио байгуулсан. Тээврийн аюулгүй байдлыг хангах зорилгоор сүүлийн хоёр жилд зам дээр 800 орчим тэмдэг суурилуулаад байна.



Энд нэг талаасаа замын тухай ярьж байгаа мэт боловч зөвхөн зам биш, тээвэртэй холбоотой бүхэл бүтэн систем юм. 10 гаруй мянган тээвэрчин, тэдэнд үйлчилгээ үзүүлж буй иргэд гэж бодохоор сумаас том төвлөрөл энд бий болчихоод байна шүү дээ. Тиймээс ЦЕГ-тай хамтраад цагдаагийн албыг ажиллуулаад гурван жил болж байна. “Бид нэг амьтай шүү” соён гэгээрүүлэх аяныг ЦЕГ-тай хамтран зохион байгуулснаар замд гарах хэрэг зөрчил буурсан. Мөн тоосжилт өндөртэй орчинд ажиллаж буй жолооч нарын эрүүл мэндийн асуудалд бид анхаарч, 2018 онд жолооч нарыг үзлэг, оношилгоонд хамруулж байсан.

Түүнчлэн, хэвлэл мэдээллийнхэнтэй хамтраад тээвэрчдэд зориулсан сэтгүүл гаргах, НДЕГ-тай хамтран нийгмийн даатгалын үйлчилгээний ач холбогдлыг сурталчлах зэрэг ажил хийлээ. Зам сайжирч байгаа. Гэхдээ бид асуудлыг цогцоор нь харахыг зорьж байна. Жолооч эрүүл байх нь тухайн тээврийн компанийн эсвэл ЭМЯ-ны үүрэг, “Эрдэнэс Монгол”-д хамаагүй гэж үзэж болохгүй.

- Нүүрс бол Монгол Улсын эдийн засгийн гол эх үүсвэр. Тэгвэл Гашуунсухайт автозамын эдийн засагт үзүүлж буй нөлөөг хэрхэн үнэлэх вэ?

- Өнгөрсөн жил Монгол Улсын нийт коксжих нүүрсний 56 хувь энэ замаар экспортод гарсан. Дээрээс нь 10 гаруй мянган хүн орлого олж, гэр бүлээ тэжээж байна. Зам дагуу засвар үйлчилгээ, бизнесийн үйл ажиллагаа бий болж байна. Сүүлийн жилүүдэд дотоодын ААН-үүд засвар, үйлчилгээ хийж, жолооч нарт үйлчлэх цогцолборууд баригдаж байгаа нь гадагшаа гардаг мөнгөний урсгал тодорхой хэмжээгээр багасхад нөлөөлөх юм.

Мөн 2500 машины зогсоол, жолооч нарын амрах, хооллох, хувцсаа угаалгах, эмчлүүлэх, машиндаа засвар, үйлчилгээ хийлгэх зэрэг бүх хэрэгцээт үйлчилгээг цогцоор нь шийдэх үйлчилгээний төв байгуулагдаж байна.

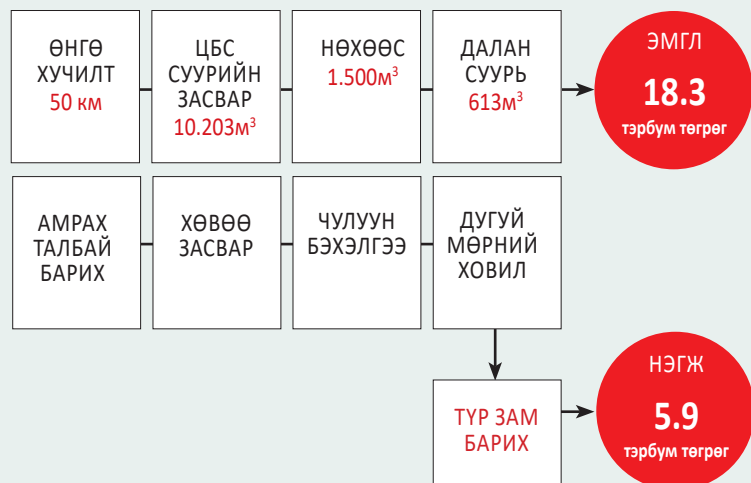
-Автозам тавьснаас хойш ойр орчмын хөрсний элэгдэл буурсан уу?

-Өмнө нь хулгайн тээвэр замын хажуугаар их явдаг байсан. Сүүлийн жилүүдэд хяналт сайжирснаар хулгайн тээвэр байхгүй болсон. ►

Экспорт эхний улиралд өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 60 хувиар бууржээ



## 2020 онд гүйцэтгэх зам засварын ажил



- ▶ Одоо уурхайгаас Цагаан хад руу ургын тээвэрлэлт зөвхөн хатуу хучилттай авто замаар явж байна. Харин богинын зарим тээвэр орон нутгийн шороон замаар явж байгаа. Ер нь хөрсний асуудал багассан. Замаас илүүтэй нүүрс буулгах, ачих явцад маш их тоосжилт үүсдэг нь гол асуудал болж байна. Нүүрс ачиж буулгах талбайг цементэн хучилттай, тоосжилт бага үүсгэхээр зохион байгуулах шаардлагатай.

Жишээ нь, Хятадад битүү талбайд, шөнийн цагаар нүүрс ачих буулгах зэрэг зохицуулалтыг хийдэг. Ачиж, буулгах явцад байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг харгалзан задгай тэвшээр нүүрс тээвэрлэх явдалд тодорхой зохицуулалт хийх шаардлагатай нь анзаарагддаг.

Одоогийн байдлаар Гашуунсухайт чиглэлд 2000 гаруй чингэлэгтэй машин нүүрс тээвэрлэж байна. Энэ бол ложистикийн дараачийн дэвшилтэт алхам юм. Учир нь чингэлэгтэй нүүрсийг шилжүүлэн ачсанаар нүүрсний жингийн хорогдол, чанарт гарах сөрөг нөлөөлөл багасна гэсэг үг.

- “Тавантолгой-Гашуунсухайт” чиглэлийн төмөр замын бүтээн байгуулалттай холбоотой авто замаар хийх тээвэр буурах вий гэсэн болгоомжлол байна. Цаашид автозамаар хийх нүүрсний тээвэр ямар төлөвтэй байх бол?

- Өнгөрсөн хугацаанд Монгол Улсын нүүрсний экспорт харьцангуй өсөлттэй байсан. Гэвч хэчнээн эрэлт байсан ч боомтын хүчин чадлаас экспортын хэмжээ шууд хамаарна. Гашуунсухайт боомтоор өдөрт хамгийн ихдээ 1500-1600 машин нүүрс экспортолсон байна.

Харин 2019 онд тус боомтын өргөтгөлийн ажлыг Монгол Улсын Засгийн газраас эхлүүлсэн нь экспортод эерэг нөлөөлөл үзүүлэх болов уу. Хэдийгээр дэд бүтцийн олон төсөл хэрэгжиж байгаа ч системээр нь хараад боомтын хүчин чадал, технологийг сайжруулж, тоог нэмэгдүүлбэл авто замаар дамжих экспорт тогтвортой байх боломжтой.

Мөн одоогийн байдлаар Тавантолгойн бүлэг ордын экспортод чиглэсэн Цагаандэл-Уулын боомт хүрэх 270 км автозам, Ханги мандалын боомт хүрэх 435 км автозам, Гашуунсухайт боомт хүртэлх 250 км замын төслүүд төр-хувийн хэвшлийн түншлэлийн хүрээнд хэрэгжихээр болоод байна. Ингэснээр Өвөр Монголын ӨЗО-ы Баян-Нуур, Алшаа, Бугат аймгуудад ахиу хэмжээний нүүрс экспортлох боломж бүрдэнэ. Тэр хэрээр автозамаар хийх тээвэр нэмэгдэх хандлагатай байна. ■



## Метан

# Д.Амар: Энэ зуун бол метан хийн эрин үе юм

*“Эрдэнэс Метан” ХХК-ийн гүйцэтгэх захирал Д.Амартай Тавантолгойн нүүрсний давхаргын метан хийн төслийн талаар ярилцлаа.*

**-Нүүрсний давхаргын метан хийн төслийн ач холбогдол юу вэ?**

-Метан хий нь эрчим хүчний цэвэр эх үүсвэр болдог тул энэхүү төслийг хэрэгжүүлснээр Улаанбаатар хотын агаарын бохирдол болон утааг бууруулах урт хугацааны шийдэл болно. Мөн үндэсний аж үйлдвэрийн салбарыг ялангуяа, хийн аж үйлдвэрийн шилдэг туршлага, технологийг нутагшуулах, түүнийг дагасан дэд бүтцийг бүтээн байгуулах, үндэсний мэргэжилтнийг бэлтгэх, ажлын байр нэмэгдүүлэхэд ихээхэн ач холбогдолтой. Ингэснээр хийн аж үйлдвэр нь манай улсын эдийн засгийн бас нэгэн тулгуур багана болно.

**-Төслийн ажил хэзээнээс эхэлсэн бэ?**

-Тавантолгойн нүүрсний бүлэг ордоос метан хий олборлохтой холбоотой зарим ажлыг 2014-2016 онд хийж байсан. Гэхдээ 2017 оны хоёрдугаар сард “Эрдэнэс Метан” ХХК АМГТГ-тай нүүрсний давхаргын метан хийн Эрлийн ажил гүйцэтгэх гэрээ байгуулсан. Миний бие “Эрдэнэс Метан” ХХК-ийн захирлаар 2018 онд томилогдож ирээд компанийн үйл ажиллагааг санхүүжүүлэх боломжуудыг эрэлхийлж, энэ чиглэлээр өнгөрсөн хугацаанд тодорхой ажлууд хийсэн. Уул уурхайн аливаа төслийн эрэл, хайгуулын үе шат нь асар өндөр эрсдэлтэй байдаг. Тиймээс эдийн засгийн хүндрэлтэй цаг үед ТЭЗҮ боловсруулаагүй төсөлд улсын төсвөөс ч хөрөнгө оруулалт хийдэггүй. Иймд улсын төсвийн бус хөрөнгийн эх үүсвэрээс санхүүжилт татаж, метан хийн төслийг цаашид хэрэгжүүлэх бэлтгэл ажлыг хангах үүднээс нүүрсний давхаргын метан хийн төслийн хөрөнгө оруулагчийг сонгох нээлттэй сонгон шалгаруулалт зарлаж, уг шалгаруулалтад Австрали улсын хөрөнгө оруулалттай “Жэйд Метан” ХХК шалгарсан.

**-“Жэйд Метан”-тай байгуулсан гэрээний**



**дагуу хэдий хэмжээний хөрөнгө оруулалтыг эрлийн ажилд зарцуулсан бэ?**

-Анх АМГТГ-г өгсөн төлөвлөгөөний дагуу эрлийн ажилд 800 мянган ам.доллар зарцуулах байсан ч бидний зүгээс эрлийн гэрээгээр хүлээсэн үүргээ биелүүлэхэд 1.1 сая ам.доллар буюу одоогийн ханшаар 3.1 тэрбум төгрөг зарцуулсан.

**-Эрлийн ажлын үр дүн юу байсан бэ?**

-Эрлийн шатанд метан хийн чанар, нүүрсний давхаргуудыг тодорхойлохтой холбоотой олон ажил хийдэг. Тавантолгойн бүлэг ордод нүүрсний давхаргын метан хийн эрлийн ажлыг гүйцэтгэхдээ нийт 5207 тууш метр буюу 500-900 метр гүн бүхий найман цооног өрөмдөж, 618 ширхэг дээжид метан хийн шинжилгээ, 853 дээжид нүүрсний чанарын шинжилгээ хийж, таамаг нөөцийг тодорхойлсон. Чанарын хувьд метан хийн агууламж 97-98 хувьтай байна.

**-Одоо метан хийн төсөл ямар шатанд явж байгаа вэ?**

-Нүүрсний давхаргын метан хийг эрж хайх, олборлох ажил Монгол Улсын Газрын тосны тухай хуулиар зохицуулагддаг. Газрын тосны тухай

- ▶ болон Ашигт малтмалын тухай хууль нь татвар, санхүүгийн хувьд хоёр өөр зарчимд тулгуурладаг. Нүүрсний давхаргын метан хийн эрлийн ажлыг Эрлийн гэрээгээр, харин хайгуул болон олборлолт нь Бүтээгдэхүүн хуваах гэрээгээр зохицуулагддаг онцлогтой.

Бид Метан хийн “Эрлийн ажил гүйцэтгэх гэрээ”-нд заасан ажлуудыг бүрэн хийж гүйцэтгэн, үр дүнгийн тайлангаа 2019 оны аравдугаар сард АМГТГ-ын Газрын тос, уламжлалт бус газрын тосны эрэл, хайгуул, ашиглалтын Техникийн Зөвлөлийн хуралдаанаар хэлэлцүүлж, хүлээлгэн өгсөн. Ингэснээр “Эрдэнэс Метан” ХХК-ийн хувьд Эрлийн гэрээний үүргээ бүрэн биелүүлж, цаашид БХГ байгуулах нөхцөлийг хөрөнгө оруулагчийн зүгээс бүрдүүлж өгсөн юм. Улмаар Засгийн газрын 143 дугаар тогтоолоор эрх олгосны дагуу энэ оны тавдугаар сард АМГТГ-тай БХГ байгуулсан. Одоо БХГ-ний хүрээнд хайгуулын ажил хийж гүйцэтгэн нөөцөө тогтоож, ТЭЗҮ-ээ боловсруулна. Метан хийн хайгуулын үе шат буюу нарийвчилсан өрөмдлөгийн үед метан хий гараад ирвэл бид шууд олборлох шаардлагатай болно.

Одоо бид төслийн дараагийн шат буюу хайгуулын ажлаа эхлүүлэхээр бэлтгэл ажилдаа ороод байна. Гэхдээ юуны өмнө хөрөнгө оруулагчтай байгуулсан хөрөнгө оруулалтын гэрээний дагуу хамтарсан компанид БХГ-ний эрх, үүргээ шилжүүлэх ажлыг Засгийн газраар шийдүүлэхээр ид ажиллаж байна.

**-“Жэйд Метан” компанийн талаар мэдээлэл өгнө үү. Төслийг цааш амжилттай явуулах санхүүгийн чадавх хэр зэрэг баталгаатай вэ?**

- “Жэйд Метан” бол метан хийн төдийгүй уул уурхайн бусад төсөл дээр санхүүжилт босгох дээд зэргийн туршлагатай. Ашигт малтмалын эрэл хайгуул нь уул уурхайн салбарт хамгийн том эрсдэлтэй ажил. Ямар ч том хөрөнгө оруулагч үүнийг санхүүжилтээр хангахыг хүсдэггүй. Тиймээс олон улсад тухайн хөрөнгө оруулалтыг хөрөнгийн биржээр дамжуулан босгодог нь сонгодог жишиг болж тогтсон. Хөрөнгө оруулагч “Жэйд Метан” энэ тал дээр олон жилийн туршлагатай бөгөөд АМГТГ-ын Ажлын хэсэг нь хөрөнгө оруулагч талын мэргэжлийн болон санхүүгийн чадавх зэргийг судлан, хянаж үзсэн.

**-Танай төслийн үе шат ямар хугацаанд үргэлжлэх вэ?**

-2017-2019 он бол төслийн геологийн болон санхүүгийн эрсдэлтэй үе байсан. Өнгөрсөн хоёр жилийн хугацаанд нүүрсний давхаргын метан хийн төслийг санхүүжүүлэх хөрөнгө оруулагчийг олох, харилцан ойлголцох, улмаар төслийн санхүүжилтийн гэрээ байгуулах гээд нэлээд их ажил хийгдсэн. Цаашид нарийвчилсан өрөмдлөг, метан хийн хэмжилт, үйлдвэрлэлийн технологи туршилтын ажлууд хийж, метан хийн нөөц тогтоон ТЭЗҮ боловсруулах ажлууд 2021-2023 онд хэрэгжинэ. Улмаар 2023 оны сүүлийн хагасаас бүтээн байгуулалтын ажлыг эхлүүлж, төсөл маань 2025 оноос орлого олж эхэлнэ гэж найдаж байна.

**-Төслийн эрсдэлтэй тал нь юу вэ?**

-Метан хийн нөөцөө нарийвчлан тогтоогоогүй байна. Эрлийн ажил хийсэн талбайн хэмжээнд метан хийн нөөц 2.3 тэрбум шоо метр буюу Тавантолгойн нийт ордын хэмжээнд нөөц 8-10 тэрбум шоо метр байна гэж урьдчилан тооцсон. Энэ нь таамаг нөөцийн хэмжээнээс даруй 5-6 дахин буурсан үзүүлэлт юм.

Бас техник технологийн шийдэл, эдийн засгийн үр ашиг зэрэг нь одоогоор тодорхойгүй байна, тодруулбал төслийн ТЭЗҮ нь боловсруулагдаагүй байна. ТЭЗҮ-ээр тогтоосон нөөцийн хэмжээнээс шалтгаалж Улаанбаатар хотын иргэдийн цахилгаан дулааны асуудлыг шийдэх үү, эсвэл орон нутгийн хэрэгцээг хангах уу гэх мэт дараа дараагийн олон асуудал шийдэгдэнэ.

**-Монголд ашиглаж байгаа нүүрсний орд олон байдаг. Тэдгээр ордоос метан хий олборлох боломжтой нь хэр зэрэг түгээмэл вэ?**

-Ордын насжилтаас хамаарна. Пермийн үед бүрэлдсэн нүүрсний давхаргын метан хий илүү сайн чанартай. Манай орны хүрэн нүүрсний ордын ихэнх нь насжилт залуухан тул метан хийн агууламж нь Тавантолгойн метан хий шиг 98 хувь гарахгүй байх.

Өнгөрсөн ХХ зуун бол дэлхий дахинд нефть хийн төлөөх үе байсан бол одоо метан хийн эрин үе эхлээд байна. Метан хий бол шинэ зууны геополитикийн нэг хэрэгсэл. Метан хийн нөөцтэй орныг БНХАУ, Австрали тэргүүлж араас нь Канад, АНУ бичигддэг. Тиймээс Монгол Улс маань хэрэгцээгээ хангах багахан ч гэсэн хийтэй байх нь бидний амьдралд хэрэгтэй шүү дээ. Өөрөөр хэлбэл, манай улс метан хийн ордуудаа эдийн засгийн эргэлтэд оруулбал ашигтай цаг үе ирээд байна. ■

## Цөмийн эрчим хүч

# Д.Далайжаргал: Хайгуулын үйл ажиллагаанд хөрөнгө оруулалт татаж, хамтран ажиллах боломжтой

*“Мон-Атом” ХХК-ийн Гүйцэтгэх захирал Д.Далайжаргалтай компанийн үйл ажиллагаа болон хамтарсан төслүүдийнх нь талаар ярилцлаа.*

**-Та компанийнхаа талаар товч танилцуулна уу?**

- “Мон-Атом” компани Монгол Улсын Засгийн газрын 2009 оны 45 дугаар тогтоолоор үүсгэн байгуулагдсан. Бид уран болон бусад төрлийн цацраг идэвхт ашигт малтмалын геологи хайгуул, олборлолтын үйл ажиллагаанд дангаар болон бусад хуулийн этгээдтэй хамтран оролцох, төрийн төлөөллийг зохих хууль тогтоомжийн дагуу хэрэгжүүлэх чиг үүрэгтэй ажилладаг.

Мөн Засгийн газрын 2019 оны нэгдүгээр сарын 9-ний өдрийн 04-р тогтоолоор “Мон-Атом” ХХК-ийн нийт хувьцааг “Эрдэнэс монгол” ХХК-д шилжүүлснээр тус компанийн охин компани хэлбэрээр үйл ажиллагаа явуулж байна.

**- Цөмийн эрчим хүч, шар нунтаг гэх мэт сэдвээр манай иргэдийн мэдлэг сул байгаагаас шалтгаалж, эсэргүүцэх чиг хандлага давамгайл байх шиг санагддаг. Танай компани иргэдэд зөв мэдээлэл түгээхэд хэрхэн анхаарч ажиллаж байна вэ?**

-Олон нийт сөрөг хандлагатай байгаа гэдэгтэй санал нэг байна. Энэ нь асуудлыг зөвөөр тайлбарлахгүй, үнэн зөв мэдээллийг нийтэд хүргэхгүй байгаатай холбоотой юм. Уран болалтнаас 400 дахин, мөнгөнөөс 20 дахин их тархалттай, далай тэнгис, хөрс, газар доорх ус, нүүрс зэрэгт түгээмэл байдаг өргөн тархацтай металл. Харин шар нунтаг бол ураныг байгаль дээрх бусад хольцоос нь салгасан нэгэн төрлийн ашигт малтмалын баяжмал юм. Энэ нь цөмийн түлш шиг цацраг гаргахгүй бөгөөд байгальд оршиж буй урантай адилхан гэж ойлгож болно. Өөрөөр хэлбэл, шар нунтаг нь цацрагийн хувьд гаж нөлөө үзүүлэхгүй, хамгийн тогтвортой бөгөөд ураны хамгийн аюулгүй хэлбэр нь гэж мэргэжилтнүүд үздэг.

Манай компани 2018 онд “Бадрах-энержи”



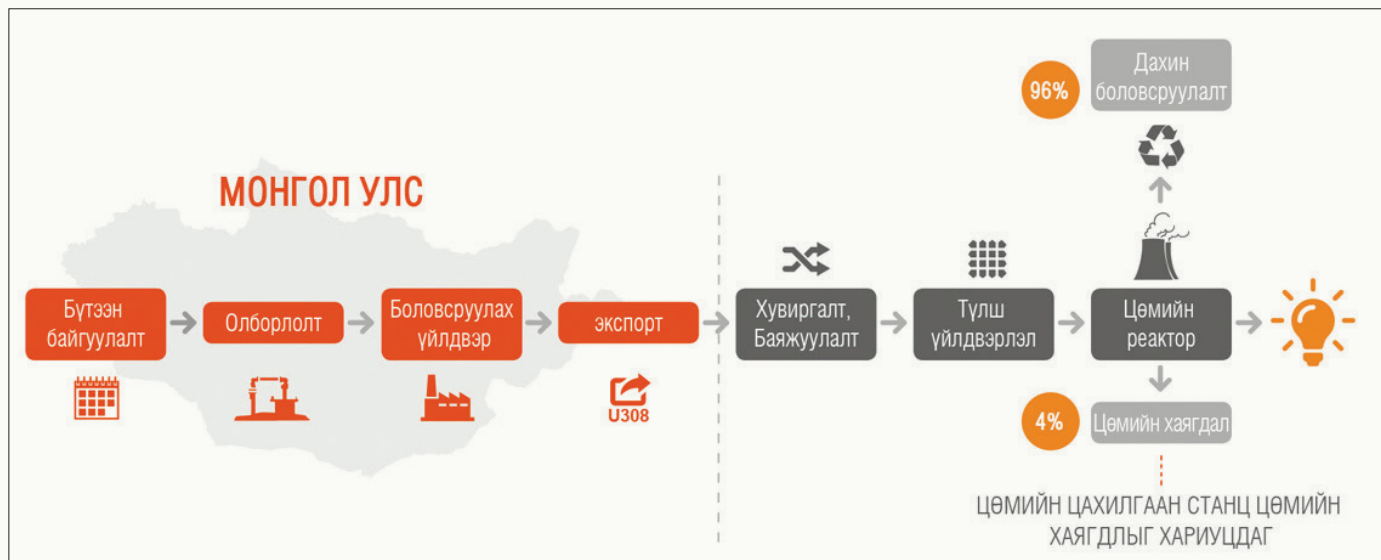
ХХК үйл ажиллагаа явуулдаг Дорноговь аймгийн төр, захиргааны бүх байгууллагын холбогдох албан тушаалтныг оролцуулсан зөвлөгөөн зохион байгуулсан. Зөвлөгөөний зорилго нь тус уурхайд технологийн туршилт эхлэхтэй холбоотойгоор төслийн хяналт, удирдлага, тулгамдаж буй асуудлын талаар мэдээлэл өгч, санал солилцох байлаа. 2019 онд цацраг идэвхт ашигт малтмалын хайгуулын болон ашиглалтын тусгай зөвшөөрөлтэй аймгуудын мэргэжлийн хяналтын байцаагч нарт зориулсан сургалт зохион байгуулсан.

Цаашид ч тодорхой төлөвлөгөөний дагуу зорилтот бүлгүүдэд чиглэсэн зохих мэдээлэл сурталчилгааны ажлыг байнга хийнэ.

**-Дорноговь аймгийн Улаанбадрах сумын нутагт ураны хайгуулын улмаас байгаль орчин, хөрс, ундны ус бохирдож, хүн, мал, амьтан хордож буй талаар мэдээлэл гарч байсан. Энэ талаар та ямар тайлбар хэлэх вэ?**

-Энэ байдалд үнэлэлт, дүгнэлт өгөх, бодит байдлыг тогтоох зорилгоор Ерөнхий сайд Н.Алтанхуягийн захирамжаар 2013 онд 104 хүний бүрэлдэхүүнтэй ажлын хэсэг, 2019 онд Мал эмнэлгийн ерөнхий газрын ажлын хэсэг, Засгийн газрын хэрэг эрхлэх газрын дарга Л.Оюун-Эрдэнэ





► сайдын тушаалаар энэ оны тавдугаар сард ажлын хэсэг гарч тус суманд ажилласан.

Эл гурван ажлын хэсэг Дорноговь аймгийн Улаанбадрах сумын нутаг дахь Зөөвч овоо, Дулаан уулын ордын байрлах бүс нутагт ураны хайгуул болон хагас үйлдвэрлэлийн туршилтын олборлолтын үйл ажиллагаатай холбоотойгоор хүн, малын эрүүл мэндэд сөргөөр нөлөөлөх өвчин эмгэг гараагүйг тогтоосон.

Хүмүүсийн их сонссон жишээний талаар энэ ташрамд тайлбар хэлье гэж бодож байна. Малчин Энхбатын малаас найман хөлтэй ишиг гарсан нь тус төслийн талбайгаас 50 км зайтай буюу нөлөөлөлд өртөх боломжгүй бөгөөд Мал эмнэлэг, ариун цэврийн төв лабораторийн шинжилгээгээр маеда-весна гэх малын өвчнөөр өвчилснийг тогтоосон. Мөн Сайншанд сумын малчин Д.Норсүрэнгийн нэг үхэр, нэг хонь нь уранд хордоогүй, малын боом, цусан халдварт өвчнөөр хорогдсоныг тогтоосны зэрэгцээ малаа боом өвчнөөр өвчилсөн үед шүлхий өвчний вакцин тариулсан байсныг ажлын хэсэг тогтоосон юм. Өөрөөр хэлбэл, зарим төрийн бус байгууллага олон нийтийг төөрөгдүүлсэн худал мэдээлэл түгээж байсан.

**–“Мон-атом” компани хэдэн лиценз эзэмшиж байна вэ? Хэдэн төсөл дээр ажиллаж байгаа вэ?**

–“Мон-Атом” ХХК өөрийн нэр дээр уран болон бусад төрлийн цацраг идэвхт ашигт малтмалын хайгуулын болон ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл эзэмшдэггүй.

Харин бид ураны хэтийн төлөв бүхий талбайн судалгаа хийж байна. Энэ ажлын хүрээнд цаашид тусгай зөвшөөрөл авч, хайгуулын үйл ажиллагаанд хөрөнгө оруулалт татаж хамтран ажиллах боломжтой гэж харж байгаа.

“Мон-Атом” ХХК Францын “Орано” групп, Хятадын “Си Эн Эн Си” корпорац, ОХУ-ын “Росатом” корпорац, Чехийн “Ураниум индустри” ХК-тай хамтран ажилладаг. Эдгээрээс Монгол-Францын хамтарсан “Бадрах энерги” ХХК Дорноговь аймагт гурав, Монгол-Чехийн хамтарсан “Турвансайхан” ХХК Дундговь, Сүхбаатар аймагт ашиглалтын дөрвөн тусгай зөвшөөрөл эзэмшдэг.

Цөмийн энергийн тухай хуулийн тавдугаар зүйлийн 3-т заасны дагуу манай компани “Бадрах энерги” ХХК-ийн 34 хувь, “Турвансайхан” ХХК-ийн 15 хувийн хувьцааг тус тус эзэмшин ажиллаж байна.

**–Цөмийн эрчим хүч бол ихээхэн зохицуулалт, дүрэм журам шаардах салбар. Манай улсад энэ талын хууль эрх зүйн орчин ямар байна вэ?**

–Цацраг идэвхт ашигт малтмалын хайгуул, тэр дундаа олборлолт, ашиглалтын салбар нь Олон улсын атомын энергийн агентлагийн хяналтад байдаг онцгой салбар юм.

Төрөөс цөмийн энерги болон цацраг идэвхт ашигт малтмалын салбарт баримтлах бодлогыг 2009 онд баталсан. Энэ бодлогын хүрээнд ураны олборлолтын салбарт дэлхийд тэргүүлэх туршлага хуримтлуулсан, санхүүгийн хувьд бүрэн бие даасан, ►

▶ манай орноос олборлосон бүтээгдэхүүнийг олон улсын зах зээлд борлуулж чадах зэрэг нэлээд өндөр хэмжээний стратегийн хөрөнгө оруулагчтай хамтран ажиллахаар заасан байдаг.

Энэ салбарт төрийн төлөөллийг зохих хуулийн дагуу хэрэгжүүлэх үүрэгтэй компанийн хувьд өнөөгийн зарим хууль хоорондоо зөрчилтэй, зарим үйл ажиллагааны зохицуулалт нь төрийн хүнд суртал бий болгодог зэрэг сул тал ажиглагдаж байгаа. Иймд эдгээрийг засаж сайжруулах шаардлагатай юм. Хууль эрх зүйн орчин тааруу, зохицуулалт бүрхэг байх нь эргээд гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулагч болон дотоодын төрийн өмчийн компанийн хувьд ч ажил явуулахад хүндрэл бэрхшээл дагуулах нь цөөнгүй байна.

**“Бадрах энерги ХХК”-ийн үйл ажиллагаа ямар явцтай байгаа вэ?**

-Өнөөдрийн байдлаар тус компани технологийн туршилт хийхээр бэлтгэл ажлаа хангаад байна. “Бадрах энерги” ХХК-ийн 66 хувийн хувьцааг эзэмшигч “Орано” групп нь цацраг идэвхт ашигт малтмалын хайгуул, ашиглалтын салбарт дэлхийд тэргүүлэх Франц улсын төрийн өмчит компани юм. Монгол Улсад 1997 оноос хойш цацраг идэвхт ашигт малтмалын хайгуулын үйл ажиллагаа хийж байгаа. Зөвч овоогийн ордын нөөцийг УУХҮЯ-ны Эрдэс баялгийн мэргэжлийн зөвлөлийн хурлаар 2020 оны нэгдүгээр сард хэлэлцэж, ордын нөөцийг 93.0 мянган тонн гэж баталсан.

Зөвч овоо төслийг ойрын хугацаанд эдийн засгийн эргэлтэд оруулах, үндсэн параметруудийг тодорхойлох, техник, эдийн засгийн бодит тооцооллыг гаргах зорилгоор туршилтын үйлдвэрлэлийг холбогдох хуулийн дагуу бүх зөвшөөрлөө авч, энэ оны гуравдугаар сард багтаан эхлүүлэхээр төлөвлөсөн боловч цар тахалтай холбоотойгоор тодорхойгүй хугацаагаар хойшлогдсоор өнөөдрийг хүрээд байна.

**-Манай улсад ашиглах боломжтой хэдэн орд байдаг вэ? Цөмийн эрчим хүчний салбарын ирээдүйн төлвийг та хэрхэн харж байна вэ?**

-Ашиглах боломжтой ураны ордын тоо нь тухайн орд газрыг ашиглах арга, ТЭЗҮ болон дэлхийн

зах зээл дээрх ураны үнээс шууд хамааралтай. Өнөөдрийн байдлаар Монгол Улсын эрдэс баялгийн санд бүртгэлтэй ураны 13 орд газар байна. Үүнээс Дорнод аймаг дахь Мардайн ордыг 1989-95 оны хооронд олборлож байсан түүхтэй.

Дэлхийн зах зээлд ураны үнэ нэг фунт нь 30.5 ам.доллар байна. Энэ нь 2007 онд 137 ам.доллар хүрч байсантай харьцуулахад бараг тав дахин бага үнэ. Гэсэн хэдий ч байгаль орчинд хамгийн бага сөрөг нөлөө үзүүлэх газрын доор уусган олборлох арга нэвтэрснээр ураны орд газрууд эргэлтэд орох боломж өссөн.

Цөмийн цахилгаан станц барих асуудлаар албан болон албан бус байдлаар мэргэжлийн хүмүүсийн дунд яригддаг асуудал. Энэ асуудлаар ОУАЭА-т хандаж байсан тохиолдол бий.

Цөмийн цахилгаан станц барьж эрчим хүч үйлдвэрлэх асуудлыг ярихаас өмнө бид санхүү, эдийн засгийн нөөц бололцоогоо сайтар тооцож, байгаль орчны нөлөөллийн судалгааг хийж гүйцэтгэх нь чухал болов уу. Үүнээс гадна ТЭЗҮ-г нарийвчлан боловсруулж, хэрвээ эцсийн хариу



ашигтай гарсан тохиолдолд ОУАЭА-тай хамтран ажиллаж, анх удаа цөмийн цахилгаан станц барихаар шийдвэрлэсэн улс орнуудад зориулсан гарын авлагынх нь дагуу бэлтгэл ажлуудыг сайтар хийх нь зайлшгүй. Ер нь бидэнд дотооддоо хийж гүйцэтгэх, бэлтгэх, шийдвэрлэвэл зохих асуудал их байна. ■

## Кокс, ган төмөрлөг

# Ц.Батболд: Кокс, ган төмөрлөгийн үйлдвэрийн бүтээн байгуулалт 2025 онд дуусна



*“Эрдэнэс Стийл” ХХК-ийн захирал Ц.Батболдтой тус компанийн хариуцаж ажиллаж буй кокс, ган төмөрлөгийн цогцолбор үйлдвэрийн талаар ярилцлаа.*

**-Та манай уншигчдад кокс, ган төмөрлөгийн цогцолбор үйлдвэрийн төслийн талаар тодорхой ойлголт өгнө үү?**

-“Эрдэнэс Стийл” ХХК жилд 500,000 тонн металлургийн кокс, 300,000 тонн ган бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх хүчин чадалтай кокс, ган төмөрлөгийн цогцолбор үйлдвэр байгуулахаар ажиллаж байна. Үйлдвэрийн байршлын судалгаа хийгээд Говьсүмбэр аймгийг сонгох нь хамгийн оновчтой гэж үзсэн. Уг үйлдвэр ашиглалтад орсноор 1500 гаруй шууд ажлын байр бий болохын зэрэгцээ

дагавар олон жижиг, дунд үйлдвэр үүсэж хөгжих үндэс суурь тавигдах олон талын ач холбогдолтой юм.

Тус цогцолбор үйлдвэрийг барьж байгуулахаар 2015 оноос ажлын хэсэг байгуулагдаж, судалгаа шинжилгээ, эдийн засгийн үр ашгийн тооцоо, техник, технологийн ерөнхий үндэслэлийг боловсруулсан. Өдгөө тус үйлдвэрийг барьж байгуулах, хэрэгжүүлэх түвшинд хүрээд байна.

**-Цогцолбор үйлдвэр байгуулах ажлын явц ямар түвшинд явж байна вэ? Ойрын хугацаанд төслийн ажилд ямар ахиц гарав?**

-2015 оноос судалгаа шинжилгээний ажлыг эхлүүлж, 2017 оноос компанийн зохион байгуулалтад шилжин, улмаар судалгаа шинжилгээ, эдийн засгийн үр ашгийн тооцоо, техник, технологийн ерөнхий үндэслэлийг боловсруулсан бөгөөд 2019 онд УУХҮЯ-ны Эрдэс баялаг, мэргэжлийн зөвлөлийн хурлаар техник-эдийн засгийн үндэслэлийг хэлэлцүүлж батлуулсан. Өнөөдрийн байдлаар үйлдвэрийг барьж байгуулах ажлыг эхлүүлээд байна.

Төслийн ерөнхий гүйцэтгэгчийг сонгон шалгаруулах ажлын хүрээнд БНХАУ-ын Төрийн өмчит, Азийн Top-10 компанийн нэг “SinoSteel” компани цогцолбор үйлдвэрийн төслийн ерөнхий гүйцэтгэгчээр ажиллах сонирхлоо илэрхийлж, талууд харилцан ойлголцлын санамж бичиг байгуулсан. Уг ажлын дагуу техникийн уулзалтууд болон төслийн явцыг танилцуулах бизнес уулзалтууд болсон.

**-Аливаа том төслийг амжилттай хэрэгжүүлэхэд нөлөөлдөг гол хүчин зүйлийн нэг бол санхүүжилт. Тус төслийн санхүүжилтийн асуудлыг хэрхэн шийдвэрлэх вэ?**

-Төслийн нийт хөрөнгө оруулалт нь 320 сая орчим ам.доллар. Хөрөнгө оруулалтыг шийдвэрлэх зорилгоор Францын “Natisix”, “Credit Suisse” зэрэг хөрөнгө оруулагчтай уулзалт хийсэн. Уулзалтын дүнд хөрөнгө оруулагч нар цогцолбор



► үйлдвэрийн төсөлд хөрөнгө оруулах сонирхлоо илэрхийлж сонирхлын албан бичиг ирүүлсэн.

**-Үйлдвэрийн бүтээн байгуулалтын ажил хэзээ дуусах хүлээлттэй байна вэ? Төслийн бүтээн байгуулалтад тулгарч болзошгүй эрсдэл юу байж болох вэ?**

-Үйлдвэрийн бүтээн байгуулалтыг 2025 онд дуусгахаар төлөвлөн ажиллаж байна. Мэдээж хөрөнгө оруулалт, санхүүжилтийн асуудал, эрчим хүчний хангамж, бүтээн байгуулалтын ажлын явцад үүсэх төрөл бүрийн эрсдэл гарч ирж болно.

**-Кокс, ган төмөрлөгийн үйлдвэрийн бүтээгдэхүүнийг борлуулах зах зээлийн судалгаа хийгдсэн байх. Дотоодод нийлүүлэхээс гадна экспортод гаргах бүтээгдэхүүний хувь хэмжээний талаар мэдээлэл өгнө үү? Дотоодын болон БНХАУ-ын эрэлт хэрэгцээний хэдэн хувийг хангах вэ?**

-Төмөрлөгийн аж үйлдвэрийн салбарыг кластераар хөгжүүлэх шаардлага, хэрэгцээ, боломж, гарцын талаар тус салбарын судлаачид ярьдаг. Тэдний үзэж буйгаар барилгын бүх төрлийн цувимал ган бүтээгдэхүүн, төмөр хийц зэргийг дотооддоо бүрэн үйлдвэрлэх боломжтой. Мэдээж эхний шатанд дотоодын хэрэгцээг 100 хувь хангах бөгөөд цаашид экспортод гаргах зорилт тавин ажиллаж байна.

**-Та тус төслийн ач холбогдол, Монгол Улсын нийгэм, эдийн засагт оруулах хувь нэмрийг хэрхэн үнэлж дүгнэж байна вэ?**

-Төсөл амжилттай хэрэгжиж, цогцолбор үйлдвэр байгуулагдсанаар импортыг орлох бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх шинэ үйлдвэр Монгол Улсад бий болж, орон нутагт 1500 гаруй ажлын байр шинээр бий болох, орон нутгийн иргэдийн орлого нэмэгдэх, улсын төсөвт ихээхэн хэмжээний татвар хураамж төвлөрөх, орон нутгийн хөгжилд даацтай түлхэц болох зэрэг олон давуу талыг авчрахаас гадна кокс, хими, ган хайлах үйлдвэрийг дагаад олон жижиг, дунд үйлдвэр хөгжих үндэс суурь тавигдах юм.

Мөн Монгол орны коксжих нүүрсний үнэлэмж, түүний гүн боловсруулах дараагийн шатны шинэ үйлдвэр, бүтээгдэхүүн үүсэн бий болох нөхцөл бүрдэнэ. Бүс нутаг, Говьсүмбэр аймгийн хөгжилд ч тодорхой ахиц үзүүлнэ гэж төслийн өгөөжийг үнэлж байна.

**-Үйлдвэрт ашиглах түүхий эдийн нийлүүлэлтийг хэрхэн шийдэх талаар ТЭЗҮ-д юу гэж тусгасан байгаа вэ?**

-Төмөрлөгийн үйлдвэрийн үндсэн түүхий эд бол төмөр агуулсан хүдэр, төмрийн баяжмал, агломерат болон металлургийн зориулалттай кокс, шохойн чулуу, жонш зэрэг юм. Манай орны хувьд эдгээр түүхий эдийн олборлолт, бэлтгэн нийлүүлэлт нь сүүлийн жилүүдэд хурдацтай хөгжиж өсөн нэмэгдсээр байгаа. Манай төслийн түүхий эдийн хувьд коксжих нүүрсийг Тавантолгойн орд, төмрийн хүдрийг Хэнтий, Дорноговь аймгийн төмрийн хүдрийн ордууд, Сэлэнгэ аймгийн Баянгол ордуудаас нийлүүлэх боломжтой. Эдгээр орд нь дэд бүтэц, төмөр зам дагаж байрласан учир өртөг бууруулах боломжийг олгож байна.

Иймд энэ төрлийн бүтээгдэхүүний боловсруулалтыг цаашид ахиулан эцсийн бүтээгдэхүүн болох ган, кокс бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх нь улс орны ирээдүйн хөгжилд чухал нөлөө үзүүлэх юм.

**-“Эрдэнэс стийл” компани хүний нөөцийн ямар бодлого баримтлан ажиллаж байна вэ? Үйлдвэр ашиглалтад орсны дараа ажиллах боловсон хүчнийг бэлтгэж эхэлсэн үү?**

-Үйлдвэр бүрэн ашиглалтад орсноор 1500 орчим шууд ажлын байр бий болох юм. Тиймээс мэргэжлийн боловсон хүчин зайлшгүй шаардлагатай бөгөөд мэргэжилтэн бэлтгэх үйл ажиллагааг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.

Үйлдвэр маань ган бүтээгдэхүүний үйлдвэр, коксын үйлдвэр гэсэн үндсэн хоёр хэсгээс бүрдэнэ. Мэдээж Монгол улсад энэ чиглэлийн мэргэжилтэн бэлтгэх МСҮТ одоогоор байхгүй ч тусгайлан хөтөлбөр боловсруулж ажиллах төлөвлөгөөтэй байна. Нарийн мэргэжлийн ажилтныг сургах, дадлагажуулах ажлын хүрээнд Говьсүмбэр аймгийн Хөдөлмөр халамжийн үйлчилгээний хэлтэс, Уул уурхайн жишиг сургууль-Политехник коллежтэй хамтран ажиллана.

Ташрамд дурдахад, орон нутгийн иргэдийг ажлын байраар түлхүү хангах бодлого баримтална. Ажиллах хүчийг бүрдүүлэхдээ орон нутгийн удирдлага, хөдөлмөр халамжийн байгууллагуудтай хамтран ажиллана гэж үзэж байна. ■

## Хөрөнгийн удирдлага

# Б.Ууганхүү: Хөрөнгө оруулалтын санг сонгодог утгаар нь хөгжүүлэх нь чухал



*“Эрдэнэс Ассет Менежмент ҮЦК” ХХК-ийн Гүйцэтгэх захирал Б.Ууганхүүтэй тус компанийн үйл ажиллагаа, хөрөнгө оруулалтын удирдлагын тухай ярилцлаа.*

**- Та компанийн үйл ажиллагааны тухай манай уншигчдад танилцуулна уу?**

“Эрдэнэс Монгол” ХХК-ийн алсын харааг “Хөрөнгийг удирдаж, хөгжлийг хөтөлнө” гэж тодорхойлсон байдаг. Өдгөө “Эрдэнэс Монгол” групп уул уурхай, эрчим хүч, дэд бүтэц зэрэг олон салбарт үйл ажиллагаа явуулдаг болсон тул хөрөнгийн удирдлагын үйл ажиллагаа явуулах үндсэн зорилгоо хэрэгжүүлэхийн тулд “Эрдэнэс Ассет Менежмент ҮЦК” тусгай мэргэжлийн компанийг 2016 онд байгуулсан юм.

Байгуулагдсан цагаасаа хойш төдийлөн идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулалгүй байсаар 2018 оноос идэвхтэй ажилласны үр дүнд холбогдох шаардлагуудыг хангаж, 2019 оны арваннэгдүгээр сард Санхүүгийн зохицуулах хорооноос хөрөнгө

оруулалтын үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрлөө авсан. Тэгэхлээр идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулж эхлээд удаагүй байгаа гэсэн үг.

**-Компанийн үйл ажиллагаа идэвхжсэн сүүлийн 10 сарын хугацаанд ямар төслүүд дээр гол анхаарлаа хандуулж ажилласан бэ?**

“Эрдэнэс Ассет Менежмент ҮЦК” ХХК хөрөнгийн зах зээл дээр байгаа үр ашигтай, эрсдэл багатай бүхий л салбарын төсөл, хөтөлбөрүүд, санхүүгийн хэрэгслүүдэд хөрөнгө оруулалтын чиглэлээр хамтарч ажиллахад анхаарлаа хандуулж байна. Мэдээж хэрэг бид “Эрдэнэс Монгол” нэгдлийн охин компаниудын хэмжээнд ТЭЗҮ нь батлагдсан, хөрөнгө оруулалт орж ирэхэд шууд хэрэгжих боломжтой, богино хугацаанд үр өгөөжөө өгөх төсөл, хөтөлбөрүүдэд төвлөрөн ажиллаж байгаа.

Хөрөнгө оруулагчид голдуу 2-3 жилийн хугацаанд үр ашгаа өгөх, хөрөнгө оруулалтаа нөхөж эхлэх төслүүдийг илүү сонирхдог.

Харин “Шивээ Энержи” цогцолбор төсөл 5280 МВт хүчин чадалтай цахилгаан станц байгуулж, Хятад руу экспортлох үндсэн зорилготой. Үүнээс гадна Шивээ-Овоогийн хүрэн нүүрсний уурхайг түшиглэн 200 МВт хүчин чадалтай станц барих төсөлд хөрөнгө оруулалт татах чиглэлд эрчимтэй ажиллаж байна.

Манай улсын нөхцөл, онцлогийг сайн мэддэгийн хувьд ихэвчлэн Хятадын компаниудтай хөрөнгө оруулалт татах асуудлаар харилцаж буй. Одоогоор Хятадын хоёр, Солонгосын нэг, АНУ-ын нэг компанитай хамтран ажиллах санамж бичиг байгуулаад байна.

**-Гадаад болон дотоодын хөрөнгө оруулалт татахад ямар бэрхшээл тулгарч байна вэ?**

Монгол Улсын санхүүгийн салбарын 90 гаруй хувь нь арилжааны банкууд дээр төвлөрч үлдсэн багахан хувийг хөрөнгийн зах зээл эзэлдэг. Иргэдийн хөрөнгийн зах зээлийн мэдлэг, мэдээлэл хангалтгүй байна. Энгийн харьцуулалт хийхэд АНУ-ын нийт өрхийн хөрөнгийн 70 орчим хувь нь хөрөнгийн зах зээл дээр эргэлдэж байдаг бол

► манайд энэ тоо 10 хүрэхгүй хувийг эзэлдэг.

Үүний дээр манай улсад хөрөнгө оруулалтын менежментийн чиглэлийн туршлагатай мэргэжилтэн, боловсон хүчин төдийлөн элбэг биш, харьцангуй залуу салбар бөгөөд зах зээл жижиг байгаа нь өөр нэг хүчин зүйл болдог. Мөн бидний ажиллаж буй төслүүдэд олон тэрбумын, цаашилбал их наяд төгрөгөөр хэмжигдэх хөрөнгө оруулалт шаардагддаг тул дотоодын зах зээл дээр ийм хэмжээний хөрөнгө босгох боломж тун бага байдаг.

**-Хөрөнгө оруулалтын сан үүсгэн байгуулах үйл явц ямар шатандаа явж байна вэ?**

-Монголд нийт 27 хөрөнгө оруулалтын менежментийн компани (ХОМК) байдгаас арав орчим нь хөрөнгө оруулалтын сан байгуулсан туршлагатай. Ингэхдээ зөвхөн хувийн хөрөнгө оруулалтын сан байгуулсан бөгөөд дийлэнх нь үл хөдлөх хөрөнгөд хөрөнгө оруулсан гэсэн тоон мэдээлэл бий. Тиймээс хөрөнгө оруулалтын сангийн сонгодог жишээ манайд байхгүй гэж болно.

Бидний хувьд дээр дурдсан төслүүдэд тулгуурлан хаалттай буюу хувийн хөрөнгө оруулалтын сан байгуулахаар зорин ажиллаж байна. Хуульд заасны дагуу хөрөнгө оруулагчид нь тодорхой болсон буюу хөрөнгө оруулалтын гэрээ байгуулсан нөхцөлд СЗХ тухайн санг бүртгэдэг. Бид одоогоор хөрөнгө оруулагчидтайгаа үндсэн зарчмуудаа хэлэлцэж тохиролцох үе шатандаа явж байна.

**- “Эрдэнэс Ассет Менежмент ҮЦК” ХХК бүс нутагтаа өрсөлдөх чадвартай хөрөнгө оруулалт, менежментийн компани болно гэсэн эрхэм зорилготой. Энэ зорилгодоо хүрэхийн тулд ямар бодлого, зарчим баримталж, хүний нөөцөө хэрхэн бэлтгэж байна вэ?**

-Бүс нутагтаа өрсөлдөх чадвартай болохын тулд юун түрүүнд Монголдоо хийж хэрэгжүүлэх олон ажил байна. Өмнө хэлсэнчлэн манайд энэ салбар харьцангуй залуу байна. Иймд, эхний ээлжинд дотооддоо энэ чиглэлийн мэргэжлийн боловсон хүчнийг бэлтгэх, олон улсын туршлагатай зөвлөхүүд, байгууллагуудтай хамтран салбараа чадавхжуулах зайлшгүй хэрэгцээ шаардлага байна. Үүний дараа олон нийтэд тухайн бизнесийнхээ онцлог болон зах зээлийн талаар таниулан сурталчлахад бодитой хувь нэмрээ оруулах ажлууд хийнэ гэж бодож

## Хөрөнгө оруулалт шаарлагатай төслүүд

| ТӨСЛИЙН НЭР                                                      | ШААРДЛАГАТАЙ САНХҮҮЖИЛТ                            | ТОВЧ ТАЙЛБАР                                                      |
|------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------|
| Овоот хяр<br>Хүрэн цав                                           | 80 сая ам.доллар                                   |                                                                   |
| Кокс, ган<br>төмөрлөгийн<br>үйлдвэрийн<br>цогцолбор              | 320 сая ам.доллар                                  | ТЭЗҮ батлагдсан,<br>Синостил корпорацитай<br>ЕРС гэрээ байгуулсан |
| Тавантолгойн<br>цахилгаан станц                                  | 1 тэрбум ам.доллар                                 | ТЭЗҮ батлагдсан, 300<br>МВт-ын дулааны<br>цахилгаан станц         |
| Багануур ХК-<br>ийн техникийн<br>шинэчлэл, уурхайн<br>өргөтгөл   | 178.5 сая ам.доллар                                | ТЭЗҮ боловсруулагдсан                                             |
| Эрдэс баялгийн<br>бирж                                           | 10 сая ам.доллар                                   | ТЭЗҮ боловсруулагдсан                                             |
| Шивээ-Овоо ХК-<br>ийн техникийн<br>шинэчлэл, уурхайн<br>өргөтгөл | 70 сая ам.доллар                                   | ТЭЗҮ боловсруулагдсан                                             |
| Асгатын мөнгөний<br>орд                                          | 127 сая ам.доллар                                  | ТЭЗҮ дахин<br>боловсруулна                                        |
| Алт цэвэршүүлэх<br>үйлдвэр                                       | 81.9 сая ам.доллар                                 | ТЭЗҮ боловсруулагдсан                                             |
| Нүүрсний давхаргын<br>метан хийн төсөл                           | Нэмэлт хайгуулын<br>үндсэн дээр<br>тодорхойлогдоно | ТЭЗҮ боловсруулах<br>шатандаа явж байгаа                          |

байна. Тэгж байж бүс нутгийн бизнесийн талаар ярих, ажиллах боломж бүрдэнэ шүү дээ.

Их хэмжээний хөрөнгө удирдаж буй, тэр тусмаа олон нийтийн хөрөнгө оруулсан компанийн үйл ажиллагаа нь нээлттэй, ойлгомжтой байх зарчим нэн тэргүүнд тавигдах ёстой тул ил тод байдлыг чухалчилж, гол чиглэлээ болгох юм. Дэлхийд энэ салбарт тэргүүлдэг Vanguard, Blackrock, Goldman Sachs зэрэг хөрөнгө оруулалтын компани энэ л зарчмыг баримталдаг. Тэдний хувьд ямар чиглэлд ажиллах нь бус, яаж ажиллах нь чухал байдаг. Өөрөөр хэлбэл, энэ төрлийн бизнес бол уламжлалт үйлдвэрлэл болон үйлчилгээний бизнесээс тэс өөр, мэдлэг, харилцаа, итгэлцэлд суурилсан бизнес юм. ■



Алт

# Б.Ачитсайхан: Үнэт металл цэвэршүүлэх үйлдвэр стратегийн өндөр ач холбогдолтой

*Алт цэвэршүүлэх үйлдвэр барих, ашиглалтад оруулах гэрээнд Монгол, Казахстаны тал өнгөрсөн онд гарын үсэг зурсан билээ. Эл үйлдвэр болон “Эрдэнэс алт ресурс” ХХК-ийн бусад үйл ажиллагааны талаар тус компанийн гүйцэтгэх захирал Б.Ачитсайхантай ярилцсан юм.*

**“Эрдэнэс алт ресурс” ХХК хэдэн онд, ямар зорилготой байгуулагдсан бэ?**

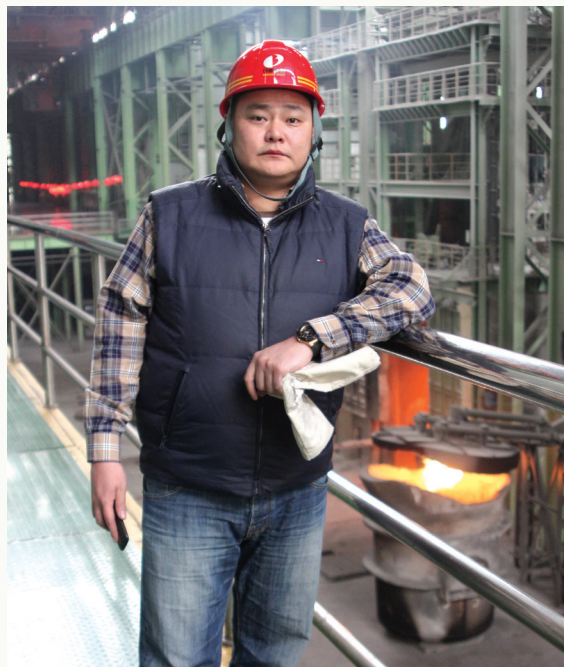
-Манай компани “Алт 2” хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг хангах, алтны олборлолт, баяжуулалт, цэвэршүүлэлтэд бүрэн хяналт тавих, хууль бус алтны экспортыг зогсоох, гадаад валютын улсын нөөцийг нэмэгдүүлэх, төгрөгийн ханшийг тогтворжуулахад түлхэц үзүүлэх зорилготой төрийн өмчит компани юм. 2018 оны гуравдугаар сард “Эрдэнэс Монгол” ХХК-ийн охин компани хэлбэрээр байгуулагдан ажиллаж байна.

**-Компани байгуулагдаад хоёр жил болжээ. Энэ хугацаанд ямар ажлууд хийж гүйцэтгээд байна вэ?**

Төслийг эдийн засгийн үр өгөөж гэхээсээ илүүтэйгээр стратегийн ямар өндөр ач холбогдолтой гэдгийг нь онцлох хэрэгтэй

-Монгол Улсад үндэсний Үнэт металл цэвэршүүлэх үйлдвэр байгуулах төсөл хэрэгжүүлэхэд нэн шаардлагатай үндсэн бэлтгэл ажлууд болох тусгай зөвшөөрөл, үйлдвэр барих газар, ТЭЗҮ, байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын нарийвчилсан үнэлгээ зэрэг холбогдох суурь судалгаануудыг өнгөрсөн хугацаанд хийж гүйцэтгэлээ.

Мөн улсын эдийн засагт хувь оруулах зорилготойгоор Баянхонгор аймгийн Шинэжинст, Баян-Өндөр сумын нутагт орших хайгуулын тусгай зөвшөөрлийг Монгол Улсын Засгийн газар, холбогдох төрийн захиргааны байгууллагын шийдвэрээр манай компанид олгосон. Одоогоор энэхүү талбайд нарийвчилсан хайгуулын ажлыг



яаралтай хийх, нөөцийг олон улсын стандартад нийцүүлэн тогтоохоор ажиллаж байна.

**-Казахстан улстай хамтарсан алт цэвэршүүлэх үйлдвэр барих төслийн ажил ямар явцтай байна вэ? Энэ төсөл эдийн засгийн хувьд хэр өгөөжтэй вэ?**

-Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрт Үнэт металл цэвэршүүлэх үйлдвэрийг 2023 оны гуравдугаар улиралд ашиглалтад оруулахаар тусгасан. Үйлдвэрийн хөрөнгө оруулалтыг шийдсэнээс хойш 12 сарын дотор бүрэн ашиглалтад орох ёстой боловч цар тахлын улмаас хөрөнгө оруулалтын асуудал тодорхойгүй хугацаагаар сунжрах хандлагатай болоод байна. Гэвч бид өмнө дурьдсан тусгай зөвшөөрөлд тулгуурлан өөрсдийн дотоод эх үүсвэрээр хөрөнгө оруулалтаа шийдвэрлэхээр ажиллаж байна.

Төслийг эдийн засгийн үр өгөөж гэхээсээ илүүтэйгээр стратегийн ямар өндөр ач холбогдолтой гэдгийг нь онцлох хэрэгтэй болов уу ►

► гэж бодож байна. Гадаадын сайн туршлагаас үзвэл жилд таваас дээш тонн үнэт металл цэвэршүүлдэг үйлдвэр ашигтай ажилладаг гэсэн тооцоо бий. Манай үйлдвэр жилд 75 тонн үнэт металл цэвэршүүлнэ. Салхитын орд ашиглалтад орсноор бид жилд 25-30 тонн мөнгө цэвэршүүлэх боломж бүрдэж байна. Мөн мөнгөний ордуудад цагаан алтны бүлгийн металл өндөр хувиар агуулагдах магадлал байдаг бөгөөд Монгол Улс түүхэндээ анх удаа цагаан алт цэвэршүүлэх гэж байна.

Төслийн хамгийн чухал стратегийн ач холбогдол нь үндэсний мөнгөн тэмдэгтийн тодорхой хувийг алтаар баталгаажуулах боломжийг нээж, эдийн засагт хүндрэл учруулдаг гадаад валютаас ирэх дарамтыг багасгаж буйд оршиж байгаа юм.

Мөн олон улсын стандартад нийцсэн өндөр технологийн дагуу 99.99 хувийн сорьцтой алтан гулдмай, бэлэг дурсгалын гулдмай, үрэл, гоёл чимэглэл, электрон техникийн бүтээгдэхүүний түүхий эд үйлдвэрдэх боломж нээгдэнэ.

**–“Эрдэнэс алт ресурс” компани Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт үнэт металл эрэх, хайх, боловсруулах зорилготой. Компанийн мэдэлд хайгуулын болон ашиглалтын хэдэн лиценз байна вэ? Алтны шороон ордуудын нөөц дуусах төлөвтэй байгаа учраас хайгуулын ажил хийгдэж байгаа юу?**

–Монгол Улсын Засгийн газрын 2020 оны зургадугаар сарын 1-ний өдрийн 212 тоот тогтоолоор ашигт малтмал эрэх, хайх эрх манай компанид олгосны дагуу Баянхонгор аймагт ашигт малтмалын хайгуулын дөрвөн тусгай зөвшөөрөл эзэмшиж байна.

Сүүлийн жилүүдэд “Алт-2” хөтөлбөрийг эрчимжүүлэх ажлын хүрээнд алтны шороон болон үндсэн ордын хайгуулын ажил нэмэгдэх байдал ажиглагдаж байна. Тухайлбал, энэ оны есдүгээр сарын 1-ний байдлаар алтны нөөцийн тайлан хэлэлцүүлж, нөөцийг хүлээн авсан тоо өссөн дүнтэй гарсан. Үндсэн болон шороон нийт 27 ордыг Эрдэс баялгийн мэргэжлийн зөвлөл хүлээн авсан тухай мэдээ байна.

Манай компанийн хувьд хайгуулын тусгай зөвшөөрлөөр авсан алтны үндсэн ордын талбайн нарийвчилсан хайгуулын ажил хийхээр төлөвлөлтийн шатандаа явж байна.

**–“Алт-2” хөтөлбөрийн хэрэгжилтэд танай компани ямар хувь нэмэр оруулж байна вэ?**

–“Алт-2” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх хүрээнд манай компани Үнэт металл цэвэршүүлэх үйлдвэр барих төслийг хэрэгжүүлж байгаа. Тус үйлдвэрийг түүхий эд бүтээгдэхүүнээр хангах, Монгол Улсын эрдэнэсийн санг нэмэгдүүлэх, “Алт-2” хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг хангах ажлын хүрээнд хайгуулын тусгай зөвшөөрлөөр авсан алтны үндсэн орддоо нарийвчилсан хайгуул хийж нөөц тогтоохоор төсөл, төсөв боловсруулан ажиллаж байна.

Талбайн нарийвчилсан хайгуулын ажлыг хийж нөөцийг тогтоон эдийн засгийн эргэлтэд оруулах, жишиг уул уурхайг хөгжүүлэх ажлыг төрийн өмчит компанийн хувьд үлгэрлэн явуулахаар ажиллаж байна.

**–“Эрдэнэс алт ресурс” компанийн боловсон хүчний чадвар, бодлого ямархуу түвшинд байна вэ?**

–Компанийн амжилтын үндэс нь ажилтнууд, чадварлаг хүний нөөц байдаг. Манай компани 2018 онд байгуулагдсан цомхон бүтэцтэй залуу компани. Ажилчдын маань ихэнх нь 30 орчим насны залуучууд, гадаад, дотоодын их, дээд сургуульд суралцаж, төр хувийн хэвшилд ажилласан туршлагатай чадварлаг хамт олон.

Алт цэвэршүүлэх үйлдвэрийн төсөл бол Монголдоо анхдагч нь. Тиймээс хамт олон маань мэдэхээ баталгаажуулах, мэдэхгүйгээ сурах гээд олон сорилтын дунд хөгжиж, суралцаж байгаа. Түүнчлэн шинэ ажилтнуудыгаа салбараа мэдэх, өөрийгөө хөгжүүлэхэд нь компанийн зүгээс түлхүү ач холбогдол өгч ажилладаг. Цаашид манай компанийн хөгжил өсөн тэлэхийн хэрээр зорилго, стратегидаа тулгуурлан ажилтнуудаа сурч хөгжих боломжоор хангахын зэрэгцээ өндөр бүтээмжтэй, шинийг санаачлагч, мэргэшсэн, чадварлаг баг хамт олныг бүрдүүлэхэд чиглэсэн хүний нөөцийн оновчтой систем нэвтрүүлэхээр зорин ажиллаж байна.

**–Компанийн хувьд геологи, хайгуулын ажлыг гүйцэтгэх ажлуудын санхүүгийн эх үүсвэрийг хэрхэн шийдвэрлэж байна вэ?**

–Геологи хайгуулын ажлын төсөл, төсвийг боловсруулаад толгой компани болох “Эрдэнэс Монгол” ХХК-д танилцуулан шийдвэрлүүлэхээр ажиллаж байна. Ер нь бол санхүүжилт хийх, хамтран ажиллах санал тавьсан компаниуд бий. Мөн манай төсөлд зээл олгох замаар санхүүжилт хийх санал тавьсан ч компани байгаа. ■

## Үнэт металл

# Т.Мөнхбаяр: Баялгийн сангийн гол орлого бүрдүүлэгчдийн нэг байна



*“Эрдэнэс Силвер Ресурс” ХХК-ийн Гүйцэтгэх захирал Т.Мөнхбаяртай ярилцлаа.*

**–“Эрдэнэс Силвер Ресурс” ХХК-ийн үйл ажиллагаа эхэлснээс хойш хэрэгжүүлсэн гол ажил, төслүүдийн талаар танилцуулна уу?**

– “Эрдэнэс Силвер Ресурс” ХХК-ийг 2019 оны зургаадугаар сард “Эрдэнэс Монгол” нэгдлийн охин компани, 100 хувь төрийн өмчит аж ахуйн нэгж байхаар үүсгэн байгуулсан. Төрөөс Салхитын мөнгө-алтны ордыг эдийн засгийн эргэлтэд оруулах, ашигт малтмалын олборлолтын үйл ажиллагааг эхлүүлэх зорилгоор тус ордын 2887 га ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн талбайг 2019 оны аравдугаар сард манай компанийн эзэмшилд шилжүүлсэн. Тус ордыг төрөөс болон төсвөөс ямар нэг санхүүгийн дэмжлэггүйгээр, өөрөө өөрийгөө санхүүжүүлэх схемээр ашиглаж эхлээд байна.

Бид 2020 оны эхээр “Иргэний тэтгэвэр барьцаалсан зээлийн төлбөрийг төрөөс нэг удаа төлөх тухай” хуулийг хэрэгжүүлэх чухал бөгөөд том даалгавар хүлээн авч, 233 мянган ахмадын нийт 1.2

их наяд төгрөгийн өрийг тэглэлээ. Ингэснээр төрөөс байгалийн баялгийг иргэдэд үе шаттайгаар, тэгш хүртээх зарчмыг хэрэгжүүлсэн жишиг болсон. Уул уурхайн баялгийг иргэдэд хуваарилсан өөр нэг сайн жишээ бол “Эрдэнэс Таван Толгой” ХК ногдол ашиг тараасан явдал. Энэ мэтчилэн цаашид төрөөс байгалийн баялгийн үр өгөөжийг иргэн бүртээ тэгш хуваарилах, улс орны хөгжлийн чанартай төслүүдэд хөрөнгө оруулан хөгжүүлэх чиглэлд бодит ажлууд хийнэ гэдэгт эргэлзэхгүй байна.

Салхитын ордыг эдийн засгийн эргэлтэд оруулах төслийн хүрээнд хийсэн бүтээн байгуулалт, сэргээн засварлалт, тогтвортой үйлдвэрлэл бол бидний харуулахыг зорьсон төслийн том хэсэг юм. Бэлэн уурхайг төр өөртөө авсан гэх буруу ойлголт иргэдийн дунд байдаг. Гэвч бодит байдал дээр бид бүх ажлыг тэгээс эхэлсэн. Учир нь уурхайн өмнөх эзэд хоорондоо муудалцсаны улмаас тоног төхөөрөмжөө эвдэж, тоносны дээр үйлдвэрийн шугам хоолой, худаг, усны бүхий л дэд бүтцийг ашиглах боломжгүй болгосон байсан. Тухайлбал, уулын ажил хийхдээ технологийн аргаар бус шууд сорчилж ухаад орхисон, уурхайн бүс нутгийн газар, зам талбай болон хаягдлын сан нь наад захын шаардлага хангаагүй байв.

Бид үйлдвэрийн 80-90 хувийг засварлан шинэчилсэн. Хоногт 25-30 тонн баяжмал үйлдвэрлэх хүчин чадалтай, чанарын шаардлагад нийцсэн Монголын анхны төрийн өмчит Мөнгөний баяжмал боловсруулах үйлдвэрийг ашиглалтад орууллаа. 150 хүнийг ажлын байраар хангахын зэрэгцээ тэдний амьдрах тав тухтай байр, аюулгүй ажиллагааны шаардлага хангасан оффисыг мөн барилаа. Энэ бол хувьд очоод эзэнгүйдэж, үнэгүйдсэн хөрөнгийг төр өөртөө авч, менежмент хийгээд, үйл ажиллагааг нь сайжруулж, үр өгөөжийг нь иргэддээ хүртээсэн сайн жишээ болсон.

Сэргээн засварласан үйлдвэр бүрэн хүчин чадлаараа ажилласан ч тэтгэврийн зээлийг тэглэх хэмжээний хөрөнгийг бүрдүүлэх боломжгүй. Тиймээс шинээр хоёр дахь баяжуулах үйлдвэрийн зураг төслийг мэргэжлийн байгууллагаар гаргуулж, ▶

Бэлэн уурхайг төр өөртөө авсан гэх буруу ойлголт иргэдийн дунд байдаг ч үнэн хэрэгтээ бид бүх ажлыг тэгээс эхэлсэн



► үйлдвэрийн шавыг тавьж, барилгын ажил одоо ид явж байна. Энэхүү үйлдвэр нь одоо ажиллаж буй үйлдвэрээс хоёр дахин илүү буюу жилд 600 мянган тонн хүдэр боловсруулах хүчин чадалтайгаараа онцлог юм.

**“Эрдэнэс Силвер Ресурс” ХХК 1.2 их наяд төгрөгийн тэтгэврийн зээлийн өр төлбөрийг таван жилийн хугацаанд төлөх даалгавартай байгаа. Тус ордын нөөц бололцоо хэр байгаа вэ, дээрх өр төлбөрийг хэрхэн төлж барагдуулах вэ?**

-Бид арилжааны банкуудад байсан тэтгэврийн зээлүүдийг бонд гаргах замаар бүрэн тэглэсэн. Бондын төлбөрийг 4-5 жилийн хугацаанд төлнө. Мөн зээл аваагүй ахмадуудад 2021 оны тавдугаар сард олгох нэг сая төгрөгийн ваучерийг (210 орчим тэрбум төгрөг) мөнгөжүүлэх ажлыг ирэх оны гол зорилгоо болгон ажиллаж байна.

Салхитын мөнгө-алтны ордыг эдийн засгийн эргэлтэд оруулж тэтгэврийн зээлийг тэглэнэ гэхэд ордын нөөцтэй холбоотой маргаан, ташаа мэдээлэл их гарсан. Энэ нь тус ордын өмнөх эзэмшигчдийн бүртгэлжүүлсэн нөөц ордын бодит нөөцийн хэмжээнээс бага байсантай холбоотой. Бид энэ зун нэмэлт хайгуул хийсний үр дүнд нөөц 50 хүртэлх хувиар өсөх боломжтой гэсэн урьдчилсан тооцоо гаргасан. Хайгуулын ажлын үр дүнгээ танилцуулж, АМГТГ-ын Эрдэс баялгийн мэргэжлийн зөвлөлөөр батлуулах, энэ ондоо багтааж нөөцийн хөдөлгөөний тайлан болон ТЭЗҮ-дээ өөрчлөлт оруулах бэлтгэл ажлаа хийж байна. Хайгуулыг манай тусгай зөвшөөрөлтэй 2887 га талбайн тодорхой нэг хэсэгт л хийсэн бөгөөд хайгуул хийгээгүй талбай үлдсэн гэдгийг онцлон хэлэх хэрэгтэй. Хайгуул хийх талбайн хэмжээ нэмэгдэхийн хэрээр нөөц нэмэгдэх боломжтой юм.

**-210 орчим тэрбум төгрөгийн эх үүсвэрийг бүрдүүлэх ажил хэр ахицтай байна вэ? Энэ мөнгийг цаг хугацаанд нь бүрдүүлэх боломжтой юу?**

-Манай компани байгуулагдаад 1.5 жил болж байна. Энэ богино хугацаанд төрөөс ямар нэг санхүүжилт авалгүйгээр үйл ажиллагаагаа жигдрүүлэх, эвдэрч гэмтсэн үйлдвэрийг засварлан шинэчилж, ашиглалтад оруулахын зэрэгцээ 210 тэрбум төгрөг бүрдүүлнэ гэдэг бол үнэхээр амаргүй даалгавар. Хятад, Европын хэд хэдэн компанитай холбогдож, хамтран ажиллах санал солилцсон. Тэдний ирүүлсэн саналыг компанийн удирдлага, ТУЗ-ийн гишүүдтэй зөвлөлдөж, хамгийн ашигтай нөхцөлөөр гэрээ хийх

## Баяжуулах үйлдвэрийн төлөвлөгөө

| ҮЗҮҮЛЭЛТ                  | ГҮЙЦЭТГЭЛ<br>2020 оны<br>5-7 сар | ТӨЛӨВЛӨГӨӨ |         |         |         |         |
|---------------------------|----------------------------------|------------|---------|---------|---------|---------|
|                           |                                  | 2020       | 2021    | 2022    | 2023    | 2024    |
| Хүдэр боловсруулалт, тонн | 32,000                           | 98,000     | 450,000 | 600,000 | 600,000 | 273,600 |
| Баяжмал гаргалт, тонн     | 532                              | 5479       | 25,095  | 33,541  | 33,542  | 15,299  |
| Цэвэр металл мөнгө, тонн  | 11                               | 100.3      | 257     | 193     | 164.4   | 70.9    |
| Цэвэр металл алт, кг      | 10                               | 123.6      | 267     | 182     | 218.5   | 83      |

хэлцлийг хийж байна. Санхүүжилт босгох ажлын явц 20 хувьтай байна. Энэ эрчээрээ явахад ирэх оны тавдугаар сар гэхэд 210 орчим тэрбум төгрөгийн эх үүсвэр бүрдүүлэх даалгаврыг хугацаанд нь биелүүлэх бүрэн боломжтой.

**-Танай компани өөр ямар төсөл дээр ажиллаж байна вэ?**

-Өмнөговь аймгийн Цогтцэций сумын нутаг дахь Овоот Хярын алтны ордын тусгай зөвшөөрлийг саяхан авч, одоогоор хайгуулын ажил эхлээд байна. Энэ оны эцэс эсвэл 2021 оны нэгдүгээр улиралд багтаан хайгуулын үр дүнд тогтоосон нөөцөө батлуулж, олборлолт, үйлдвэрлэлийг эхлүүлэхээр төлөвлөсөн.

**-Та “Эрдэнэс Силвер Ресурс” ХХК-ийн ирээдүйг хэрхэн харж байна вэ? Цаашид ямар зарчмаар ажиллах төлөвлөгөөтэй байна вэ?**

-Төрийн өмчит компаниуд чадварлаг боловсон хүчин бүрдүүлж, улсын төсөвт хувь нэмрээ оруулдаг, байгалийн баялгийг иргэн бүрт хүртээдэг байгаасай гэж би хүсдэг. Компани бүр ойрын ирээдүйд ханган нийлүүлэгчээс үйлдвэрлэгч, хагас боловсруулсан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэгчээс нэмүү өртөг шингэсэн эцсийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэгч болохыг зорих ёстой. Харин бид энэ чиглэлд бусдыгаа манлайлан, жишиг болж хамтран хөгжих зарчмаар ажиллана. Энэ бүхний цөм нь чадварлаг боловсон хүчин бөгөөд манай компанийн хувьд өндөр боловсрол эзэмшиж, салбартаа ажиллаж, туршлага хуримтлуулсан мэргэжилтнүүдээр багаа бүрдүүлж чадсан. Тиймдээ ч үүрэгт ажлуудыг богино хугацаанд гүйцэтгэсээр ирсэн.

Манай компанийн бодлого, үйл ажиллагаа цаашид улам өргөжиж, ирээдүйд бий болох Монгол Улсын Баялгийн сангийн орлогын багагүй хувийг бүрдүүлэгч томоохон төлөөлөл болно гэж боддог. ■

# Ш.Доржрагчаа: Хүрэн нүүрсийг эцсийн бүтээгдэхүүн болгож, экспортыг төрөлжүүлнэ



*Монголын говь олон “эрдэнэс” агуулдаг нь нэгэнт тодорхой болжээ. Тэдгээрээс одоогоор хамгийн том нь мэдээж “Оюу толгой”. Харин тус уурхайн дараа орох боломжтой нэгэн төсөл дуншиж буй нь Шивээ Энержи цогцолбор төсөл юм. Эл төслийн нэгжийн захирал Ш.Доржрагчаатай ярилцлаа.*

**-Шивээ энержи бол мега төсөл. Хөрөнгө оруулалтын хэмжээ нь бараг Оюу толгойтой дүйцнэ. Та эл том төслийн талаар манай уншигчдад тодорхой танилцуулна уу?**

-Монгол Улсын Ерөнхийлөгч Ц.Элбэгдорж БНХАУ-ын дарга Ши Жиньпиний урилгаар 2015 онд БНХАУ-д төрийн айлчлал хийсэн.

Тус айлчлалын хүрээнд Шивээ-Овоогийн нүүрсний ордыг түшиглэсэн эрчим хүчний цогцолбор барих төслийн ТЭЗҮ-ийн судалгааны ажлыг хамтран гүйцэтгэх тухай Эрчим хүчний яам, БНХАУ-ын Үндэсний цахилгаан дамжуулах сүлжээ (Стэйд Грийд) корпорац хооронд гэрээ

байгуулснаар манай төслийн судалгааны ажил эхэлсэн юм.

Төслийн хүрээнд хийсэн урьдчилсан судалгаагаар Шивээ овоогийн уурхайг түшиглэн 5280 Мвт-ын цахилгаан станц барьж, үйлдвэрлэсэн эрчим хүчээ БНХАУ-ын эрчим хүчний нэгдсэн сүлжээнд нийлүүлэх 660 КВ-ын тогтмол гүйдлийн цахилгаан дамжуулах шугам барих, жилд 20 сая тонн хүртэлх хүрэн нүүрс олборлох уурхайг бүтээн байгуулах бөгөөд нийт 7,1 тэрбум орчим ам.долларын хөрөнгө оруулалт хийгдэхээр төлөвлөж байна.

Цахилгаан станцын тухайд одоо ашиглагдаж байгаа дэлхийн хамгийн том нүүрсээр галладаг цахилгаан станцтай (Тайвань улсын Тайчунгийн цахилгаан станц) ойролцоо суурилагдсан хүчин чадалтай болох юм. Цахилгаан дамжуулах шугамын урт нь 1200 гаруй км байх бөгөөд дамжуулах шугамаар БНХАУ-ын Тяньжины цахилгаан сүлжээнд холбогдоно.

Товчхондоо дүгнэж хэлэхэд Монгол Улс эрчим хүч импортлогч бус экспортлогч болоход хамгийн их хувь нэмэр оруулах төсөл юм.

**-Танай төслийн баг сүүлийн нэг жилийн хугацаанд ямар ажлууд хийж гүйцэтгэв? Ойрын хугацаанд ямар чухал ажлууд хүлээгдэж байна вэ?**

-Төслийн үйл ажиллагааг эрчимжүүлэх үүднээс Эрчим хүчний сайдын тушаалаар Шивээ-Овоогийн нүүрсний орд газрыг түшиглэн уурхай, цахилгаан станц, хэт өндөр хүчдэлийн цахилгаан дамжуулах агаарын шугам барьж, цахилгаан эрчим хүч экспортлох цогц төслийн Техник, эдийн засгийн үндэслэлийг хүлээн авч, судлан танилцуулах үүрэг бүхий ажлын хэсгийг бүх талын төлөөллийг оролцуулан 22 гишүүний бүрэлдэхүүнтэй байгуулсан.

Түүнчлэн “Стэйд грийд” корпорацаас мэргэжилтнүүд урьж ажиллуулахаар төлөвлөж ▶

► байгаа ч коронавирусийн цар тахлын улмаас хойшлогдож байна.

**-Тус төслийн хамтрагч, гол гүйцэтгэгч “Стэйт Грийд” корпорацийн талаар танилцуулна уу?**

“Стэйт Грийд” бол БНХАУ-ын газар нутгийн 88 хувийг эрчим хүчний сүлжээгээр хангадаг, 1.1 тэрбум хэрэглэгчдэд үйлчилгээгээ хүргэдэг, жилд 363,1 тэрбум ам.долларын орлоготой ажилладаг, 609.2 тэрбум ам.долларын өөрийн хөрөнгөтэй дэлхийн хамгийн том эрчим хүчний корпорац юм. Мөн зөвхөн Хятад улсдаа төдийгүй олон улсад эрчим хүчний чиглэлээр хөрөнгө оруулалт хийдэг. Тухайлбал, Филиппин улсын цахилгаан дамжуулах сүлжээний 40 хувь, Португал улсын 25 хувь, Италийн 30 хувь, ГДС-ий 30 хувийг тус тус эзэмшиж байна.

**-Аливаа мега төсөл амжилттай хэрэгжих эсэх нь санхүүжилтээс ихээхэн шалтгаалдаг. “Шивээ энерги” төслийн санхүүжилтийг хэрхэн шийдэх төлөвлөгөөтэй байна вэ?**

-Төсөлд шаардлагатай санхүүжилт болох 7,1 тэрбум ам.долларын 20 хувийг “Стэйт Грийд” корпорац өөрийн хөрөнгөөр санхүүжүүлж, үлдсэн 80 хувийг БНХАУ-ын дотоодын хөрөнгө оруулалтын банкуудаар дамжуулан санхүүжүүлэхээр төлөвлөсөн.

**-Эл мега төсөлд учирч болзошгүй ямар эрсдэл, саад бэрхшээл байж болох вэ?**

-Мэдээж олон эрсдэл бэрхшээл тулгарч байна. Жишээлбэл, цар тахлаас шалтгаалж хоёр талын хооронд болох ёстой байсан уулзалт, судалгааны ажлууд цуцлагдлаа. Гэхдээ бид төслийг аль болох урагшлуулах үүднээс онлайнаар холбогдон ажлаа ярилцаад, харилцан ойлголцоод явж байна.

**-Цахилгаан станцыг барих, тогтвортой үйл ажиллагаа явуулахад байгаль орчны, тэр дундаа усны асуудал ихээхэн хөндөгддөг. “Шивээ энерги” төсөл энэ асуудлыг хэрхэн шийдвэрлэхээр ТЭЗҮ-дээ тусгасан бэ?**

-Төслийн усан хангамжийг Хэрлэн голд тохируулгын босго байгуулах болон гол үертэй байх үед хиймэл нууранд хуримтлуулаад төслийн талбай руу 110 км-ийн урттай хоолой байгуулан татахаар төлөвлөж байна.

Төслийн ТЭЗҮ-ийг олон улсын стандартын дагуу гүйцэтгэж буй бөгөөд байгаль орчинд ээлтэй дэвшилтэт технологи ашиглахаар төлөвлөсөн.

Хэрлэн голыг зөвхөн үерийн усаар төслийн усны хэрэгцээг хангах боломжтой байгаа нь байгаль орчинд сөрөг нөлөө багатай шийдэл юм. Түүнчлэн орон нутгийн иргэдийг цэвэр усаар давхар хангах бололцоо нээгдэнэ.

**-Төсөл хэрэгжсэнээр Говьсүмбэр аймаг Налайхаас хоёр дахин том хот болно гэж төлөвлөж байгаа юм билээ. Энэ мэтчилэн тус төслийн Монгол Улсын нийгэм, эдийн засагт үзүүлэх эерэг нөлөөг та хэрхэн дүгнэж байна вэ?**

-Төслийн хүрээнд манай улсад их хэмжээний гадаадын хөрөнгө оруулалт орж ирнэ. Үйл ажиллагаа эхэлснээс хойш эхний таван жилд Монгол Улсын ДНБ-ийг жил бүр дөрөв орчим хувиар өсгөх боломжтой гэж үзсэн. Мөн төслийн үйл ажиллагааны үед 5,000 гаруй ажлын байр бий болох ба нийт ажилчдын ерээс дээш хувь нь монголчууд байх юм.

Бүтээн байгуулалтын үед 20 мянга гаруй ажилтан ажиллуулахаар төлөвлөж байна. Мөн нийт ажилчдын 30-аас дээш хувийг нарийн мэргэжлийн чиглэлээр дотоодын болон БНХАУ-ын их сургуулиудад сургахаар төлөвлөсөн. Ингэснээр тухайн аймаг, орон нутгийн ард иргэдийн боловсролын түвшин дээшлэх давхар ач холбогдолтой юм. Улсын төсөвт орд ашигласны татвар, аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвар, орон нутгийн татвар, ашигт малтмалын нөөц ашигласны татвар, агаарын бохирдлын татвар болон экспортын гэх мэт бусад татварыг төвлөрүүлнэ. Үйл ажиллагаа эхэлснээс хойш жилд хоёр тэрбум ам.долларын орлого олж, үүний тодорхой хувийг Монгол Улс хүртэх боломжтой.

Түүнчлэн илчлэг бага, чанар муутай хүрэн нүүрсийг эдийн засгийн эргэлтэд оруулан нэмүү өртөг шингэсэн эцсийн бүтээгдэхүүн болгож экспортыг төрөлжүүлэхийг зорьж байгаа нь нэг том давуу тал юм.

Цаашдаа дэлхийн жишиг болохуйц эрчим хүчний цахилгаан станц Чойр хотын дэргэд байгуулагдсанаар тус хотыг орчин үеийн болгон хөгжүүлж дэд бүтэц, эрүүл мэнд, боловсрол зэрэг салбарыг цогцоор нь хөгжүүлэхээр төлөвлөж байна. ■

Товчхондоо дүгнэж хэлэхэд  
Монгол Улс эрчим хүч  
импортлогч бус экспортлогч  
болоход хамгийн их хувь  
нэмэр оруулах төсөл юм